

LIETUVOS RESPUBLIKOS
ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJAI
UNIVERSITETINIŲ STUDIJŲ SKYRIUI

Tyrimo ataskaita

**LIETUVIŲ KALBOS VARTOJIMAS AUKŠTOSIOSE
MOKYKLOSE**

Vilnius, 2006

TURINYS

IVADAS	3
<i>Problema.....</i>	<i>3</i>
<i>Tyrimo klausimai</i>	<i>3</i>
<i>Tyrimo metodologijos pagrindimas</i>	<i>3</i>
<i>Tyrimo metodika</i>	<i>4</i>
<i>Tyrimo etapai.....</i>	<i>7</i>
<i>Tyrimo atlikėjai.....</i>	<i>7</i>
I. STUDENTŲ IR DĖSTYTOJŲ ANKETINIŲ APKLAUSŲ DUOMENYS IR JŲ ANALIZĖ	8
<i>Lietuvių kalbos funkcijos ir jų vertinimas socialinio gyvenimo kontekste.....</i>	<i>8</i>
<i>Mokymosi priemonių lietuvių kalba naudojimas</i>	<i>18</i>
<i>Mokslinės (profesinės) terminijos lietuvių kalba vartojimas ir jos įtaka kalbos šiuolaikinimui.....</i>	<i>20</i>
<i>Profesinės kalbos kultūros mokymas</i>	<i>22</i>
<i>Lietuvių kalbos vartojimo aukštosiose mokyklose veiksniai</i>	<i>25</i>
II. EKSPERTŲ APKLAUSOS REZULTATAI IR ANALIZĖ	36
<i>Lietuvių kalbos vartojimo taisyklingumas aukštosiose mokyklose. Situacijos vertinimas, tendencijos</i>	<i>36</i>
<i>Mokslinės (profesinės) terminijos lietuvių kalba vartojimas.....</i>	<i>39</i>
<i>Profesinės kalbos kultūros mokymas</i>	<i>41</i>
<i>Studentų pasirengimo (lietuvių kalbos ir vartojimo įgūdžių) aukštojo mokslo studijoms vertinimas</i>	<i>44</i>
<i>Baigiamųjų darbų vertinimas lietuvių kalbos požiūriu.....</i>	<i>47</i>
<i>Aplinkybių, nepalankių lietuvių kalbos vartojimui aukštosiose mokyklose išryškinimas ir priemonės situacijai gerinti.....</i>	<i>48</i>
III. AUKŠTŲJŲ MOKYKLŲ LIETUVIŲ KALBOS KULTŪROS PROGRAMŲ ANALIZĖ	53
<i>Kalbos kultūros ir specialybės kalbos kursų apimtis, valandų paskirstymas, atsiskaitymas</i>	<i>53</i>
<i>Kalbos kultūros ir specialybės kalbos kursų tikslai, turinys.....</i>	<i>55</i>
IŠVADOS.....	62
REKOMENDACIJOS ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJAI.....	67
DISKUSIJA	70
PRIEDAI.....	72

[VADAS

Problema

Švietimo ir mokslo ministerijos Universitetinių studijų skyriaus techninėje užduotyje apibendrintai suformuluota tyrimo problema, nurodanti į mokslinio ištirtumo deficitą: „iki nebuvo atlikta išsamių tyrimų, koks lietuvių kalbos vartojimo aukštosiose mokyklose lygis ir kaip jis kinta, kokios to kitimo tendencijos, koks realus lietuvių ir užsienio kalbų vartojimo santykis, kaip ir kiek lietuvių kalbos mokymas susijęs su lietuvių kalbos šiuolaikinimu, kokios pagalbos reikia mokytojams ir kt. Šios problemos tiesiogiai susijusios su tolesniu lietuvių kalbos ugdymo turinio tobulinimu bendrojo lavinimo programas vykdančiose mokyklose, su valstybės lygmeniu rengiamomis programomis ir Lietuvos siekais išsaugoti tautinę tapatumą ir lietuvių kalbą“. Labai svarbūs probleminiai klausimai taip pat susiję su lietuvių kalbos vartojimo aukštosiose mokyklose veiksniais, siekiant atitinkamo poveikio jiems švietimo politikos lygiu.

Tyrimo klausimai

1. Mokymosi priemonių lietuvių kalba naudojimas aukštosiose mokyklose?
2. Mokslinės (profesinės) terminijos lietuvių kalba vartojimas ir jos įtaka kalbos šiuolaikinimui?
3. Profesinės kalbos kultūros mokymas?
4. Studentų pasirengimo (lietuvių kalbos ir vartojimo įgūdžių) aukštojo mokslo studijoms vertinimas?
5. Baigiamųjų darbų vertinimas lietuvių kalbos vartojimo požiūriu?
6. Aplinkybių, nepalankių lietuvių kalbos vartojimo aukštosiose mokyklose skatinimui išryškinimas ir įtaka?

Tyrimo metodologijos pagrindimas

Tyrimo metodologijos, kaip teorinių ir empirinių procedūrų visumos, pagrindiniai principai šiame tyrime yra:

- Kiekybinių ir kokybinių metodų panaudojimas bei derinimas siekiant tyrimo uždavinių įgyvendinimo. Pirmiausia buvo vykdomos anketinės pedagoginio aukštųjų mokyklų personalo ir studentų apklausos. Jos padėjo surinkti

statistiškai reikšmingus ir patikimus kiekybinius duomenis. Vėliau kiekybiniai duomenys buvo gilinami ir plėtojami ekspertų apklausos būdais. Taip pat panaudota kiekybinė ir kokybinė tekstų analizė.

- Socialiniuose tyrimuose reikalaujamų patikimumo procedūrų užtikrinimas: duomenų atrankos, surinkimo, saugojimo, aprašomosios ir daugiamatės statistikos panaudojimo, išryškinant analizuojamų reiškinių tendencijas bei jų statistinį reikšmingumą ir kt.
- Rengiant rekomendacijas institucinių pokyčių lietuvių kalbos vartojimo aukštosiose mokyklose įgyvendinimo kokybei gerinti užfiksuoti esminiai jos veiksniai bei poveikio jiems galimybės ir kryptys: ką konkrečiai būtina keisti siekiant negatyvių veiksnių išgyvendinimo ir pozityvių stiprinimo.

Tyrimo metodika

1. Anketinės apklausos (kiekybinis metodas) Jų pagalba surinkti duomenys apie aukštosiose mokyklose naudojamas mokymosi priemones tiek lietuvių, tiek užsienio kalbomis, studentų ir pedagoginio personalo nuomones apie profesinės kalbos kultūros mokymą, veiksnius, kurie daro įtaką taisyklingam lietuvių kalbos vartojimui. Taikant šį metodą buvo tiriamos dvi generalinės visumos - pedagoginis aukštųjų mokyklų personalas ir studentai – naudojant du klausimynus.

Pirmoji generalinė visuma - pedagoginis personalas, – tai visi pedagoginį darbą aukštojo mokslo institucijose dirbantys asmenys. Atrankinė imtis, pedagoginio personalo atveju, buvo suformuota remiantis šiais skaičiais ir būdais:

Kolegijų pedagoginio personalo generalinė visuma – 2185 asmenys. Universitetų pedagoginio personalo generalinė visuma – 5136. Aukštųjų mokyklų pedagoginio personalo generalinė visuma (kolegijų ir universitetų suma) -7321. Skaičiuojant imtį 95 proc. patikimumu ir 0,05 paklaidos ribose (įprastas socialiniuose moksluose patikimumo lygis) jos tūris yra lygus 379 asmenims. Detaliau imties dydį nusako vienos iš galimų formulių panaudojimas (kur n - atrankos dydis, Δ – paklaidos dydis (0,05), N – generalinės visumos dydis). Viso buvo apklausta daugiau nei reikalavo patikimumo lygis – 414 respondentų.

$$n = \frac{1}{\Delta^2 + \frac{1}{N}}$$

- Respondentai buvo atrinkti sisteminės atsitiktinės atrankos (žingsnis pagal generalinės visumos sąrašą) būdu, kuris sudarė sąlygas kiekvienam generalinės visumos atstovui pakliūti į atrankinę imtį.
- Surinkti duomenys leido statistiškai pagrįstai atspindėti bendrą aukštųjų mokyklų pedagoginio personalo nuomonę analizuojamais klausimais, o kolegijoms ir universitetams, kaip atskiroms generalinėms visumos grupėms, rezultatai projektuojami neperžengiant 0,1 paklaidos ribų. Detaliau demografinės respondentų charakteristikos pristatytos prieduose.

Antroji generalinė visuma – aukštųjų mokyklų (kolegijų ir universitetų) studentai. Statistikos departamento ir Švietimo ir mokslo ministerijos duomenimis generalinę visumą charakterizuoja šie (2004 – 2005 mokslo metų atvejis) skaičiai:

- Kolegijos studentų generalinė visuma – 52185 asmenys. Imtis 95 proc. patikimumu ir 0,05 paklaidos ribose turėtų sudaryti iš viso 397 kolegijų studentus. Universitetų studentų generalinė visuma – 138516. Imtis 95 proc. patikimumu ir 0,05 paklaidos ribose sudarytų iš viso – 399 universitetų studentus.
- Siekiant reprezentuoti atskirų studijų sričių studentų nuomones 90 proc. patikimumu ir 0,1 paklaidos ribose buvo numatyta imties tūrį išplėsti iki 1200 respondentų. Apklausta po 200 (100 kolegijose ir 100 universitetuose) kiekvienos studijų srities studentų ($6 \times 200 = 1200$). Viso apklausta 1200 studentų – 600 universitetuose ir 600 kolegijose.
- Studentų aukštosiose mokyklose atranka atsitiktinė klasterinė. Klasteriai tai natūralūs analizės vienetų junginiai. Pastaroji atrankos forma taikoma tam tikromis aplinkybėmis, kurias šis tyrimas iš principo atitinka: kiekvienas generalinės visumos narys priklauso tik vienam klasteriui, žinomas generalinės visumos narių skaičius sudarantis klasterius, klasteriai nėra labai dideli ir yra geografiškai kompaktiški. Studentų grupė šiuo atveju yra pirminis atrankos vienetas, kuriame apklausiami socialinės informacijos šaltiniai studentai.
- Pirminiai duomenys buvo apdoroti aprašomosios ir daugiamatės statistikos pagalba. Duomenų atrankos patikimumas užtikrintas

kruopščios atsitiktinės atrankos būdu, o duomenų surinkimo patikimumas - laikantis anonimiškumo, laiko būtino anketai atsakyti, anketų dizaino ir kt. principų.

- **Statistinis anketinių duomenų apdorojimas.** Pirminiai duomenys buvo koduojami ir statistiškai apdorojami naudojant SPSS statistinių duomenų analizės paketą. Analizuojant duomenis panaudota tiek aprašomoji, tiek ir daugiamatė statistika. Pirmuoju atveju analizuoti procentiniai pasiskirstymai, vidurkiai, pastarųjų standartiniai nuokrypiai, asimetrijos koeficientai ir kiti parametrai. Antruoju atveju nustatomi koreliuoti skalių požymiai, matuojant statistinį reikšmingumą naudoti atitinkami testai (Somers'd, nepriklausomų grupių – Student'o, Mann-Whitney), taip pat tirtos kitos koreliacinės priklausomybės.

2. **Ekspertų apklausa** (pusiau struktūruotas interviu). Tokiu būdu apklausta 13 ekspertų, atstovaujančių aukštųjų mokyklų administracijos atstovus, mokslininkus, valstybinės lietuvių kalbos komisijos atstovus, dėstytojus ir kt. Surinkta įvairiapusė informacija apie lietuvių kalbos, profesinės kalbos kultūros mokymą, jo kaitą, lietuvių kalbos vartojimo aukštosiose mokyklose veiksnius ir kitus svarbius tyrimo kontekste aspektus. Ekspertų apklausos duomenys analizuojami II ataskaitos skyriuje, respondentų kalba netaisyta.

Tyrime dalyvavusių ekspertų charakteristika

EKSPERTO NUMERIS	UŽIMAMOS PAREIGOS, VEIKLOS POBŪDIS
E 001	Universiteto Lietuvių kalbos katedros docentė, Valstybinė lietuvių kalbos komisija
E 002	Kolegijos fakulteto prodekanė
E 003	Kolegijos katedros vedėja
E 004	Universiteto Lietuvių kalbos didaktikos katedros lektorė
E 005	Universiteto Lietuvių kalbos katedros docentė, Valstybinė lietuvių kalbos komisija
E 006	Kolegijos Lietuvių kalbos katedros lektorė
E 007	Kolegijos Lietuvių kalbos katedros lektorė
E 008	Universiteto Lietuvių kalbos katedros lektorius
E 009	Universiteto fakulteto dekanas
E 010	Universiteto fakulteto prodekanė
E 011	Universiteto Lietuvių kalbos katedros lektorė
E 012	Universiteto Lietuvių kalbos katedros lektorė
E 013	Universiteto Lietuvių kalbos katedros docentė

3. **Dokumentų analizė** (kiekybinė ir kokybinė). Jos pagalba analizuotos aukštųjų mokyklų kalbos kultūros mokymo programos, siekiant nustatyti profesinės

terminijos mokymo problemas bei tendencijas. Analizuotos programos pristatytos III ataskaitos dalyje.

Tyrimo etapai

1. Teorinis objekto modeliavimas – 2006m. rugsėjis.
2. Tyrimo instrumentarijaus rengimas ir suderinimas su užsakovu – 2006m. rugsėjis, spalio.
3. Empirinių duomenų surinkimas – 2006m. spalio, lapkritis.
4. Duomenų apdorojimas ir ataskaitos parengimas – 2006m. gruodis.

Tyrimo atlikėjai

Doc.dr. Tadas Tamošiūnas (tyrimo vadovas)

Doc.dr. Vilija Salienė

Gintautas Bužinskas

Olga Guseva

Inga Gaižauskaitė

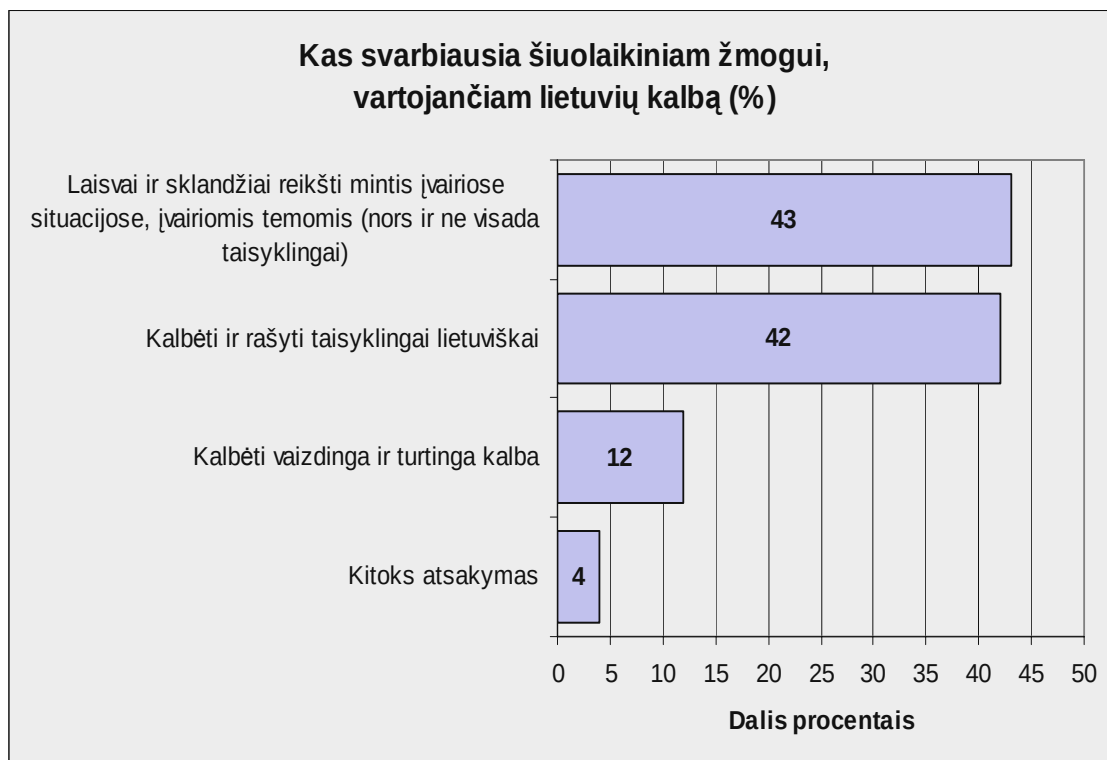
I. STUDENTŲ IR DĖSTYTOJŲ ANKETINIŲ APKLAUSŲ DUOMENYS IR JŲ ANALIZĖ

Lietuvių kalbos funkcijos ir jų vertinimas socialinio gyvenimo kontekste

Moderni visuomenė yra labai heterogeniška savo interesų požiūriu, kaip ir ją atstovaujančios didelės socialinės grupės. Pavyzdžiui, visai natūralu, kad lietuvių kalbos specialistų bendruomenėje yra įvairiausių nuomonių dėl kalbos mokymo turinio, metodų, vertinimo ir t. t. Tačiau ši aplinkybė neturėtų trukdyti priimti svarbių sprendimų, jei jie pagrįsti rimta problemų analize, daugumos palaikymu ir mažumos interesų paisymu. Toliau pateikiami tyrimo duomenys ir jų analizė greta kitų dalykų demonstruoja ką tik minėtą požiūrių įvairovę į lietuvių kalbos funkcijas ir kalbos šiuolaikinimą. Tarp tyrimo anketose studentams ir aukštųjų mokyklų dėstytojams suformuluotų klausimų buvo toks – *kas, Jūsų nuomone, svarbiausia šiuolaikiniam žmogui, vartojančiam lietuvių kalbą?*

Studentų apklausos duomenys

1 paveikslėlis. Kas svarbiausia šiuolaikiniam žmogui, vartojančiam lietuvių kalbą.

Pasiūlyti atsakymų į klausimą variantai, ataskaitos autorių nuomone, pakankamai tiksliai atspindi svarbias kalbos funkcijas, pirmiausia kognityvinę, komunikacinę, saviraiškos ir kt. Kartu šiek tiek provokuojamai jie pabrėžia kalbos mokymosi proporcijų problemą, siekiant atsakyti į klausimą, kam šiuo metu reikia daugiau dėmesio – taisyklingai gramatikai, vaizdingai kalbai, ar sklandžiai minties raiškai įvairiose socialinėse situacijose. Aukštųjų mokyklų studentų nuomone, šiuolaikiniam žmogui, vartojančiam lietuvių kalbą, svarbiausia laisvai ir sklandžiai reikšti mintis įvairiose situacijose, įvairiomis temomis (nors ir ne visada taisyklingai) bei kalbėti ir rašyti taisyklingai lietuviškai. Tik apie dešimtadalis studentų mano, kad svarbiausia kalbėti vaizdinga ir turtinga kalba.

Aukščiau diagramoje pateikti duomenys dera su kitų šalies besimokančiųjų grupių reprezentatyvių apklausų rezultatais. Antai taip pat 2006 m. atliktos vyresnių klasių apklausos duomenimis 45 proc. respondentų pirmenybę teikė kalbos taisyklingumui, 35 proc. kalbos laisvumui ir sklandumui įvairiose situacijose, o 15 proc. – kalbos vaizdingumui ir turtingumui. Analogiškas klausimas reprezentatyvioje apklausoje buvo užduotas ir visiems Lietuvos gyventojams (16 – 74 m. amžiaus): 55 proc. taip pat pirmenybę teikė kalbos taisyklingumui, 31 proc. - kalbos laisvumui ir sklandumui įvairiose situacijose ir 13 proc. - kalbos vaizdingumui ir turtingumui. Taigi studentų atsakymai visumoje dera su kitų visuomenės grupių nuostatomis kalbos funkcijų atžvilgiu. Jų statistiškai reikšmingai neįtakoja ($p > 0,05$) nei aukštosios mokyklos tipas (universitetų ir kolegijų) nei studijų kryptis. Todėl plačiau kelių procentų apimties skirtumai pagal šiuos kintamuosius neanalizuojami. Tačiau yra statistiškai reikšmingų ($p < 0,05$) skirtumų pagal respondentų lytį: pavyzdžiui, 47 - iems procentams moteriškos lyties atstovių svarbiausia kalbos taisyklingumas, tarp vaikinų taip manančių atsirado 33 proc., o 53 iš jų pirmenybę teikia kalbos lankstumui ir laisvumui įvairiose situacijose, kai tarp merginų taip galvojančių 37 proc. Tokio pobūdžio skirtumai pagal lytį buvo užfiksuoti ir kitose, aukščiau minėtose, apklausose.

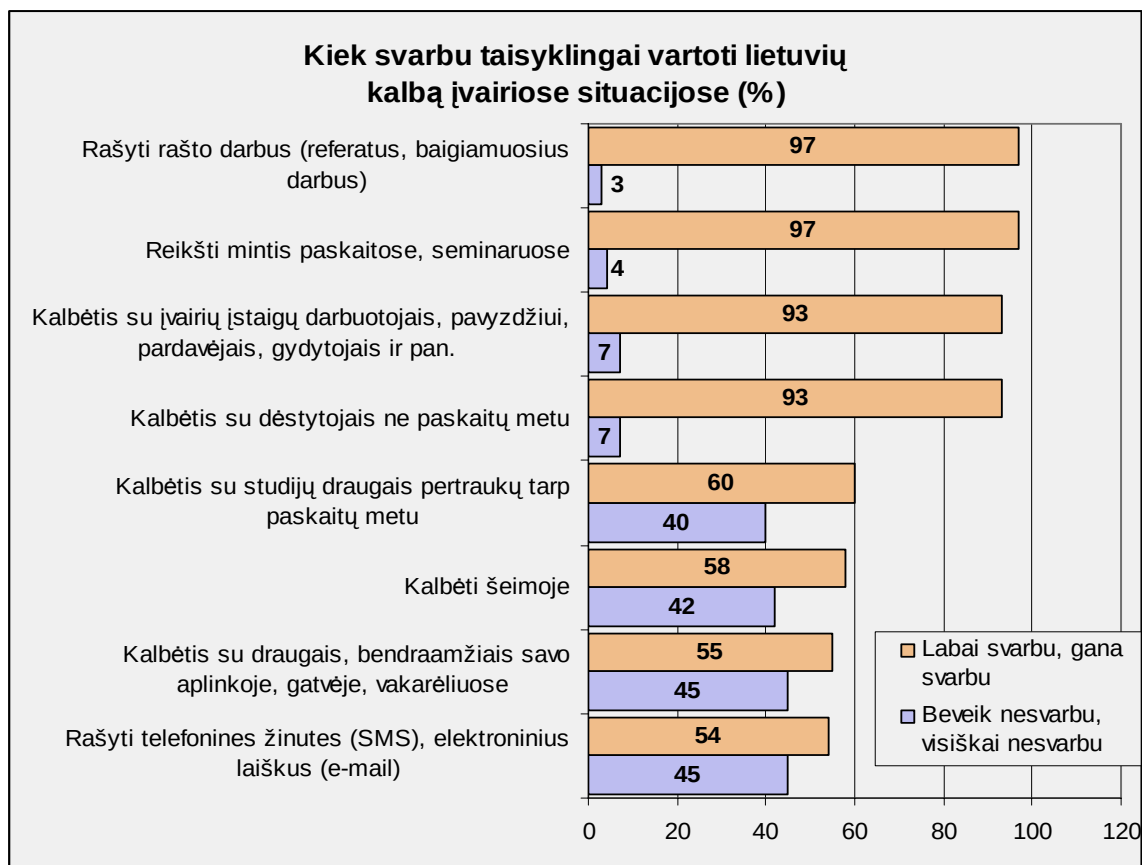
Suprantama, kad kalba, kaip ženklų sistema, įvairiose socialinėse situacijose gali būti ir yra vartojama skirtingai. Pavyzdžiui, studentai namuose gali kalbėti tarmiškai, o universitete literatūrine kalba, socialinio prestižo įtakojamose situacijose irgi pageidautina taisyklinga kalba, o jaunimo subkultūroje, atvirkščiai, pirmenybė gali būti

teikiama slengui, kuris yra dažnas jaunimo kolektyvinės elgsenos ir raiškos bruožas. Anketoje buvo specialiai suformuluotas klausimas apie studentų patirtį ir nuostatas lietuvių kalbos atžvilgiu įvairiose socialinio bendravimo srityse. Studentų buvo prašoma įvertinti, kiek jiems asmeniškai svarbu taisyklingai lietuviškai kalbėti, rašyti, reikšti mintis įvairiose situacijose.

1 lentelė. Kiek svarbu taisyklingai vartoti lietuvių kalbą įvairiose situacijose (%).

SITUACIJOS	Labai svarbu	Gana svarbu	Beveik nesvarbu	Visiškai nesvarbu
1. Kalbėti šeimoje	14	44	31	11
2. Kalbėtis su draugais, bendraamžiais savo aplinkoje, gatvėje, vakarėliuose	12	43	35	10
3. Rašyti telefonines žinutes (SMS), elektroninius laiškus (e-mail)	14	40	32	13
4. Reikšti mintis paskaitose, seminaruose	73	24	3	1
5. Rašyti rašto darbus (referatus, baigiamuosius darbus)	88	9	2	1
6. Kalbėtis su studijų draugais pertraukų tarp paskaitų metu	9	51	34	6
7. Kalbėtis su dėstytojais ne paskaitų metu	46	47	6	1
8. Kalbėtis su įvairių įstaigų darbuotojais, pavyzdžiui, pardavėjais, gydytojais ir pan.	48	45	6	1

2 paveikslėlis. Kiek svarbu taisyklingai vartoti lietuvių kalbą įvairiose situacijose.

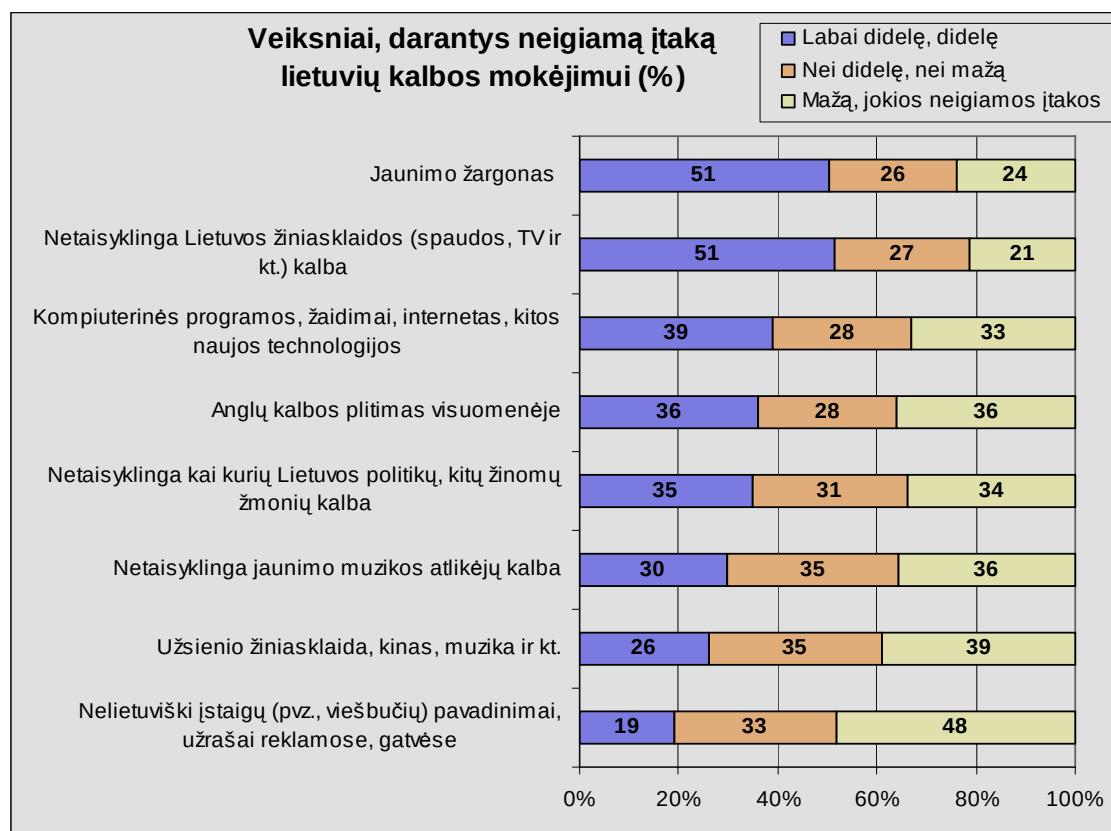
Apibendrinant atsakymus galima pastebėti, kad taisyklingai vartoti lietuvių kalbą svarbiau formalioje aplinkoje nei bendraujant su artimaisiais, pažįstamais. Didžiajai daugumai studentų labai svarbu taisyklingai vartoti lietuvių kalbą rašant rašto darbus, reiškiant mintis paskaitose. Taip pat labai ar gana svarbu taisyklingai kalbėtis lietuviškai su įvairių įstaigų darbuotojais ar dėstytojais ne paskaitų metu. Tuo tarpu daugiau nei trečdaliui studentų beveik nesvarbu taisyklingai vartoti lietuvių kalbą bendraujant šeimoje, su draugais, bendraamžiais, studijų draugais pertraukų tarp paskaitų metu, rašant telefonines žinutes ar elektroninius laiškus.

II dalyje bus pristatomi ekspertų apklausos rezultatai, iš kurių ryškėja nepalankūs lietuvių kalbos vartojimui veiksniai. Studentų anketinė apklausa šiuo aspektu taip pat suteikia svarbios informacijos (žr. 2 lentelę ir 3 paveikslėlį). Apie pusę apklausoje dalyvavusių studentų mano, kad didžiausią neigiamą įtaką jų lietuvių kalbos mokėjimui daro jaunimo žargonas bei netaisyklinga Lietuvos žiniasklaidos kalba. Beveik ketvirtadalis mano, kad lietuvių kalbos mokėjimui labai didelę ar didelę neigiamą įtaką daro ir kompiuterinės programos, žaidimai, internetas, kitos naujos technologijos. Mažiausiai neigiamos įtakos, studentų nuomone, turi nelietuviški įstaigų pavadinimai, užrašai reklamose, gatvėse. Būtina pastebėti, kad apie trečdalis studentų visų išvardintų veiksnių įtaką vertino neutraliai (nei didelę, nei mažą).

2 lentelė. Veiksniai, darantys neigiamą įtaką lietuvių kalbos mokėjimui (%).

VEIKSNIAI	Labai didelę	Didelę	Nei didelę, nei mažą	Mažą	Jokios neigiamos įtakos
1. Nelietuviški įstaigų (pvz., viešbučių) pavadinimai, užrašai reklamose, gatvėse	6	13	33	20	28
2. Netaisyklinga Lietuvos žiniasklaidos (spaudos, TV ir kt.) kalba	16	35	27	15	6
3. Užsienio žiniasklaida, kinas, muzika ir kt.	6	20	35	20	19
4. Kompiuterinės programos, žaidimai, internetas, kitos naujos technologijos	11	28	28	19	14
5. Netaisyklinga kai kurių Lietuvos politikų, kitų žinomų žmonių kalba	12	23	31	20	14
6. Jaunimo žargonas	17	34	26	16	8
7. Netaisyklinga jaunimo muzikos atlikėjų kalba	7	23	35	20	16
8. Anglų kalbos plitimas visuomenėje	12	24	28	16	20

3 paveikslėlis. Veiksniai, darantys neigiamą įtaką lietuvių kalbos mokėjimui.

Su lietuvių kalbos problematika susijusiose šalies vyresnių klasių mokinių ir lietuvių kalbos mokytojų apklausose išryškėjo, kad mokinių nuomone, didžiausią neigiamą įtaką jiems daro ne svetimų kalbų intarpai jų kultūrinėje–informacinėje aplinkoje, o visų pirma netaisyklinga viešoji lietuvių kalba – ypač žiniasklaidos, autoritetingų visuomenės žmonių viešas kalbėjimas bei netaisyklinga neformalių situacijų kalba – jaunimo žargonas. Jie mažiau negu mokytojai įžiūri grėsmę lietuvių kalbai svetimų kalbų, ypač anglų, vartojime tokiose situacijose, kaip kompiuterių programų kalba, nelietuviški pavadinimai ir kt. ir patys linkę šiose situacijose vartoti svetimų kalbų intarpus. Taisyklingos lietuvių kalbos poreikį darbo rinkoje, kitaip negu mano kai kurie ekspertai ir mokytojai, mokiniai įsivaizduoja esant didelį, ypač mokėjimo sklandžiai formuluoti mintis bei rašyti be klaidų srityje; kiek mažesnę reikšmę įsivaizduojamoje profesinėje karjeroje jie teikia taisyklingam kalbėjimui.

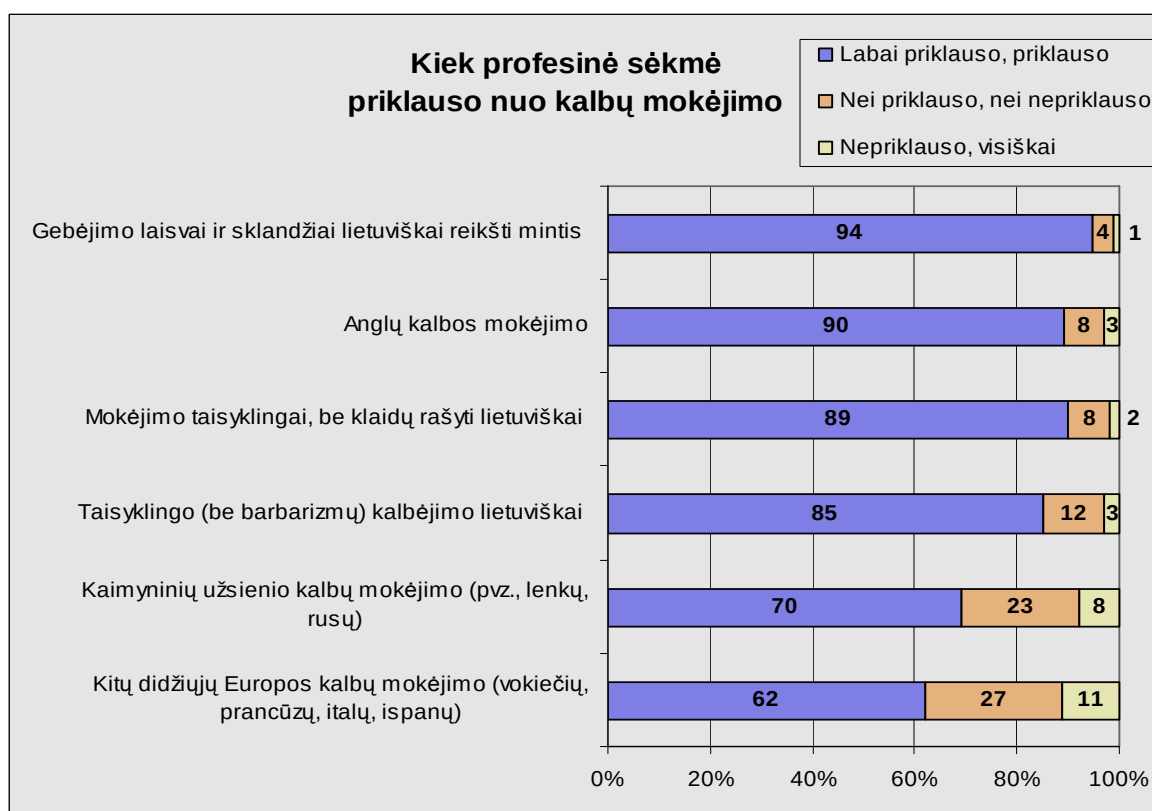
Apibendrinant studentų atsakymus galima teigti, kad tiek mokėjimas taisyklingai vartoti lietuvių kalbą, tiek užsienio kalbų mokėjimas yra, jų nuomone, labai svarbūs dalykai siekiant profesinės sėkmės dabartinėje Lietuvoje. Didžioji dauguma sutinka,

kad profesinė sėkmė labai priklauso ar priklauso nuo gebėjimo laisvai ir sklandžiai reikšti mintis lietuviškai, anglų kalbos mokėjimo, mokėjimo taisyklingai rašyti bei kalbėti lietuviškai. Profesinė sėkmė taip pat priklauso nuo kaimyninių ar kitų didžiųjų Europos kalbų mokėjimo.

3 lentelė. Kiek lietuvių ir kitų kalbų mokėjimas lemia profesinę sėkmę dabartinėje Lietuvoje (%).

PRIKLAUSO NUO	Labai priklauso	Priklauso	Nei priklauso, nei nepriklauso	Nepriklauso	Visiškai nepriklauso
1. Mokėjimo taisyklingai, be klaidų rašyti lietuviškai	44	45	8	2	0
2. Gebėjimo laisvai ir sklandžiai lietuviškai reikšti mintis	59	35	4	1	0
3. Taisyklingo (be barbarizmų) kalbėjimo lietuviškai	34	51	12	2	1
4. Anglų kalbos mokėjimo	61	29	8	2	1
5. Kaimyninių užsienio kalbų mokėjimo (pvz., lenkų, rusų)	22	48	23	6	2
6. Kitų didžiųjų Europos kalbų mokėjimo (vokiečių, prancūzų, italų, ispanų)	21	41	27	9	2

4 paveikslėlis. Kiek lietuvių ir kitų kalbų mokėjimas lemia profesinę sėkmę dabartinėje Lietuvoje.

Remdamiesi pirmiausia Valstybinės kalbos įstatymu, Lietuvos Respublikos atsakingos institucijos (pavyzdžiui, Valstybinės lietuvių kalbos komisija) rūpinasi ir stebi kalbos vartojimo taisyklingumą, siekiama kalbos adekvatumo sparčių technologinių, kultūrinių, socioekonominių pokyčių atžvilgiu. Kartu, remiantis pradine objekto analize, galima teigti, kad tarp lietuvių kalbos specialistų ir politikos lygiu nėra vieningos nuomonės, kuria linkme pirmiausia turėtų būti palaikoma ir ar reformuojama lietuvių kalba. Problemą dar labiau aštrina globalizacija su daugialype įtaka kalbai ir apskritai visai kultūrai. Viena vertus, kalbos tobulinimas būtinas sociokultūriniam pokyčiams atliepti, kita vertus, jis sunkiai įmanomas, jei neįsitvirtina kolektyvinėje kalbos vartosenoje. Akivaizdus atvejis, regis, yra nutikęs su kompiuterinių technologijų plėtra. Ji iškėlė lietuvių kalbai akivaizdų kaitos iššūkį, kai masiškai ėmė įsitvirtinti angliški terminai. Suskatus ieškoti išeičių, specialistams pasiūlius ir formaliai įtvirtinus lietuviškus atitikmenis, pastarieji dažnu atveju visgi neįsitvirtino kolektyvinėje vartosenoje – dauguma žmonių iki šiol verčiasi svetimybų pagalba naudodamiesi kompiuterinėmis technologijomis ir kalbėdami apie jas. Sunku vienareikšmiai atsakyti į klausimą, kodėl dalis lietuviškų naujadarų neprigyja. Galima sieti tai su keliomis priežastimis: jaunimas bręstantis, globalizacijos paveiktoje aplinkoje, labiau linkęs vartoti skolinius, iš dalies naujosios lietuvių leksikos pasipildymas yra per mažai adaptuotas, nes tiesiog nespėjama reaguoti į pokyčius, bent iš dalies tai lemia ir pernelyg biurokratinis kalbos reformavimo kelias, kuomet siauros srities specialistai įtvirtina vieną ar kitą naujadarą, tačiau pastarasis stokoja kontekstualumo, adekvatumo ir nesugeba įsitvirtinti viešajame diskurse. Į klausimą, kaip plėtoti specialistų „pokalbį“ su visuomene, skirtingomis jos grupėmis, nėra lengvo atsakymo, tačiau jis būtinas modernizuojant kalbą. Studentų apklausa padeda išryškinti vyraujančias nuomones, pozicijų skirtumus, o jų duomenys, manytina, turėtų būti rimtai įvertinti specialistų ir ekspertų.

Beveik pusė (48 proc.) studentų pritaria, kad reikia saugoti lietuvių kalbos grynumą, svetimybės ją dardo. Kalbos kitimą būtinai turi reguliuoti specialistai. **Apie ketvirtadalį (28 proc.)** mano, kad kalba visų pirma - bendravimo priemonė, todėl lietuvių kalbą turi teisę keisti ir kurti visi ja kalbantys žmonės. Ją galima pildyti kitų kalbų žodžiais, naujadarais (taip pat jaunimo žargonu), jei tai priimtina daugumai. **Apie ketvirtadalį (24 proc.)** studentų galvoja, kad nebūtina griežtai saugoti kalbos grynumą, bet, ją keičiant, reikia derinti ir specialistų, ir visuomenės nuomones.

Daugiau nei trečdalis apklausoje dalyvavusių studentų neutraliai (nei pritaria, nei nepritaria) vertina įvairius gyvenimo reiškinius, galinčius turėti įtakos lietuvių kalbos vartojimui. Apie 60 proc. studentų neprieštarauja, kad Lietuvos dainininkai, muzikos grupės dainas atliktų anglų ir kitomis kalbomis. Taip pat yra daugiau pritariančių nei nepritariančių nelietuviškiems žodžiams lietuvių kalboje, jei yra lietuviški atitikmenys (pvz., kompiuterių programų kalba, angliški intarpai ir pan.) bei nelietuviškiems pavadinimams (pvz., parduotuvių, įmonių, muzikinių grupių). Griežčiau vertinamas taisyklingas lietuvių kalbos vartojimas žiniasklaidoje: daugiau nei pusė studentų nepritaria ar visiškai nepritaria angliškų ir kitų kalbų žodžių, žargono intarpams žiniasklaidos kalboje.

4 lentelė. Pritarimas ar nepritarimas išvardintiems gyvenimo reiškiniams (%).

REIŠKINIAI	Visiškai pritariu	Pritariu	Nei pritariu, nei nepritariu	Nepritariu	Visiškai nepritariu
1. Nelietuviškiems pavadinimams (pvz., parduotuvių, įmonių, muzikinių grupių)	13	27	39	17	5
2. Nelietuviškiems žodžiams lietuvių kalboje, jei yra lietuviški atitikmenys (pvz., kompiuterių programų kalba, angliški intarpai ir pan.)	10	31	36	20	4
3. Lietuvos dainininkų, muzikos grupių dainoms anglų ir kitomis kalbomis	21	40	31	7	2
4. Žargono vartojimui ne mokykloje	6	20	42	25	7
5. Angliškų ir kitų kalbų žodžių, žargono intarpams žiniasklaidos kalboje (per TV, radiją ir pan.)	4	12	32	38	15
6. Anglų ir kitų kalbų intarpams Jūsų studijų dalykuose	5	26	43	20	6

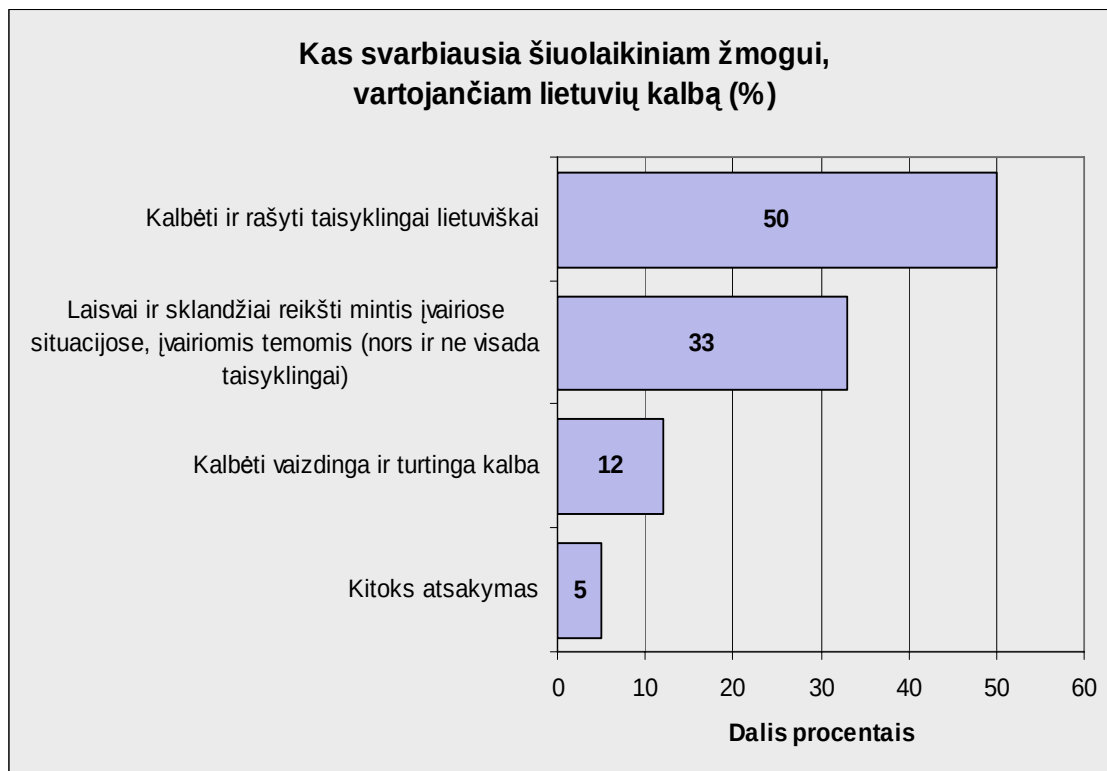
Visumoje matyti (ypač pagal neapsisprendusių skaičių), kad studentai neretai yra ambivalentiškai daugelio lentelėje išvadintų reiškinių atžvilgiu. Jei tradiciškai priskirti studentus labiau išsilavinusiai visuomenės daliai, kai kurios jų nuostatos lietuvių kalbos pozicijų viešajame gyvenime atžvilgiu vertintinos labiau ne kaip išprusimo, o kaip etninio menkavertiškumo ar provincialumo požymiai, pavyzdžiui, dažnai pasitaikantis pritarimas svetimybėms viešajame gyvenime.

Dėstytojų apklausos duomenys

Skirtingai nuo studentų, aukštųjų mokyklų dėstytojų tarpe didesnė dalis mano, kad šiuolaikiniam žmogui, vartojančiam lietuvių kalbą, svarbiausia kalbėti ir rašyti

taisyklingai lietuviškai. Trečdalis dėstytojų mano, kad svarbiausia laisvai ir sklandžiai reikšti mintis įvairiose situacijose, įvairiomis temomis (nors ir ne visada taisyklingai).

5 paveikslėlis. Kas svarbiausia šiuolaikiniam žmogui, vartojančiam lietuvių kalbą.

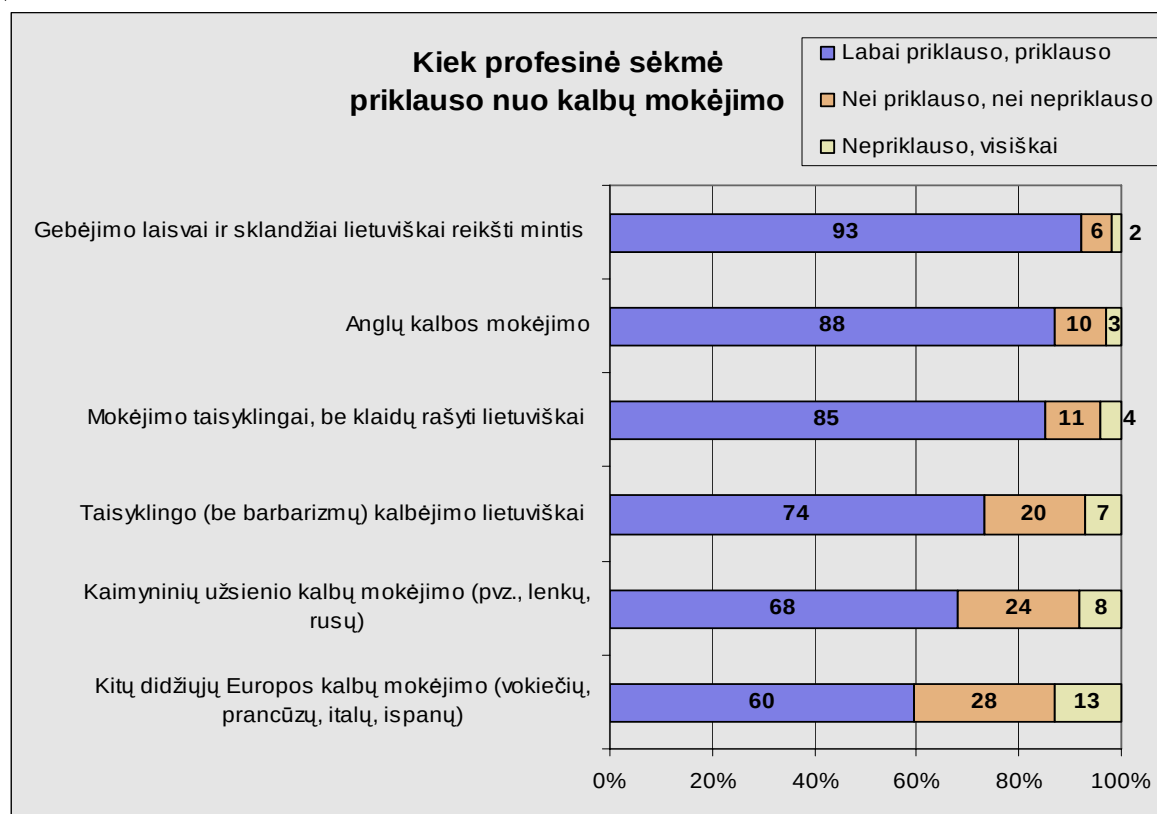
Beveik pusė (49 proc.) dėstytojų pritaria, kad reikia saugoti lietuvių kalbos grynumą, svetimybės ją darto. Kalbos kitimą būtinai turi reguliuoti specialistai. Tuo tarpu 36 proc. dėstytojų mano, kad nebūtina griežtai saugoti kalbos grynumą, bet, ją keičiant, reikia derinti ir specialistų, ir visuomenės nuomones. Nuomonės, kad kalba visų pirma - bendravimo priemonė, todėl lietuvių kalbą turi teisę keisti ir kurti visi ja kalbantys žmonės, laikosi 15 proc. dėstytojų. Studentų paskutiniuoju atveju procentiškai, kaip jau buvo minėta, atsirado daugiau – 28 proc., tačiau šis skirtumas yra nesunkiai paaiškinamas jaunatviškai liberalesne laikysena.

Aukštųjų mokyklų dėstytojai, kaip ir studentai, mano, kad lietuvių ir kitų kalbų mokėjimas yra svarbūs profesinei sėkmei dabartinėje Lietuvoje. Ypač profesinė sėkmė priklauso nuo gebėjimo laisvai ir sklandžiai reikšti mintis lietuviškai, mokėjimo taisyklingai rašyti bei kalbėti lietuviškai, anglų kalbos mokėjimo. Kiek mažiau, tačiau profesinei sėkmei svarbu ir kaimyninių ar kitų didžiųjų Europos kalbų mokėjimas.

5 lentelė. Kiek lietuvių ir kitų kalbų mokėjimas lemia profesinę sėkmę dabartinėje Lietuvoje (%).

PRIKLAUSO NUO	Labai priklauso	Priklauso	Nei priklauso, nei nepriklauso	Nepriklauso	Visiškai nepriklauso
1.Mokėjimo taisyklingai, be klaidų rašyti lietuviškai	33	52	11	4	0
2.Gebėjimo laisvai ir sklandžiai lietuviškai reikšti mintis	49	44	6	2	0
3.Taisyklingo (be barbarizmų) kalbėjimo lietuviškai	21	53	20	6	1
4.Anglų kalbos mokėjimo	44	44	10	1	2
5.Kaimyninių užsienio kalbų mokėjimo (pvz., lenkų, rusų)	12	56	24	7	1
6.Kitų didžiųjų Europos kalbų mokėjimo (vokiečių, prancūzų, italų, ispanų)	8	52	28	10	3

6 paveikslėlis. Kiek lietuvių ir kitų kalbų mokėjimas lemia profesinę sėkmę dabartinėje Lietuvoje.

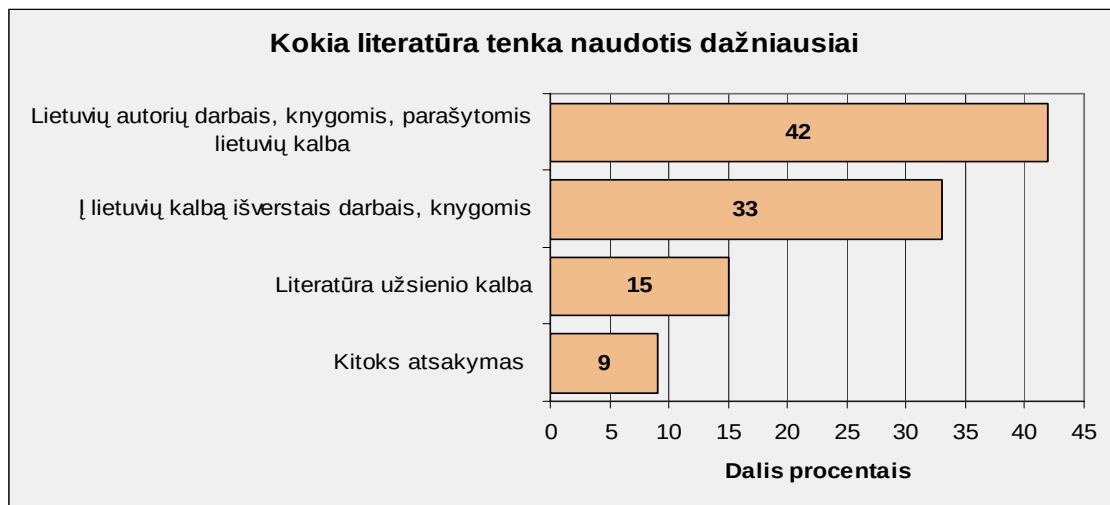
Tiek studentų, tiek dėstytojų vertinimai iš dalies paneigia vieną pradinių tyrimo prielaidų apie nuostatų lygiu gana žemą lietuvių kalbos statusą siekiant profesinės karjeros. Dėl anglų kalbos svarbos darbo rinkoje abejonių neįkyla, tačiau pagal dažnumą šį veiksnių ir studentų ir dėstytojų atveju (tiesa paklaidos ribose) pralenkė gebėjimas laisvai ir sklandžiai reikšti mintis lietuviškai. Tai vertintina kaip pozityviai lietuvių kalbą palaikanti aplinkybė.

Mokymosi priemonių lietuvių kalba naudojimas

Studentų apklausos duomenys

Apibendrinus studentų atsakymus galima teigti, kad studijuojant Lietuvos aukštosiose mokyklose dažniausia tenka naudotis literatūra lietuvių kalba: lietuvių autorių darbais, knygomis, parašytais lietuvių kalba bei į lietuvių kalbą išvertais darbais ir knygomis. Penkiolika procentų studentų dažniausiai naudojami literatūra užsienio kalba.

7 paveikslėlis. Kokia literatūra tenka naudotis dažniausiai.

Pastebimi statistiškai reikšmingi ($\chi^2 < 0.05$)¹ skirtumai tarp kolegijų ir universitetų studentų atsakymų bei skirtingų studijų krypčių studentų atsakymų. Kolegijose dažniau naudojami lietuvių autorių darbai, knygos, parašytos lietuvių kalba (51 proc. kolegijose, 31 proc. universitetuose). Tuo tarpu studentų, kurie naudojami literatūra užsienio kalba, dalis universitetuose didesnė nei kolegijose (atitinkamai 23 proc. ir 8 proc.).

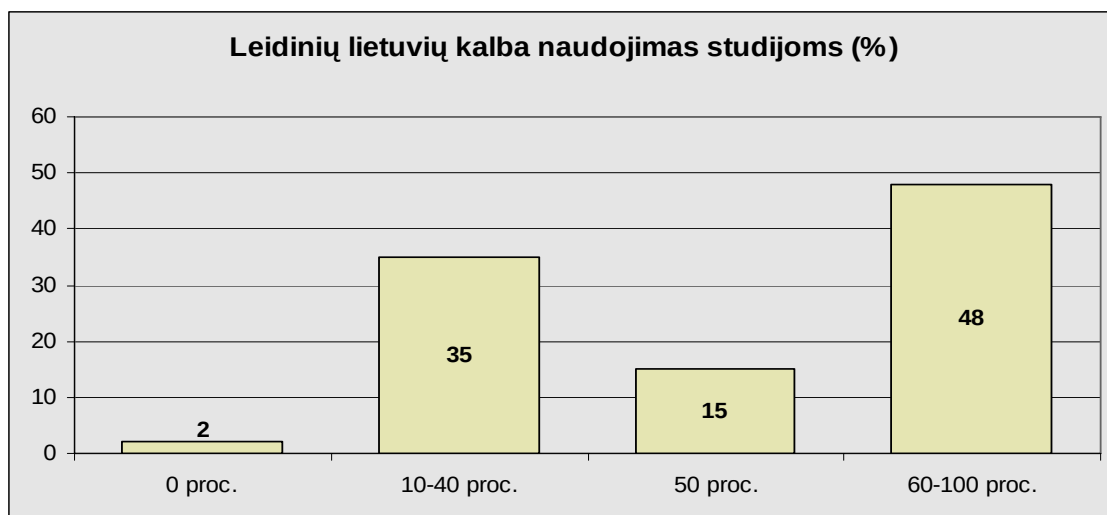
Apie pusę biomedicinos ir humanitarinių mokslų krypčių studentų naudojami lietuvių autorių darbais, knygomis, parašytais lietuvių kalba. Mažiausiai tokia literatūra naudojami fizinių studijų krypties studentai (32 proc.). Literatūra užsienio kalba labiau naudojami fizinių (24 proc.), socialinių (20 proc.), humanitarinių (17 proc.) mokslų studentai. Tarp kitų studijų krypčių užsienio literatūra naudojami apie dešimtadalį studentų. Verstine literatūra naudojami apie 40 proc. menų, biomedicinos ir technologijos mokslų studentų, kitų krypčių studentai – mažiau.

¹ Šis statistinio reikšmingumo rodiklis bus naudojamas ir toliau tekste komentuojant skirtumus tarp studentų grupių atsakymų.

Dėstytojų apklausos duomenys

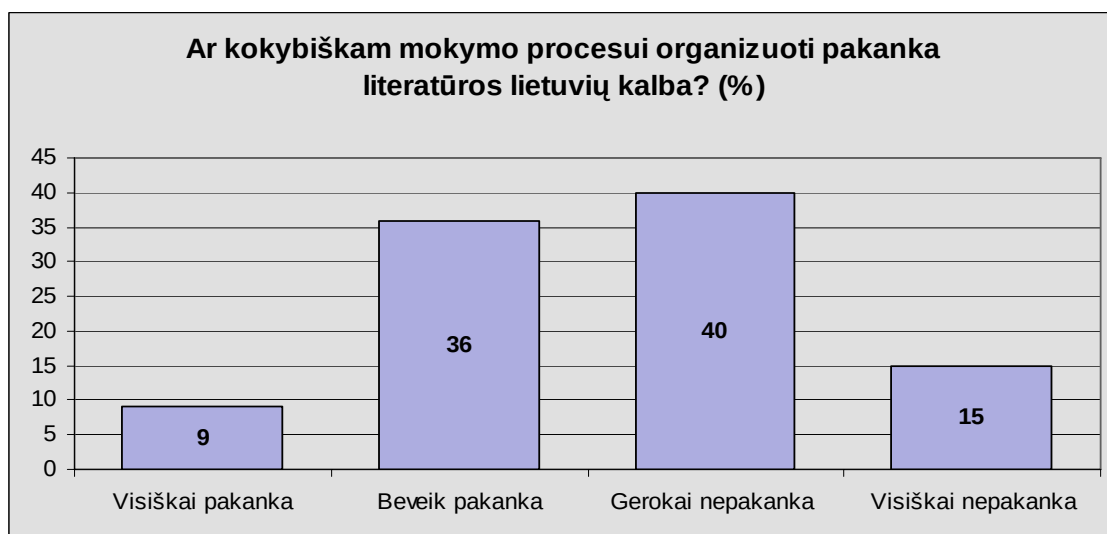
Dėstytojų patirtis patvirtina, kad aukštosiose mokyklose leidiniai lietuvių kalba naudojami plačiai. Beveik pusė dėstytojų teigia, kad jų vedamuose užsiėmimuose leidiniai lietuvių kalba sudaro 60-100 proc. visų mokymosi priemonių. Dar 15 proc. dėstytojų užsiėmimuose leidiniai lietuvių kalba sudaro pusę visų mokymosi priemonių.

8 paveikslėlis. Kokią dalį visų mokymo(si) priemonių užsiėmimuose (seminaruose, pratybose ir pan.) sudaro leidiniai lietuvių kalba.

Vis dėlto daugiau nei pusė apklausoje dalyvavusių dėstytojų mano, kad kokybiškam studentų mokymo procesui organizuoti mokslinės literatūros lietuvių kalba trūksta: gerokai ar visiškai nepakanka. Literatūros lietuvių kalba visiškai pakanka dešimtdaliui aukštųjų mokyklų dėstytojų.

9 paveikslėlis. Ar kokybiškam studentų mokymo procesui organizuoti pakanka mokslinės (profesinės) literatūros lietuvių kalba?

Dėstytojų apklausos duomenys nurodo į kontroversišką aplinkybę. Viena vertus dėstytojai dažniausia naudoja literatūrą lietuvių kalba, kita vertus akcentuoja jos trūkumą. Remiantis kitų tyrimų duomenimis, galima daryti prielaidą, kad literatūros lietuvių kalba vartojimą padažnina taip pat iki šiol neretai aukštųjų mokyklų dėstytojų bendruomenėse pasitaikantis užsienio kalbų mokėjimo stygius. Tuomet literatūra lietuvių kalba tampa vienintele studijų organizavimo priemone. Pavyzdžiui, 2006 m. atliktoje reprezentatyvioje aukštųjų mokyklų dėstytojų, rengiančius pedagogus apklausoje išryškėjo, kad subjektyviu respondentų vertinimu, kuris remiantis socialinių tyrimų patirtimi yra dažniausia aukštesnis nei objektyvus testavimas, dauguma AM administracinio ir pedagoginio personalo iki šiol geriausiai žino rusų kalbą ir stokoja ES kalbų mokėjimo. Tiesa, prognozuojant užsienio kalbų mokėjimo tendencijas galima manyti, kad bent jau anglų kalbos atveju ateityje problemų neturėtų būti, - matyti, kad absoliuti dauguma jaunesnės kartos AM atstovų sugeba vartoti anglų kalbą profesiniais tikslais. Kartu, atsižvelgiant į palyginti lėtą kadru jaunėjimo procesą AM, ši pozityvi tendencija gali stiprėti pamažu.

Mokslinės (profesinės) terminijos lietuvių kalba vartojimas ir jos įtaka kalbos šiuolaikinimui

Studentų apklausos duomenys

Studentų patirtis rodo, kad aukštosiose mokyklose nėra vieningos nelietuviškų dalykinių terminų vartojimo bei pateikimo sistemos. Didžioji dauguma apklaustų studentų teigia, kad kai kada ar dažnai paskaitų metu terminai pateikiami ir lietuvių, ir originalo kalba. Tačiau daugiau nei pusė studentų pastebi, kad kai kada to paties termino vertimas iš užsienio kalbos įvairių dėstytojų paskaitose skiriasi, daugiau nei 60 proc. – kad dalis dalykinių terminų vartojami, pateikiami neišversti į lietuvių kalbą. Tai, turint omenyje skirtingas tokio reiškinio priežastis, rodo, kad profesinės terminijos lietuvių kalba trūksta, o dalis dėstytojų tiesiog renkasi paprasčiausią kelią apsieiti be profesinės lietuvių kalbos.

6 lentelė. Nelietuviškų dalykinių terminų vartojimas studijų metu (%).

KAIP VARTOJAMI TERMINAI	Dažnai	Kai kada	Niekada	Negaliu pasakyti
1. Paskaitų metu dalis dalykinių terminų vartojami, pateikiami anglų (kita užsienio) kalba (t.y. neišversti į lietuvių kalbą)	16	62	17	5
2. To paties termino vertimas iš užsienio kalbos įvairių dėstytojų paskaitose skiriasi	8	54	18	20
3. Paskaitų metu terminai pateikiami ir lietuvių, ir originalo kalba	36	47	11	7

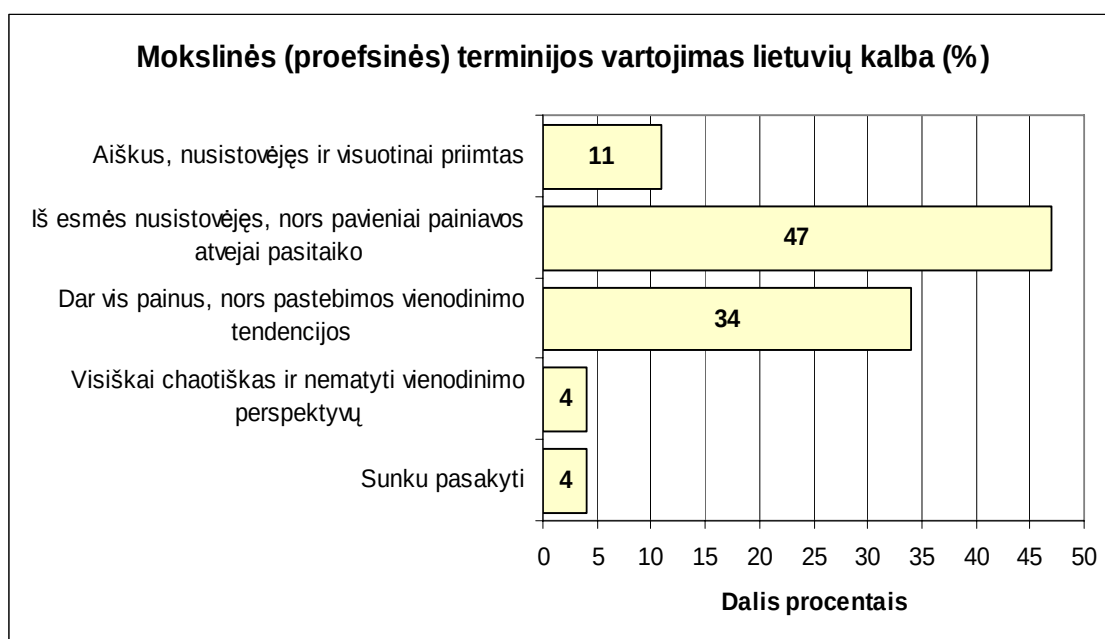
Pastebimi statistiškai reikšmingi skirtumai ($p < 0.005$) tarp kolegijų ir universitetų studentų atsakymų bei skirtingų studijų kryptių studentų atsakymų. Universitetuose dažniau nei kolegijose dalis dalykinių terminų pateikiami neišversti į lietuvių kalbą. Be to, kolegijose rečiau nei universitetuose to paties termino vertimas iš užsienio kalbos įvairių dėstytojų paskaitose skiriasi.

Neišversti į lietuvių kalbą terminai dažniau pateikiami fizinių studijų bei technologijos mokslų kryptių studentams. Dėstytojų pateikiami vertimai mažiau skiriasi humanitarinių, biomedicinos mokslų studentams. Ir originalo, ir lietuvių kalba terminai rečiau pateikiami socialinių mokslų, menų, technologijos mokslų studentams.

Dėstytojų apklausos duomenys

Aukštųjų mokyklų dėstytojų patirtis taip pat rodo, kad mokslinės terminijos vartojimas lietuvių kalba nėra aiškus. Tik kiek daugiau nei 10 proc. aukštųjų mokyklų dėstytojų mano, kad jų srityje mokslinės terminijos vartojimas lietuvių kalba yra aiškus, nusistovėjęs ir visuotinai priimtas. Beveik pusė dėstytojų teigia, kad jų srityje terminijos vartojimas lietuvių kalba iš esmės nusistovėjęs, nors pavieniai painiavos atvejai pasitaiko. Tačiau trečdalis mano, kad terminijos vartojimas dar vis painus, nors pastebimos vienodinimo tendencijos.

10 paveikslėlis. Mokslinės (profesinės) terminijos vartojimas lietuvių kalba.

Tai, kad mokslinės terminijos vartojimas studijų metu nėra nusistovėjęs rodo ir tai, kaip dėstytojai pateikia terminus paskaitų metu. Beveik visi dėstytojai dažnai ar kai kada terminus pateikia ir lietuvių, ir originalo kalba. Tačiau taip pat didžioji dalis teigia, kad dažnai ar kai kada terminus vartoja tik lietuvių kalba. Trečdalis dėstytojų niekada nepateikia terminų neverčiant jų į lietuvių kalbą, tačiau penktadalis terminus tik originalo kalba pateikia dažnai, 45 proc. – kai kada.

7 lentelė. Kaip studijų metu dėstytojai vartoja mokslinę (profesinę) terminiją (%).

KAIP VARTOJAMI TERMINAI	Dažnai	Kai kada	Niekada	Negaliu pasakyti
1. Paskaitų metu dalį mokslinių (profesinių) terminų pateikiu anglų (kita užsienio) kalba (t.y. neverčiu jų į lietuvių kalbą)	19	45	34	3
2. Paskaitų metu terminus pateikiu ir lietuvių, ir originalo kalba	51	41	6	2
3. Užsiėmimuose mokslinius (profesinius) terminus vartoju tik lietuvių kalba	43	43	8	6

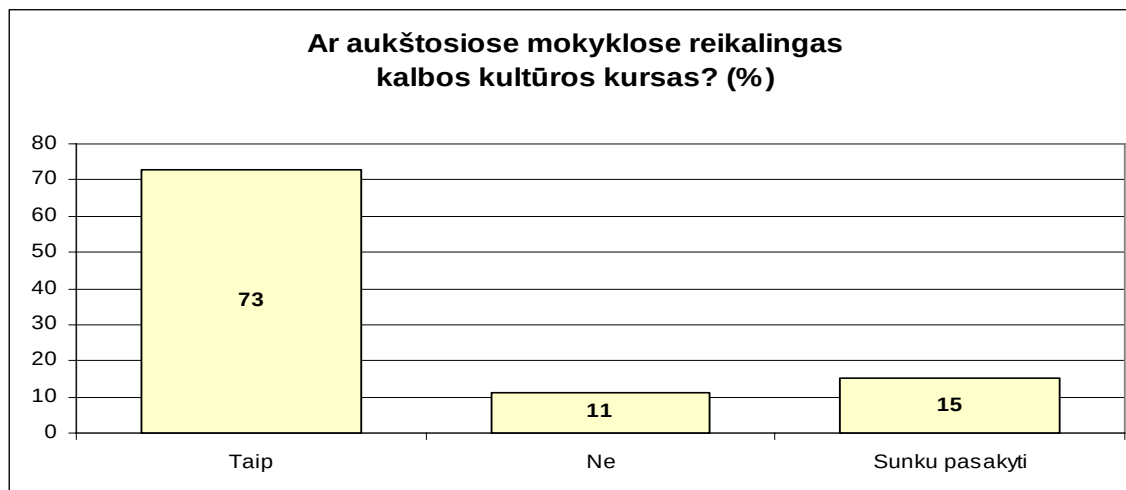
Ypač 10 pav. pateikti dėstytojų atsakymai rodo, kad profesinės terminijos lietuvių kalba problema yra akivaizdi. II dalyje, remiantis ekspertų atsiliepimais bus atskleistos kokybinės tokios situacijos charakteristikos.

Profesinės kalbos kultūros mokymas

Studentų apklausos duomenys

Dauguma aukštųjų mokyklų studentų pritaria, kad studijuojant lietuvių kalbos kursas yra reikalingas.

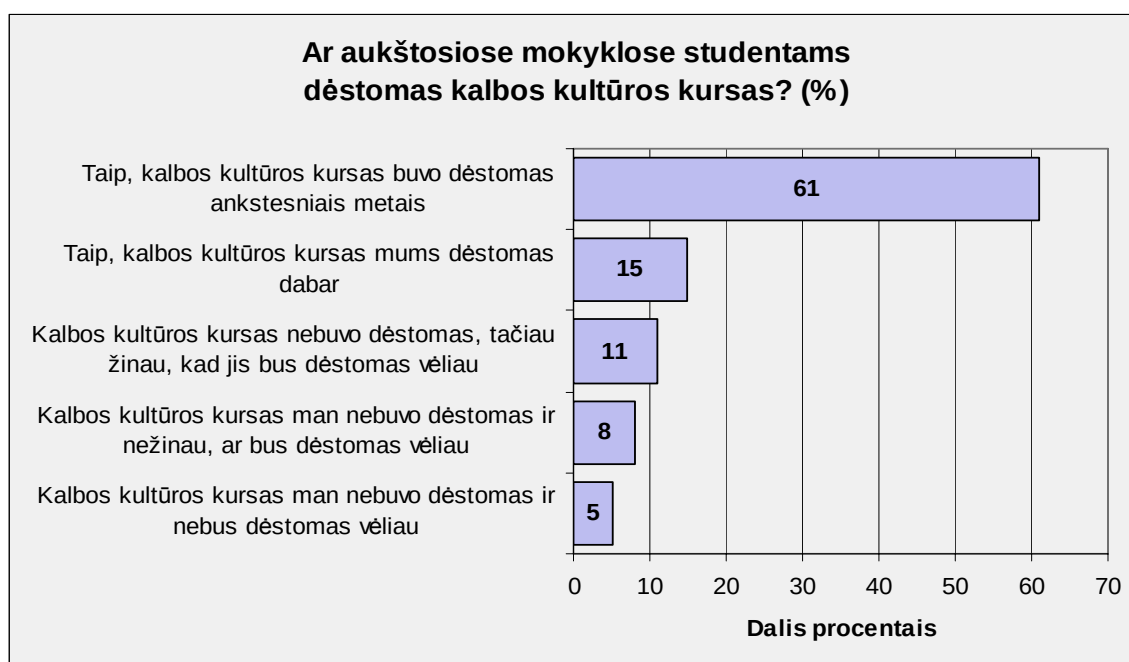
11 paveikslėlis. Ar reikalingas aukštosiose mokyklose lietuvių kalbos kultūros kursas.

Statistiškai reikšmingų skirtumų tarp kolegijų ir universitetų studentų nuomonės nėra. Tačiau statistiškai reikšmingai skiriasi įvairių studijų sričių studentų požiūris į kalbos kultūros kurso reikalingumą aukštosiose mokyklose: mažiau technologijos mokslų krypties studentų pritaria, kad toks kursas reikalingas. Labiausiai (beveik 90 proc.) kalbos kultūros kursas reikalingas socialinių mokslų srities studentams. Remiantis ekspertų apklausos duomenimis, tai nėra atsitiktinis skirtumas, nes būtent socialinių mokslų sritis, jų nuomone labiausia stokoja profesinės terminijos lietuvių kalba.

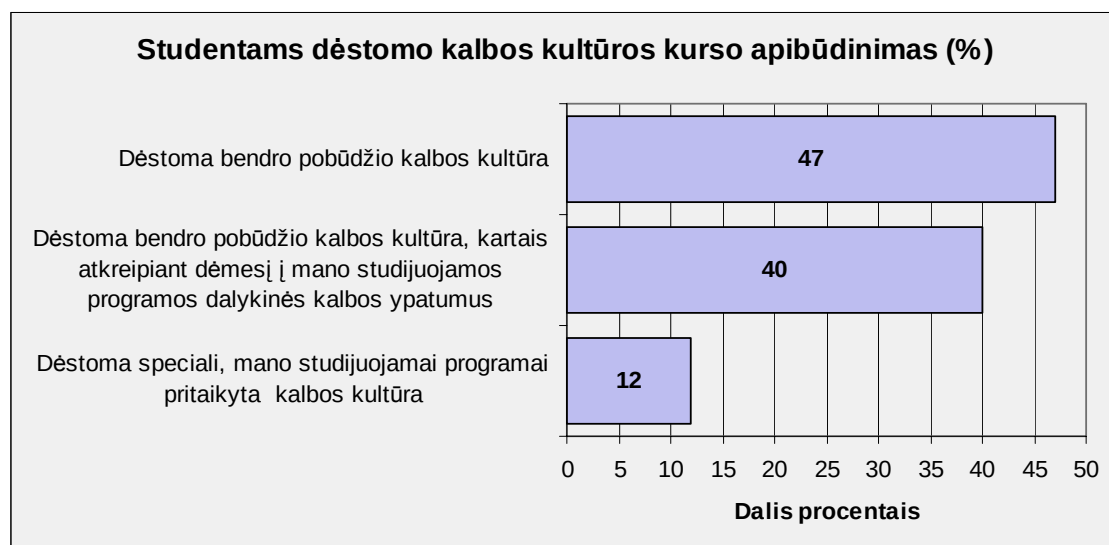
Lietuvių kalbos kultūros kursas buvo, yra ar bus dėstomas didžiajai daugumai apklaustų studentų.

12 paveikslėlis. Kalbos kultūros kurso prieinamumas.

Vertinant dėstomo / dėstyto lietuvių kalbos kultūros kurso turinį, beveik pusė studentų teigia, kad dėstoma bendro pobūdžio kalbos kultūra. Tik kiek daugiau nei dešimtdalis studentų atsakė, kad jiems dėstoma speciali, studijuojamai programai pritaikyta kalbos kultūra. Kitais metodais (ekspertų interviu, dokumentų analizė) surinkti tyrimo duomenys taip pat rodo, kad kalbos kultūros kursuose specialybės dimensija yra išreikšta nepakankamai.

13 paveikslėlis. Studentams dėstomo kalbos kultūros kurso turinio apibūdinimas.

Pastebimi statistiškai reikšmingi skirtumai tarp skirtingų studijų kryptių studentų atsakymų. Menų ir fizinių studijų kryptių studentams dėstomi kalbos kultūros kursai labiau orientuoti į profesinę kalbą: atitinkamai 41 ir 56 proc. teigia, kad jiems dėstoma bendro pobūdžio kalbos kultūra, kartais atkreipiant dėmesį į studijuojamos programos dalykinės kalbos ypatumus, o 28 ir 15 proc. – kad dėstoma speciali kalbos kultūra. Tuo tarpu po daugiau nei pusę kitų studijų kryptių studentų nurodo, kad jiems dėstoma bendro pobūdžio kalbos kultūra. Socialiniuose moksluose bendro pobūdžio kalbos kultūra dėstoma 69 proc. studentų.

Taip pat nedidelis, tačiau statistiškai reikšmingas skirtumas pastebimas tarp universitetų ir kolegijų – pastarosiose kiek dažniau dėstoma speciali, studijuojamai programai pritaikyta kalbos kultūra (17 proc. kolegijose, 7 proc. universitetuose).

Lietuvos aukštosiose mokyklose dėstomas lietuvių kalbos kultūros kursas yra privalomas dalykas (93 proc.).

Dėstytojų apklausos duomenys

Didesnė dalis (73 proc.) dėstytojų teigia, kad studijų programoje, prie kurios įgyvendinimo jie tiesiogiai dirba, yra mokoma bendrosios kalbos kultūros. Be to, daugiau nei pusė (51 proc.) dėstytojų atsakė, kad yra mokoma ir profesinės kalbos kultūros. Reikia pastebėti, kad nemaža dalis dėstytojų (14 ir 24 proc.) nežinojo, ar

studijų programoje, prie kurios įgyvendinimo jie tiesiogiai dirba, mokoma bendrosios ar profesinės kalbos kultūros.

Lietuvių kalbos vartojimo aukštosiose mokyklose veiksniai

Studentų apklausos duomenys

Apie 60 proc. studentų mano, kad jų šeimos nariai ir studijų draugai lietuviškai kalba dažniau taisyklingai nei netaisyklingai. Tačiau gana žymios dalies studentų aplinkoje lietuviškai dažniau kalbama netaisyklingai nei taisyklingai: 30 proc. aukštųjų mokyklų studentų mano, kad jų šeimos nariai dažniau kalba netaisyklingai, 40 proc. – kad dažniau netaisyklingai nei taisyklingai kalba jų studijų draugai.

8 lentelė. Taisyklingos lietuvių kalbos vartojimas apklaustų studentų aplinkoje (%).

LIETUVIŠKAI KALBA	Visada taisyklingai	Dažniau taisyklingai nei netaisyklingai	Dažniau netaisyklingai nei taisyklingai	Visada netaisyklingai
1. Šeimos nariai	5	63	30	2
2. Studijų draugai	2	57	40	1
3. Kiti draugai	1	46	51	3

Vertindami savo asmenines lietuvių kalbos žinias ir įgūdžius daugiau nei pusė studentų mano labai gerai skaitantys lietuviškai. Kiek prasčiau vertinamas rašymas ir kalbėjimas: labai gerai šiuos savo įgūdžius vertina 17 proc. studentų (beveik 60 proc. mano, kad lietuviškai rašo ir skaito gerai). Daugiau nei penktadalis aukštųjų mokyklų studentų mano, kad lietuviškai rašo ir kalba vidutiniškai. Savo lietuvių kalbos žinias vertinančių blogai arba labai blogai beveik nėra.

9 lentelė. Asmenis lietuvių kalbos žinių ir įgūdžių vertinimas (%).

KALBINĖ VEIKLA	Labai gerai	Gerai	Vidutiniškai	Blogai	Labai blogai
1. Skaitau	51	39	9	0	0
2. Rašau	17	56	24	3	0
3. Kalbu	17	58	23	1	1

Apibendrintai, studentai mano, kad vidurinėje mokykloje įgytų lietuvių kalbos žinių pakanka studijuojant aukštojoje mokykloje. Didžioji dauguma studentų mano, kad lietuvių kalba, kurios jie mokėsi vidurinėje mokykloje, visiškai gerai (16 proc.) ar pakankamai gerai (69 proc.) tinka naujiems dabarties reiškiniams, procesams ir daiktams apibūdinti studijų metu.

Studentų nuomone, vidurinėje mokykloje įgytos lietuvių kalbos žinios apskritai atitinka studijų aukštojoje mokykloje poreikius. Kaip ir vertinant savo asmeninius gebėjimus, studentai geriausiai vertina vidurinėje mokykloje įgytą skaitymo įgūdžių naudą studijuojant aukštojoje mokykloje: daugiau nei 60 proc. teigia, kad vidurinėje mokykloje įgytų žinių visiškai pakanka norint skaityti ir suprasti dalykinius tekstus. Pusei studentų vidurinėje mokykloje įgytų žinių beveik pakanka rašant rašto darbus, diskutuojant dalykinėmis temomis ar pristatant medžiagą auditorijai. Tačiau apie penktadalis studentų mano, kad šiems studijų aspektams vidurinėje mokykloje įgytų lietuvių kalbos žinių gerokai nepakanka.

10 lentelė. Vidurinėje mokykloje įgytų lietuvių kalbos žinių atitikimas studijų aukštojoje mokykloje poreikiams (%).

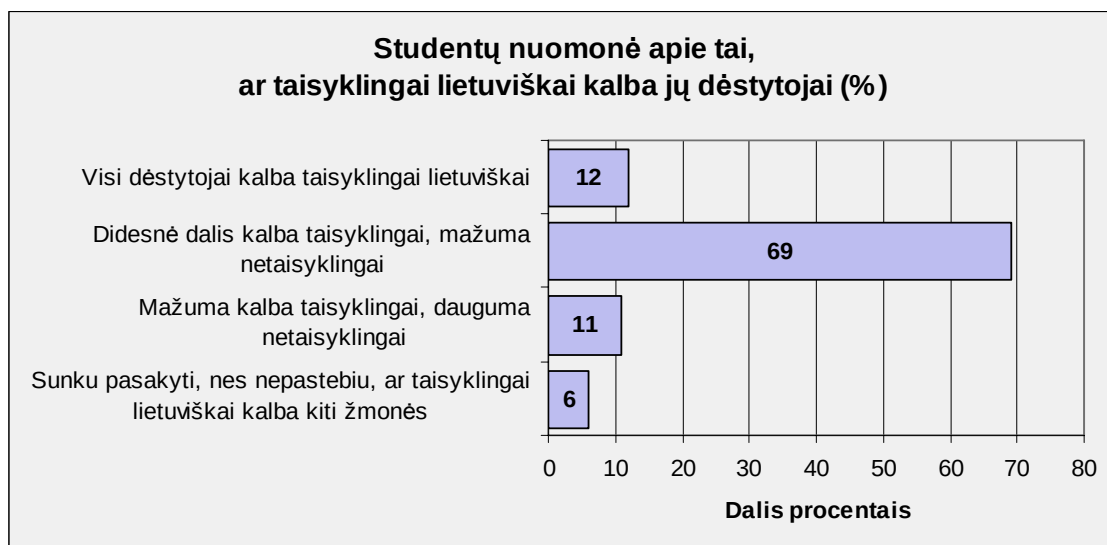
STUDIJŲ ASPEKTAI	Visiškai pakanka	Beveik pakanka	Gerokai nepakanka	Visiškai nepakanka
1. Skaityti ir suprasti dalykinius tekstus	62	33	5	1
2. Rašyti rašto darbus (referatus, baigiamuosius darbus)	29	53	16	2
3. Laisvai diskutuoti dalykinėmis temomis	29	51	18	2
4. Pristatyti medžiagą auditorijoje	24	47	23	6

II dalyje (ekspertų apklausos duomenys) bus išryškintos kai kurios kokybinio pobūdžio sąsajos tarp lietuvių kalbos mokymo bendrojo lavinimo mokyklose ir jos vartojimo aukštosiose mokyklose.

2006 m. atliktas tyrimas apie lietuvių kalbos ugdymą bendrojo lavinimo mokyklose atskleidė, kad „mokant lietuvių gimtosios kalbos V – X kl. svarbu pakankamai skirti dėmesio tiek kalbos vartojimo, tiek kalbos pažinimo sritims. Šiuo metu dominuoja sisteminis kalbos ugdymas. Tiek kalbinio, tiek literatūrinio ugdymo turinys turi būti siejamas su šiuolaikiniu socialiniu kultūriniu kontekstu, nuolat atnaujinamas, atsižvelgiant į kintančias kalbos vartojimo aplinkybes bei kultūros (literatūros) raidos tendencijas“. Šio tyrimo metu kiek daugiau nei dešimtadalis mokinių teigė, kad visi mokytojai kalba taisyklingai lietuviškai. Kiek daugiau nei pusė mokinių pritarė nuomonei, kad dauguma mokyklos mokytojų kalba taisyklingai, o mažuma netaisyklingai. Lietuvių kalbos mokytojų nuomone, taisyklingai kalbantys ir to paties reikalaujantys pedagogai mokykloje sudaro tik šeštadalį visų mokytojų. Aukštosiose

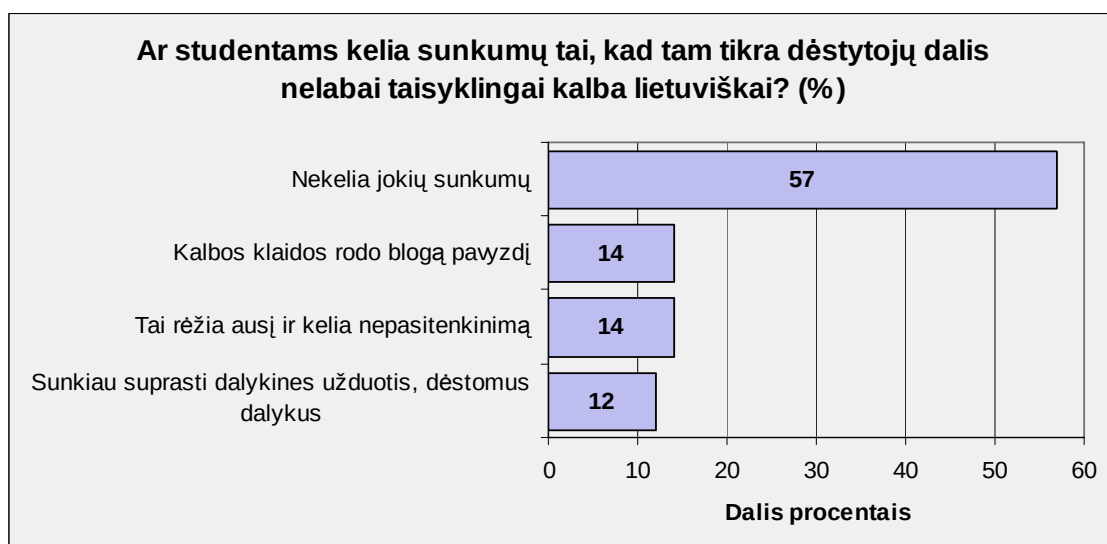
mokyklose beveik 70 proc. studentų mano, kad didesnė dalis jų aukštosios mokyklos dėstytojų lietuviškai kalba taisyklingai.

14 paveikslėlis. Lietuvių kalbos vartojimo dėstytojų tarpe vertinimas.

Manančių, kad tam tikra dalis dėstytojų nelabai taisyklingai kalba lietuviškai tarpe beveik 60 proc. studentų teigia, kad netaisyklinga dėstytojų kalba jiems nekelia jokių sunkumų.

15 paveikslėlis. Netaisyklingos dėstytojų kalbos įtaka.

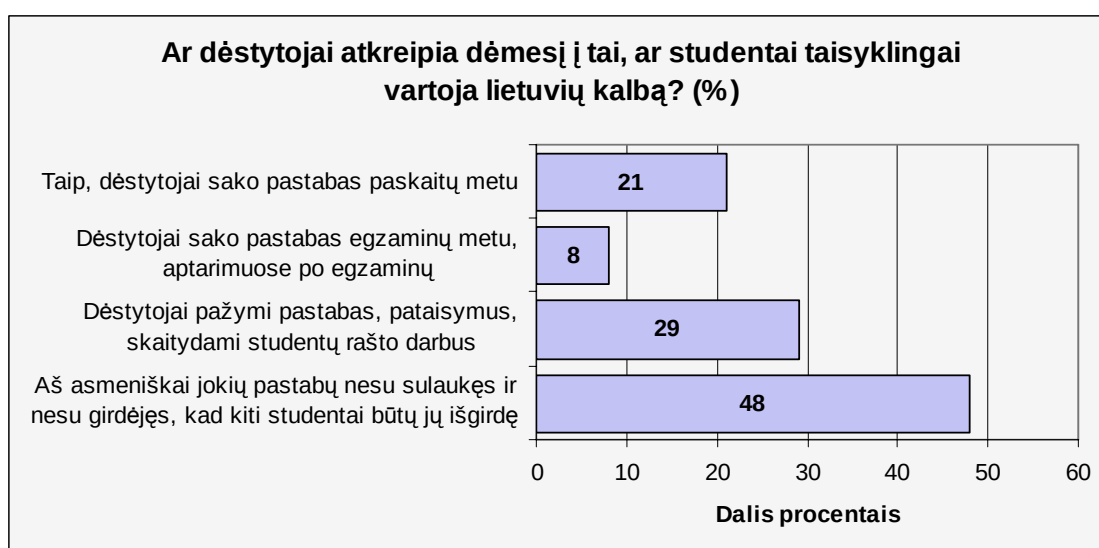

Tai, kad netaisyklinga dalies dėstytojų lietuvių kalba tarp studentų yra dažniausia toleruojama verčia iš dalies netiesiogiai abejoti kai kuriais ankstesniais jų ir dėstytojų atsakymais, pavyzdžiui, rodančiais lietuvių kalbos svarbą siekiant profesinės karjeros.

Artimiausioje (studijų) aplinkoje taisyklinga lietuvių kalba neretai pasirodo nėra svarbus profesinio statuso veiksnys.

Dėstytojai taip pat nėra linkę atkreipti dėmesį į studentų kalbą: beveik pusė studentų dėl netaisyklingos lietuvių kalbos nėra sulaukę jokių pastabų ir nėra girdėjęs, kad kiti studentai būtų jų sulaukę. Beveik trečdalis studentų teigia, kad dėstytojai pažymi pastabas skaitydami studentų rašto darbus, penktadalis – kad dėstytojai sako pastabas paskaitų metu.

16 paveikslėlis. Dėstytojų dėmesys netaisyklingai studentų kalbai.

Pastebimi statistiškai reikšmingi skirtumai tarp kolegijų ir universitetų studentų atsakymų bei skirtingų studijų kryptių studentų atsakymų. Paskaitų metu kolegijų studentai komentarų dėl netaisyklingos lietuvių kalbos sulaukia dažniau nei universitetų studentai. Kolegijų studentai taip pat kiek dažniau randa dėstytojų pastabų, pataisymų savo rašto darbuose. Jokių komentarų nėra sulaukę 55 proc. universitetų studentų, mažiau (39 proc.) – kolegijų studentų.

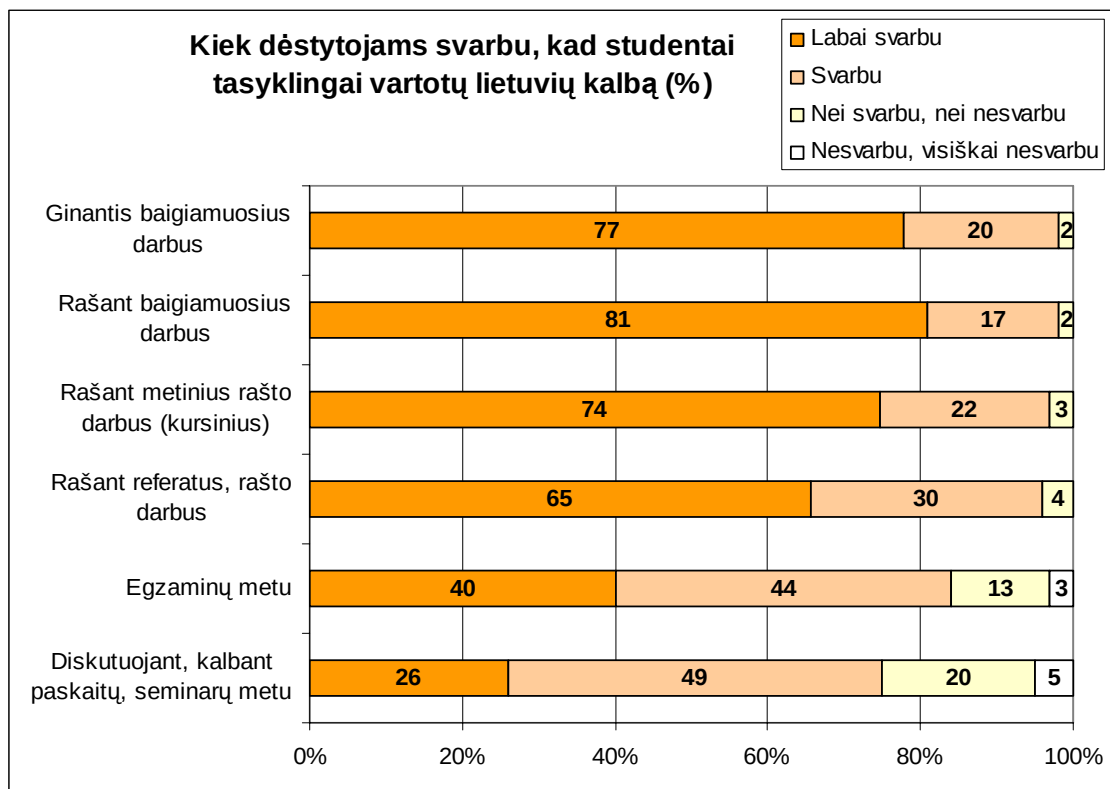
Pastabų paskaitų metu mažiau sulaukia fizinių ir biomedicinos studijų studentai, daugiau – humanitarinių mokslų studentai. Kalbos taisyklingumą rašto darbuose labiau stebi humanitarinių, biomedicinos mokslų dėstytojai, mažiau – fizinių studijų krypties dėstytojai. Daugiau nei pusė (56 proc.) fizinių studijų krypties studentų nurodė, kad nėra sulaukę jokių pastabų dėl netaisyklingo lietuvių kalbos vartojimo. Humanitarinių mokslų krypties studentų tarpe tokių gerokai mažiau – 33 proc.

Apibendrinant studentų atsakymus galima manyti, kad dėstytojams gana svarbu, kad studentai taisyklingai rašytų rašto darbus. Pastebima tendencija, kad kuo svarbesnis rašto darbas, tuo didesnis dėmesys kalbai. Tuo tarpu pastebimai mažesnei daliai dėstytojų labai svarbu, kad studentai nuolatos tobulintų savo dalykinę kalbą: taisyklingai ją vartotų paskaitų, seminarų ar egzaminų metu.

11 lentelė. Kiek dėstytojams yra svarbu, kad studentai taisyklingai kalbėtų, rašytų, skaitytų lietuviškai įvairiose situacijose (%).

SITUACIJOS	Labai svarbu	Svarbu	Nei svarbu, nei nesvarbu	Nesvarbu	Visiškai nesvarbu
1. Diskutuoju, kalbant paskaitų, seminarų metu	26	49	20	4	1
2. Egzaminų metu	40	44	13	2	1
3. Rašant referatus, rašto darbus	65	30	4	0	0
4. Rašant metinius rašto darbus (kursinius)	74	22	3	0	0
5. Rašant baigiamuosius darbus	81	17	2	0	0
6. Ginantis baigiamuosius darbus	77	20	2	0	0

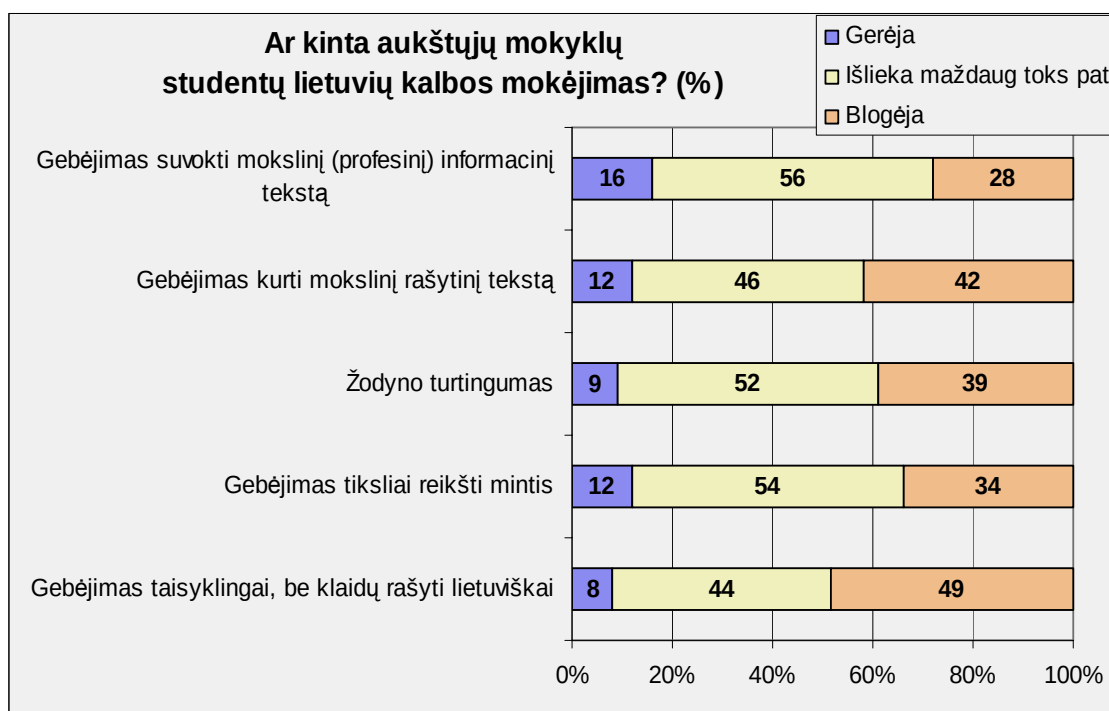
17 paveikslėlis. Kiek dėstytojams yra svarbu, kad studentai taisyklingai kalbėtų, rašytų, skaitytų lietuviškai įvairiose situacijose.

Dėstytojų apklausos duomenys

Apibendrintai, aukštųjų mokyklų dėstytojai linkę manyti, kad pastaraisiais metais studentų lietuvių kalbos mokėjimas išlieka maždaug toks pats, arba blogėja. Beveik pusė dėstytojų mano, kad blogėja studentų gebėjimas taisyklingai be klaidų rašyti lietuviškai, nemaža dalis mano, kad blogėja ir gebėjimas kurti mokslinį rašytinį tekstą, žodyno turtingumas.

18 paveikslėlis. Kaip pastaraisiais metais kinta aukštųjų mokyklų studentų lietuvių kalbos mokėjimas?

Dėstytojų, manančių, kad aukštųjų mokyklų studentų lietuvių kalbos mokėjimas negerėja buvo paprašyta įvardinti pagrindines to priežastis. Beveik visi dėstytojai sutinka, kad nepalankiai veikia įvairūs visuomenės gyvenimo pokyčiai su naujomis technologijomis, internetu ir kompiuteriais plintanti anglų kalba, angliškas raidynas ir pan.; žargonas, netaisyklinga kalba madinga tam tikrose, ypač jaunimo, grupėse; užsienio kalbų svarbos didėjimas dėl studentų mainų programų, bei tai, kad naujausia, aktualiausia mokslinė (profesinė) literatūra yra užsienio kalba. Mažiau dėstytojų pabrėžia, kad lietuvių kalbą per mažai gina įstatymai, kad studentai nemokomo profesinės kalbos kultūros, ar kad lietuviškai netaisyklingai kalba dėstytojai.

12 lentelė. Kodėl manoma, kad aukštųjų mokyklų studentų lietuvių kalbos mokėjimas negerėja? (%)

LIETUVIŲ KALBOS MOKĖJIMAS NEGERĖJA, NES	Tikrai taip	Turbūt taip	Turbūt ne	Tikrai ne
1. Lietuvių kalbą per menkai gina įstatymai	12	43	32	13
2. Visuomenėje per žemas taisyklingos kalbos prestižas, trūksta nepakantumo svetimybėms ir žargonui	41	48	8	3
3. Su naujomis technologijomis, internetu ir kompiuteriais plinta anglų kalba, angliškas raidynas ir pan.	67	27	4	2
4. Taisyklingo lietuvių kalbos mokėjimo nereikalauja darbdaviai	23	55	19	4
5. Žargonas, netaisyklinga kalba madinga tam tikrose, ypač jaunimo, grupėse	59	38	3	1
6. Netaisyklingai kalba kai kurie Lietuvos politikai, kiti žymūs žmonės	47	41	11	1
7. Tik nedidelė dalis kolegų dėstytojų kalba taisyklingai lietuviškai	17	36	33	15
8. Naujausia, aktualiausia mokslinė (profesinė) literatūra yra užsienio kalba	55	29	12	5
9. Užsienietiški žodžiai, sentencijos madingi akademinėje kalboje ir tekstuose	31	46	20	3
10. Studentų mainų programos didina užsienio kalbų svarbą	62	29	8	2
11. Studentai nemokomi profesinės lietuvių kalbos kultūros	22	36	25	18

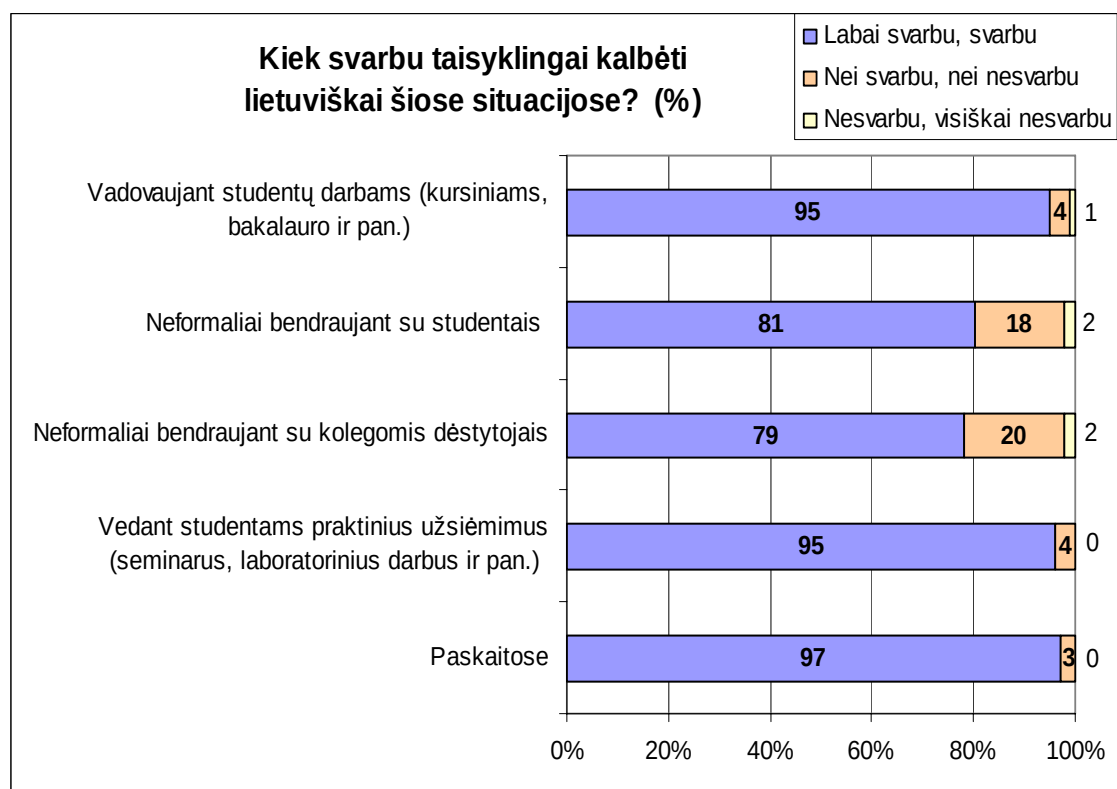
12 lentelėje pateikti duomenys dera papildo ir kitų apklausų rezultatus. Jau minėto tyrimo apie lietuvių kalbos būklę ir ugdymą bendrojo lavinimo mokyklose metu, apklausus reprezentatyvias mokinių ir mokytojų lituanistų imtis išryškėjo, kad mokinių nuomone, didžiausią neigiamą įtaką jiems daro ne svetimų kalbų intarpai jų kultūrinėje–informacinėje aplinkoje, o visų pirma netaisyklinga viešoji lietuvių kalba – ypač žiniasklaidos, autoritetingų visuomenės žmonių viešas kalbėjimas bei netaisyklinga neformalių situacijų kalba - jaunimo žargonas.

Aukštųjų mokyklų dėstytojams svarbu taisyklingai kalbėti lietuviškai įvairiose su darbu susijusiose situacijose. Beveik visiems dėstytojams labai svarbu ar svarbu taisyklingai lietuviškai kalbėti paskaitose, vedant studentams praktinius užsiėmimus bei vadovaujant studentų darbams. Beveik penktadalis dėstytojų nekreipia ypatingo dėmesio į lietuvių kalbą neformaliai bendraujant su studentais ar kolegomis. Tačiau didesnei daugumai kalbėti taisyklingai lietuviškai svarbu ir neformaliose situacijose.

13 lentelė. Kiek dėstytojams svarbu ar nesvarbu taisyklingai kalbėti lietuviškai įvairiose situacijose? (%)

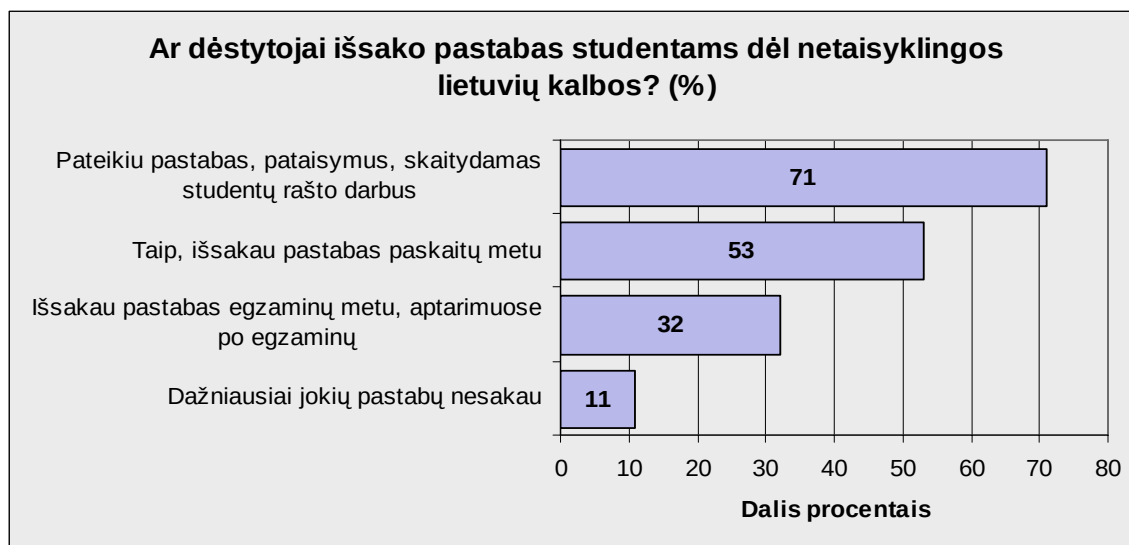
SITUACIJOS	Labai svarbu	Svarbu	Nei svarbu, nei nesvarbu	Nesvarbu	Visiškai nesvarbu
1. Paskaitose	65	32	3	0	0
2. Vedant studentams praktinius užsiėmimus (seminarus, laboratorinius darbus ir pan.)	54	41	4	0	0
3. Neformaliai bendraujant su kolegomis dėstytojais	17	62	20	2	0
4. Neformaliai bendraujant su studentais	23	58	18	2	0
5. Vadovaujant studentų darbams (kursiniams, bakalauro ir pan.)	62	33	4	1	0

19 paveikslėlis. Kiek dėstytojams svarbu ar nesvarbu taisyklingai kalbėti lietuviškai įvairiose situacijose?

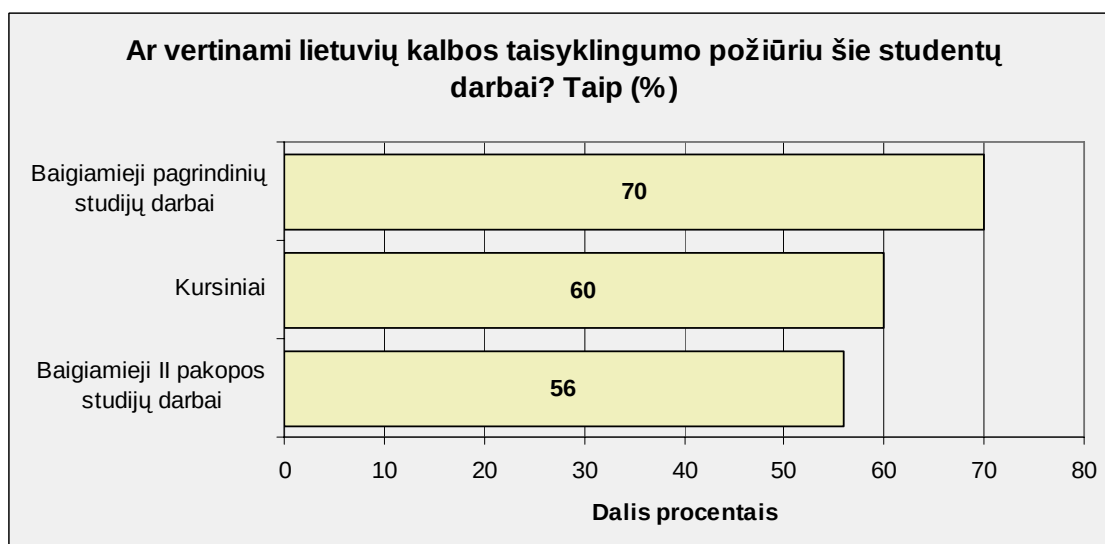
Dėstytojų atsakymai patvirtina studentų patirtį: didžiausias dėmesys netaisyklingai kalbai skiriamas skaitant studentų rašto darbus. Apie pusę dėstytojų pastabas dėl netaisyklingos lietuvių kalbos teigia išsakantys paskaitų metu, mažiau – egzaminų ar jų aptarimo metu.

20 paveikslėlis. Ar dėstytojai studijų metu išsako studentams pastabas, komentarus dėl netaisyklingos lietuvių kalbos?

Didesnė dalis dėstytojų teigia, kad studentų darbai yra vertinami lietuvių kalbos taisyklingumo požiūriu, ypač baigiamieji pagrindinių studijų darbai. Tačiau kaip bus matyti iš II dalyje pateiktų ekspertų nuomonių, toks vertinimas dažnai yra gana abejotinos kokybės ir aiškiai nepakankamos apimtys.

21 paveikslėlis. Ar vertinami lietuvių kalbos taisyklingumo požiūriu išvardinti studentų darbai?

Didžioji dalis dėstytojų mano, kad būtent jie patys pirmiausia galėtų prisidėti šalinant nepalankias lietuvių kalbos vartojimui aplinkybes: dirbdami su studentais dalykų dėstytojai turėtų daugiau dėmesio kreipti į lietuvių kalbos taisyklingumą. Taip pat

svarbu tobulinti lietuvių kalbos kultūros kursus daugiau dėmesio skiriant profesinės terminijos vartojimui bei inicijuoti specialistų konsultacijas dalykų dėstytojams lietuvių kalbos taisyklingumo klausimais.

22 paveikslėlis. Ką pirmiausiai reikėtų nuveikti šalinant nepalankias lietuvių kalbos vartojimui aplinkybes.

Beveik visi dėstytojai sutinka, kad reikia skatinti mokslinės (profesinės) terminijos lietuvių kalba vartojimą Lietuvos mokslo leidiniuose. Dėstytojai taip pat labiau sutinka nei nesutinka, kad dėstytojų mokslinės veiklos vertinimo sistema skatina užsienio, o ne lietuvių kalbos mokėjimą bei valstybės institucijos turėtų labiau reglamentuoti ir kontroliuoti lietuvių kalbos vartojimą studijose. Dėstytojų nuomonės apie lietuvių ir užsienio kalbų svarbą siekiant profesinės karjeros yra gana stipriai išsibarsčiusios ir tai iš dalies leidžia formuluoti teiginį apie bendrai sumenkusią valstybinės kalbos svarbą šalies gyvenime.

14 lentelė. Kiek dėstytojai sutinka su pateiktais teiginiais (%).

TEIGINIAI	Sutinku	Turbūt sutinku	Turbūt nesutinku	Nesutinku
1. Siekiant profesinės karjeros svarbiau gerai mokėti užsienio, o ne lietuvių kalbą	17	25	30	28
2. Valstybės institucijos turėtų labiau reglamentuoti ir kontroliuoti lietuvių kalbos vartojimą studijose	32	43	18	7
3. Dėstytojų mokslinės veiklos vertinimo sistema (pagal publikacijas prestižiniuose užsienio žurnaluose) skatina užsienio, o ne lietuvių kalbos mokėjimą	45	32	14	8
4. Reikia skatinti mokslinės (profesinės) terminijos lietuvių kalba vartojimą Lietuvos mokslo leidiniuose	65	30	2	3

Pirmoje dalyje pateiktus kiekybinius duomenis papildo ir pagilina antroje dalyje pristatomi ekspertų apklausos rezultatai.

II. EKSPERTŲ APKLAUSOS REZULTATAI IR ANALIZĖ

Lietuvių kalbos vartojimo taisyklingumas aukštosiose mokyklose. Situacijos vertinimas, tendencijos

Gyvenant globalizacijos sąlygomis, kurios skatina kultūrų integraciją ir vienodėjimą, stebimi prieštaringi procesai. Viena vertus, Europoje stiprėja visuotinė nuostata, kad būtina saugoti nacionalinių kalbų įvairovę. Kita vertus, kalbų vartojimui didelę įtaką daro ekonominiai bei socialiniai veiksniai, o jie palankesni tarptautinio bendravimo kalboms. Tyrimo metų ekspertų parašyta įvertinti lietuvių kalbos vartojimo taisyklingumą aukštosiose mokyklose, bandant nusakyti pagrindines jo kaitos tendencijas. Ekspertai šiuo klausimų nėra vieningi. Kokybiniu požiūriu skirtingi keli, savo esme priešingi, vertinimai:

1) Teigiamas lietuvių kalbos vartojimo taisyklingumo vertinimas aukštosiose mokyklose. Šiuos vertinimus galima pailiustruoti tokiais ekspertų pasisakymais:

*„Iš tikrųjų mes dabar kapstomės, mes iš tikrųjų postsovietinė šalis. Mes neturėjome tradicijų nei valgymo, nei vairavimo, nei retorikos. Mūsų politikai niekada nemokėjo kalbėti, sakyti kalbų, jie nebuvo raiškūs. Vadinas ir **ta kartelė yra keliama ir ta tendencija yra gerėjimo linkme**. Mes jau girdime ir politikų geriau kalbančių... Ir tada, jeigu mes kalbame apie aukštąją mokyklą, atsiranda lektorių, vis geresnių ir geresnių, kurie yra įdomūs, kurių eina klausyti studentai į srautines paskaitas. Tai čia tokios yra tendencijos.“ (E 004)*

*„Sunku pasakyti ar čia taip kas ir keičiasi. Lyginant su kokias nors 1985 metais galima. Ten viskas buvo labai aišku. Fasadinė pusė ir tikroji. Fasadinė buvo graži, tikroji kelianti abejonių. Dabar atskirti fasadą ir tikrovę yra daug sudėtingiau ir apskritai ar taip galima skirstyti. Apskritai lietuvių kalbos padėtis, lyginant su visais laikais, **yra pati geriausia ir ji yra visose gyvenimo srityse**. Tai džiugina, bet gyvenimas vietoje nestovi, raida vyksta ir kas bus toliau - vienas Dievas žino.“ (E 009)*

*„Galiu palyginti nes dirbau dviejose aukštosiose mokyklose. Dirbau Kauno technologijos universitete maždaug 13 metų, o čia maždaug kokie 4 – 5 metai. Šiaip apie 20 metų turiu darbo stažą aukštojoje mokykloje. **Kad situacija blogėtų? Nemanyčiau, situacija yra normali**. Mūsų techniškajame universitete situacija yra*

normali. Problemos buvo ir prieš dešimt metų. Į blogąją pusę situacija nepasikeitė.“ (E 013)

2) Neigiamas vertinimas.

„Aš neišskirčiau, kad kolegijose yra išskirtinė situacija ir kažkas labai skiriasi. Bet jeigu kalbame apie kalbos taisyklingumą, manyčiau, kad kalba toli gražu, kaip ir visur, nėra taisyklinga. Kas pasikeitė nuo devyniasdešimtųjų metų? Kalbos taisyklingumas greičiausiai suprastėjo, kalbos būklė kiekvieną sykį tik blogėja. Tiek studentai turi priekaištų dėstytojams, tiek dėstytojai studentams. Manau, kad tos neraštingumo apraiškos kolegijose didėja ir jų daugėja. Vienas iš tokių aspektų, - nelietuviškų simbolių rašymas lietuviškame tekste. Nekalbant jau apie nosinių ir ilgųjų rašybą, bet apie tokių simbolių kaip „x“ rašybą žodyje „tekstas.“ Arba dvigubos, angliškos v (w) rašyba. Tokių dalykų kai aš pradėjau dirbti nebuvo. Dabar tas kiekvieną sykį yra vis ryškiau.“ (E 006)

*„Tai tada galima sakyti, kad ta pusė.... tos kompensacinės, strateginės situacijos tikrai gerėja, lektoriai yra tikrai artimesni auditorijai, jie gražiau juda, jie artistiškesni, jų rankų judesiai gražesni, jie vizualiai geriau atrodo. **Bet ar jie taisyklingiau taria? Tikrai ne.** Kalbos taisyklingumas yra klaidų nedarymas, kai nepažeidžiu normos. Tai ta norma iš **tikrųjų yra pažeidinėjama. Ir tai negerėja ir aišku blogėja ... bet čia labai reliatyvu.**“ (E 001)*

„Kalbos žinojimo kartelė krinta. Krinta. Ir nieko tu nepadarysi. Nes, pavyzdžiui,... dabar na šiaip ar taip, reikės egzaminą laikyti visoms lituanistėms. Aš matau, kad vertos apskritai eiti egzaminą laikyti yra iš viso kokios penkios. Ir kai pasakiau, kad egzaminas bus žodžiu, tos panelės išsigando, kad reikės kalbėti. „Kam mums čia reikia tos taisyklingos tarties?“ Mūsų laikais šitaip paklausti reiškia, kad tu pas Pupkį neišlaikysi 10 kartų. Kam kildavo tokių klausimų, tas eidavo dešimt kartų. Pažįstu vieną žmogų, kuris dabar dirba dėstytoju yra docentas, kuris buvo išmestas vien už tai kad paklausė: „jeigu šiandien nesigaus?“ Ir tas jį kankino tol kol tas išmoko visą knygą mintinai. CHA CHA CHA. Ir tart išmoko ir visą kitą, bet jis buvo vienas iš kurso. Daugiau niekam nekildavo. O dabar beveik visiems, vienas kitas patyli net lituanistų. Ką tada šnekėtum apie kitus?“ (E 004)

3) Nuomonės, neišsakančios aiškaus, konkretaus vertinimo. Šie vertinimai akcentuoja situacijos sudėtingumą, aplinkos veiksnių įtaką analizuojamam objektui, bando nusakyti teigiamas ir neigiamas tendencijas.

„Žinokit yra labai keista. Kai kas sako, kad blogėja. Kai kas sako, kad toks pats. Ir dėl to blogėjimo, kiek mes esame kalbėję ir su Švietimo ir mokslo ministerijos darbuotojais ir aš sutinku, jos ko gero yra teisios sakydamos, kad negali lyginti su savo laikais todėl, kad kiek tada įstodavo į aukštąją mokyklą. Koks procentas? Ir kiek dabar įstoja į aukštąsias mokyklas. Ir tokie niekada mūsų laikais nebūtų pakliuvę į universitetą, o dabar mes dirbame su visais. Juk ten kiek ... na beveik 90 procentų yra garantuotas stojimas. Ateina ... dvidešimta specialybė, jis visai nėra motyvuotas. Ką ten šnekėti apie kalbą ar apie profesinę leksiką, jis laukia kol gaus diplomą. Gal ir iš čia yra ta visa problema.“ (E 003)

Ekspertų nuomone, lietuvių kalbos mokėjimo taisyklingumo požiūriu esminių skirtumų tarp universitetų ir kolegijų nėra. Kiek palankesnė situacija kolegijose buvo iki joms suteikiant šį statusą. Aukštesniųjų mokyklų dėstytojų atestaciniuose reikalavimuose buvo fiksuotas privalomas kalbos kultūros kursas. Nelikus šio formalaus reikalavimo, anot ekspertų, kalbos taisyklingumo lygis krito. „Techniškuose“ universitetuose (pvz.: VGTU, KTU,) fiksuotas „švelnesnis“ studentų lietuvių kalbos žinių vertinimas, daugiau dėmesio skiriama pozityvios nuostatos kalbos atžvilgiu ugdymui.

„Negaliu pasakyti, kad padėtis gerėja ar ji yra geresnė negu kitur. Aukštesniosios mokyklos kalbos kultūros srityje yra pasiekusios, tiksliau pasakius buvo pasiekusios, daugiau. Dar tada kai nebuvo kolegijų, vadinasi iki 2000 metų visi aukštesniųjų mokyklų dėstytojai tam, kad būtų atestuoti privalėjo išklausyti kalbos kultūros kursą ir išlaikyti tam tikrą įskaitą. Padėtis buvo geresnė. Kai tik tapo kolegijomis atestavimo reikalas su dėmesiu kalbos kultūrai numirė. Aukštosios mokyklos tapo tarsi savarankiškos. Dėstytojų kalbos kultūros lavinimas yra numiręs, o jeigu nemokysi - tai ir nemokės.“ (E 002)

„Dirbdama KTU supratau viena dalyką, kad negalima griežtai vertinti techniku, rašyti penketus, šešetis. Tik geranoriškai, tik skatinti, kad jie domėtusi, kad jie rašytų namų darbų, rūpintusi. Jie turi gauti gerus pažymius, kad jie ir nemoka. Gal jie tik E lygiu moka devintukui ar dešimtukui. Reikia išmintingai į tai žiūrėti. Jis gal ir rašo su klaidomis, bet lieka nusiteikimas kalbos požiūriu, pozityvus, teigiamas.“ (E 012)

Mokslinės (profesinės) terminijos lietuvių kalba vartojimas

Mokslinės (profesinės) terminijos lietuvių kalba kūrimas ir vartojimas yra viena problematiškiausių sričių. Viena vertus, didėja pačių terminų kiekis, atsiranda nauji daiktai, reiškiniai, o su jais ir nauji terminai. Antra vertus, ne visų mokslų sričių atstovai vienodai suvokią šio terminologinio darbo svarbą. Ekspertai pažymi didelį darbą, kuris yra jau nuveiktas. Kuriamas Lietuvos Respublikos terminų bankas, leidžiami įvairių mokslo sričių žodynai. Ekspertai sutinka, kad geriausia padėtis yra techniniuose moksluose, o prasčiausia - socialiniuose ir humanitariniuose. Šią situaciją lėmė keletas priežasčių. Viena jų yra ta, kad tikslieji mokslai (jiems ekspertai priskiria fiziką, chemiją, matematiką ir etc.) turi gilesnes terminologinio darbo tradicijas. Kita – socialinių mokslų terminus vartoja daugiau žmonių. Šie terminai vartojami ir kasdieniame gyvenime. Terminų vartojimo „plotis“ apsunkina vienodinimo darbą. Ekspertai akcentavo, kad socialinių ir humanitarinių mokslų terminai apsunkinami ideologiniu „balastu“, o tai sunkina jų norminimą. Akcentuotina, kad terminų norminimo darbo svarbą skirtingai suvokia įvairių mokslo šakų mokslininkai. Anot ekspertų, tikslųjų mokslų akademinė bendruomenė lyginant su kitų mokslų atstovais yra geriau įsisąmoninusi šio darbo svarbą.

Kolegijose, lyginant su universitetais, terminijos problema nėra taip aktualiai suvokiama. Tai aiškinama tuo, kad kolegijose yra labiau angažuojamasi ties taikomuoju darbo aspektu, „*akademizmus*“ paliekant kiek nuošalyje.

Ekspertų nuomone, visuomenėje supaprastintai suvokiamas (arba visai nesuvokiamas) terminijos kūrimo darbas ir konkretaus termino įsitvirtinimas kalboje. Dažniausiai terminų kūrimo funkcija deleguojama lituanistams, manoma, kad sukurtas terminas turi automatiškai prigyti viešajame gyvenime. Pateiksime keletą iškalbingesnių ekspertų nuomonių:

„Terminija visiškai apleistas reikalas. Visiškai apleistas reikalas. Beje dabar, galiu pasakyti, kad Kalbos komisijos rūpesčiu, bendromis jėgomis su Seimo kanceliarija yra įsteigtas didžiulis terminų bankas. Terminija yra tvarkoma valstybiniu mastu. Nuo to banko įkūrimo praėjo jau keletas metų ir tik pradėjo judėti terminijos kūrimo reikalai. Pradėjo specialistai suvokti, kad tvarkos reikia, susišnekėti reikia. Pagaliau specialistai suprato, kad reikia apsispręsti kaip mes tą daiktą vadinsime.

Lituanistas niekada nesukurs specialaus termino. Bėda, kad visuomenė suvokia, kad lituanistai yra atsakingi už kalbą, kad lituanistai kuria terminus, paleidžia kvailių kvailiausius. Vienam informatikui „vaizduoklio“ labai reikėjo, o kalbininkui terminologui žodis yra arba netaisyklingas, arba taisyklingas ir iš principo toks gali būti. Jeigu tam užsispyrusiam informatikui šito taip labai reikia. Jis buvo įspėtas, kad priesaga „uoklis“ turi labai daug neigiamų reikšmių. Mes labai stebimės: „humanitarijos krypties terminai yra be galo nesutvarkyti.“ (E 001)

„<...> šiandien kas kaip nori tas taip ir vartoja. Čia yra ir objektyvių priežasčių. Terminija keliauja iš siauros mokslinės vartosenos ir į mokyklą, ir į visuomenę apskritai. O čia reikalingas sąmoningas darbas. Kaip tai sutvarkyti? Priversti ką nors daryti yra labai sunku. Ne tie laikai. Kaip įvesti šitame chaose tvarką? Kaip pažadinti sąmoningumą? Turi būti rašomi įvairių sričių žodynai. Manychiau, kad tos mokslo sritys, kuriose yra žodynai tik naujausios sąvokos yra problemiškos, o kartinės, fundamentaliosios yra nusistovėjusios. Yra šių, čia ir prie socialinių mokslų galima prikibti, kurios savo terminijos nėra institucionalizavusios žodynų forma. Tada prasideda baisi įvairovė.“ (E 002)

„Šios sritys (fizika, matematika) yra mažiau ideologizuotos, todėl per visas santvarkas, per visas valdžias jos tolygiai galėjo plėtotis. Socialiniai mokslai - ideologizuoti ir tarnauja konkrečiai visuomenei. Todėl ir rezultatas toks. Turim ką turim. Manau, kad marksistinis terminologinis aparatas buvo sutvarkytas puikiai.“ (E009)

„ Tikslieji mokslai tvarkosi geriau. Fizikų terminijos komisija veikia, aš bijau pameluoti, ar ne nuo penkiasdešimtųjų metų. Nuo penkiasdešimtųjų metų veikia fizikos terminijos komisija. Chemikai pas mus ateina į komisiją, į pakomisas ateina svarstyti. Jie visada pasako: „mūsų terminijos komisija jau aprobavo.“ Jie visada turi atsakymus, jeigu jų kas nors paklausia: kodėl čia tokia apibrėžtis?“ Jie visada gali paaiškinti. O socialinių mokslų ir yra didžiausia bėda. Jie arba sėdi ir laukia ką pasakys kalbininkai, o po to išėję komentuoja arba jie apskritai šito dalyko nedaro.“ (E 005)

„Tiesa, gal specialistų siūlomi, kalbininkų konsultuojant, terminai ne visada yra pagaulūs. Pirma reakcija būna juokas. Pasiūlai vietoj „čipas“ – „lustas“... „ką čia medžio gabalas“... Terminas gi yra specialisto ir kalbininko susitarimo reikalas. Jeigu specialistai susitaria, kad vietoj „specifinės varžos“ reikia vartoti „savitąją varžą“..., bet jeigu kitas, vietoj „savitosios varžos“ vartoja „specifinę varžą“, jo gi nemuš ir

nieko nedarysi jam. Jeigu yra tikras, tarptautinis terminas, atėjęs iš graikų ar lotynų kalbos, pavyzdžiui „dencitometras“ ir „tankiamatis“...<...> lietuviško ir tarptautinio termino sinonimija yra galima, bet kai atsiranda „utilitos“, „svopingai“... tai yra netoleruotina. Kalba yra labai kintantis reiškiny, reikia atsižvelgti ir į žmones, negalima primesti, bet reikia žiūrėti, kad mes išliktume su savo kalba.“ (E 013)

„Kaip matematikas vienas sakė: „Jūs per plačiai mąstote, o čia reikia tiksliai, tiksliai ir viena linija. O jūs aplinkui apmąstote, apmąstote, o vieno bendro taško nesueinate, todėl jūs nieko ir neturite.“ Gal dėl filosofijos terminų yra sunkiau, bet prisiminkime Šalkauskį. Jis gi buvo filosofas, jis pradėjo terminologijos darbą tarpukario Lietuvoje. Ir tie patys Europos principai buvo taikomi, ir adaptavimo ir pakaitų kūrimo ir viso kito. Tarsi nieko naujo mes nedarome.“ (E 003)

Profesinės kalbos kultūros mokymas

Šiuolaikinėje Vakarų kalbotyroje pagal vartojimo sritį įprasta skirti kalbą, vartojamą specialiojoje aplinkoje, ir bendrosios aplinkos kalbą. Tenkinant studentų profesinius poreikius tikslinga aukštųjų mokyklų nefilologinėse studijų programose orientotis į specialybės kalbos dėstymą. 2003 m. birželio 27d. Valstybinėje lietuvių kalbos komisijoje buvo patvirtinta orientacinė Specialybės kalbos kurso programa. Šiam kursui rekomenduota skirti ne mažiau kaip 3 kreditus ir dėstyti ne anksčiau kaip 4 – 6 semestrą. Ekspertų klausta kaip įgyvendinamas šis Valstybinės kalbos komisijos nutarimas. Kaip ir kada studentai mokomi specialybės kalbos? Kokios problemos?

Ekspertai buvo vieningi vertindami šio dalyko svarbą studijų programose. Jų nuomone, tai teigiamas, sveikintinas dalykas. Apibendrinant ekspertų pasisakymus apie sunkumus ir problemas, kylančias realizuojant „Specialybės kalbos“ programą, skirtinos tokios nuomonių grupės.

Pirmoji grupė. Tai problemos ir sunkumai, kurie kyla dėl tam tikros „Specialybės kalbos“ dalyko vietos konkrečioje studijų programoje. Skirtingose aukštosiose mokyklose šis dalykas dėstomas įvairiose kursuose. Dėstyti šį dalyką pirmame kurse problematiška todėl, kad studentai dar nėra pilnai susipažinę su profesine (moksline) terminija per specialybės dalykų paskaitas. Dėstant „Specialybės kalbą“ ketvirtame

kurse studentai jau yra įvaldę profesinę (mokslinę) terminiją, kuri neatitinka kalbos taisyklingumo normų ir pakeisti ją yra sunku. „Specialybės kalbos“ dalykas, anot ekspertų, ne visada yra talpinamas studijų programos viduryje, o lituanistai neturi institucinių svertų aukštosiose mokyklose šią situaciją keisti.

Antroji grupė. Ekspertai fiksuoja per mažą kreditų ir valandų skaičių, skiriamų „Specialybės kalbos“ dalykui. Ši problema aktualesnė aukštosioms mokykloms, kurios yra etniškai mišresniuose regionuose. Ekspertai teigė, kad norą tobulinti specialybės kalbos žinias išsako ir magistrantai, ir doktorantai. Kreditų ir valandų skaičius sietinas su dėstytojų ir lektorių skaičiumi. Ekspertai pažymėjo didelio darbo krūvio problemą, dėstant „Specialybės kalbos“ dalyką.

Trečioji grupė. Stebima abejonė „Specialybės kalbos“ dėstytojų sąžiningumu, realizuojant šio dalyko turinį. Šio pobūdžio teiginiai nebuvo kategoriški, greičiau atvirkščiai, nesąžiningas dėstytojas – išimtis, o ne taisyklė. Anot ekspertų, tai galima paaiškinti objektyviomis priežastimis. Dėstytojas, siekdamas gauti etatą, priverstas dėstyti daugelio specialybių studentams, o tai mažina pasirengimo paskaitoms kokybę. Pažymėtina, kad ekspertai minėjo ir dėstomo kurso kokybės užtikrinimo garantus: būtinybę parengti „Specialybės kalbos“ dalyko pratybas konkrečios specialybės studentams, studentų apklausas, krūvio planavimo priemones ir etc.

Ketvirtoji grupė. Ekspertai pažymi, kad „Specialybės kalbos“ dėstymo kokybei neigiamą įtaką daro menkos mokinių žinios, kurias jie atsineša iš vidurinių mokyklų. Profesinės kalbos kultūros mokymo situaciją iliustruoja šie ekspertų pasisakymai:

*„Specialybės kalba dėstoma labai įvairiai. Priklauso nuo fakulteto. Viename dėstoma pirmame, kitame – antrame, kitur – trečiame kursuose. Logiškiausia būtų, kad būtų antro kurso antrasis pusmetis arba trečio kurso pradžia. Ketvirtas kursas yra per vėlu. Jie jau yra įpratę prie savo terminijos, prie savo specialybės kalbos ir sunku būtų jau ir ką nors pakeisti, o pirmame kurse jie dar gerai prisimena kalbos kultūrą ir jiems tai atrodo neįdomu ir kaip primestas dalykas. Antrame, trečiame kurse yra tas laikotarpis kai labiausiai galime pakeisti jų specialybės kalbos formavimąsi. O dėstymo turinys? Aukštojoje mokykloje yra aktualu... na, visa tai yra susiję su profesinės terminologijos naudoseną. <...> **Kalbėti apie dėstytojų užmokestį – tuščias dalykas.***

Už pinigus čia niekas nedirba. Dirba todėl, kad įdomu, kad turi kažkokį interesą.“(E 011)

„Ta programa buvo patvirtinta 2003 metais ir tos programos reikėtų laikytis. Programa yra platesnė, orientuota visom aukštom mokyklom, o Jus žinote, kad aukštosios mokyklos yra labai skirtingos. Sakykim, Technikos universitetas, Technologijos universitetas, **ten žymiai mažiau valandų yra skiriama**. Programoje buvo numatyta, kad reikia trijų kreditų ir, kad specialybės kalba būtų dėstoma bent trečiame arba ketvirtame kurse. <...> Pas mus universitete programa „Specialybės kalba“ dėstoma ketvirtame kurse, tai yra gerai labai gerai, vienas dalykas. Antras dalykas, ir ne visai gerai. Kodėl? Todėl, kad ketvirtame kurse studentai jau išklause specialybės dalykus, susidūrę su terminija, kurią vartoja dėstytojai, o dėstytojai vartoja, anaipol, ne visai tokią terminiją, kuri yra priimta, kuri yra pateikta terminų žodynuose ir Valstybinės kalbos komisijos aprobuota.“ (E 013)

„Tą programą mes pradėjome dėstyti nuo 2003 metų, ji yra gana išsami. Mes, dėstydami ketvirtame kurse bakalaurams, turime tik 13 teorijos paskaitų ir 13 pratybų. Jūs išsivaizduojate, ką galima pasakyti ir kaip galima išdėstyti tą universalią programą. Mes kalbėjome ir Valstybinėje lietuvių kalbos komisijoje ir buvo taip nuspręsta, kad kiekviena aukštoji atsižvelgs į savo profilį ir žiūrės tas, kas yra svarbiausia. Mes viso šito per trumpą laiką negalime aprėpti, mes daugiausia dėmesio telkiam į specialybės kalbą ir į terminus ir kaip sukurti mokslinį tekstą. Mums truputi palengvina tą darbą atlikti tai, kad nuo 2002 metų šito universiteto magistrantų studijas finansuoja Valstybinėje lietuvių kalbos komisija ir, tarkim, antro kurso magistrantai nuo vasario mėnesio turės paskaitas. Būna trys, keturios įžanginės paskaitos, mes papasakojame kaip turi atrodyti magistrinis darbas, kiekvieną dalį paaiškiname, apibudiname, ypač terminus, pavardžių pateikimą. (E 012)

„Lituanistams yra kalbos kultūros paskaitos, o kitų fakultetų studentams – keturios valandos per savaitę kalbos kultūrą. Vieną semestrą pirmame kurse arba pavasario, arba rudens semestre. Visų kitų fakultetų kalbos kultūra yra pirmame kurse. Tai turi reikšmės, žinoma, terminai... žinoma pakalbi apie terminus, bet jie juos sužino, su jais susiduria aukštesniuose kursuose.“ (E 010)

„Šiaip visos aukštosios mokyklos deklaruoja, kad dėsto specialybės kalbos kultūrą. Jeigu kalbėtume labai realiai, jeigu tas kursas yra pirmame kurse arba dar kokiame pirmame semestre... tikrai reikia suvok, kad neįmanoma iš esmės dėstyti specialybės kalbos nes studentas nelabai suvokia kas ta specialybė. Kokia ten gali būti

specialybės kalba? Jeigu kalbos kursas būtų perkeliamas toliau, tada atsirastų galimybė kalbėti apie specialybės kalbą, bet tada ir vėl liktų problema, lituanisto pasirengimo problema. Kiek jis tada išmano tą dalyką? Praktiškai tada mūsų lituanistai turėtų labiau specializuotis, o, turint omenyje, kokia yra kurso apimtis, specializacija darosi nelabai įmanoma. Jeigu lituanistas, tarkim, universitete turi 34 kontaktines valandas... mes esame laimingesni, mes esame išsikovoję kalbos kursus iki 60 – 50 valandų.... Grįžtant prie universitetų, tai, kad būtų tarifikacija reikės dėstyti dar kažkam ir dar kažkam ir dar kažkam. Žodžiu, Barbė devyndarbė.“ (E 001)

„<...> Natūralu... iš esmės žmonės dėsto vieną kursą, gal būt leksikos skyrių dėstydami šiek tiek, truputėli, truputėli įlįsdami į terminijos dalykus. Tikrai ne tiek, kad galėtume sakyti: „aš žinau, aš išmanau ir aš Jus dabar pakonsultuosiu.“ <...> bėda, bėda, farmacininkai nekalba lietuviškai, farmacininkai kalba angliškai, na lietuviškai, bet angliškai. Natūralu, dėstytojas negali persiplėšti, diena turi tas 24 valandas. Jeigu turiu kokias 6 kryptis tai kaip man realiai fiziškai pasiruošti ir einama paprasčiausiu keliu, ieškoma kompromiso su savo sąžine.“ (E 002)

„<...> Vienos dėstytojos darbas. Ji ateina ir vos ne pasakas pradeda pasakoti. Ir apeliuoja: „grožis, dora, čia mūsų kalba, vos ne paminklas.“ Šituo niekad jauno žmogaus nesudominsi. Jam pirmiausiai reikia parodyti kam jam to reikia. Dėstytojai yra problema.“ (E 005)

Studentų pasirengimo (lietuvių kalbos ir vartojimo įgūdžių) aukštojo mokslo studijoms vertinimas

Ekspertai vieningai sutinka, kad mokyti dabartinius studentus yra sudėtingiau. Išsakytus studentų pasirengimo (lietuvių kalbos ir vartojimo įgūdžių) aukštojo mokslo studijoms vertinimus gali skirstyti į dvi grupes:

Vieni ekspertai pažymi, kad „masiškėjant“ aukštajam mokslui, pakeitus priėmimo tvarką, panaikinus stojamuosius egzaminus, įteisinus valstybinius egzaminus į aukštąsias mokyklas patenka labai skirtingi, mokymosi rezultatų požiūriu, studentai. Ekspertai pažymi, kad „prestižinėse specialybėse“, kur mokosi geresni studentai, problemų yra mažiau. Universitetuose arba specialybėse, kuriuose mokosi daug studentų, baigusių ne lietuvių mokomosios kalbos mokyklas, situacija dar prastesnė.

Anot kitų ekspertų į aukštąsias mokyklas studentai ateina labai silpnai pasirengę, lietuvių kalbos ir vartojimo įgūdžių požiūriu. Kaip priežastį šios grupės ekspertai mini netinkamas vidurinių mokyklų lietuvių kalbos programas ir valstybinių egzaminų užduotis. Informatyviausios ekspertų mintys:

„Ankstesniaisiais laikais studentai į specialybes patekdavo su stojamaisiais egzaminais. Nepakankamai mokėdami lietuvių kalbą studentai nepereidavo konkurso ir paprasčiausiai neįstodavo ir tada dėstytojams, dėstantiems jiems kalbos kultūrą ar specialybės kalbą, būdavo šiek tiek lengviau. Dabar žmonės išlaikę valstybinį egzaminą ir gavę 60 - 70 balų iš tikrųjų gali būti padarę 20 – 30 klaidų, jie gali būti labai neraštingi, siekiant idealo, bet įstoję į aukštąją mokyklą. Tada, kai reikia dirbti ir dėstyti kalbos kultūrą ar specialybės kalbą, iškyla savos problemos. Jie nemoka rašybos, nemoka skyrybos, o tam atskirai skirti valandų tarsi ir neįmanoma, to mokyti tarsi jau neišeina. Kai mokoma specialybės kalbos, vadinasi, rašyba, skyryba, kalbos kultūra yra kaip kartojimas, kaip priminimas. <...> Situacija priklauso nuo mokyklos, iš mokyklos ateina silpniau pasiruošę, nereikia laikyti stojamųjų, ateina bet kas, tai ir studentai labai skirtingi būna. Valstybinio egzamino idėja iš pat pradžių buvo, kad egzaminas nerodo išprusimo, nerodo išsilavinimo, o rodo kiek tam tikrais atvejais jis yra pranašesnis už kitus. <...> kai pradedamas tikrinti elementarusis raštingumas – rašyba, skyryba, kalbos kultūra – paaiškėja, kad tas kuris gavo gana daug valstybinio yra silpnesnis ir daro daug klaidų. (E 011)

„Šiame universitete yra labai daug rusakalbių, iš lenkiškų mokyklų. Jiems pagal tą programą, pagal kurią mes dėstome yra sunku, jiems per sunku truputėli. Apie kirčiavimą jiems negalima kalbėti, rašybos dalykai yra... jie linksniuose nerašo nosinių, jie neskiria „o“, „uo“, „u“. Apie redagavimą aš nekalbu, lieka rusiškos konstrukcijos.“ (E 013)

<...> Rašto kalba yra siaubas. Aš pirmame kurse juos turiu mokyti suformuluoti atsakymą ir ten pateikti kažką. Tai yra košmaras. Aš jų klausiu: „Pasakykite kokių įstaigų rašybą, kokie yra dalykai.“ Jie nesugeba suformuluoti man atsakymo. Jie kažką iš vidurio ištraukia ir ... plurpt, plurpt. Aš sakau: „ Atsakykite man pilnai, suformuluokite atsakymą.“ Šitie nesugeba atsakyti. <...> Aš pirmame kurse mokau nežinia kokių dalykų. Aš reikalauju, kad jie mokėtų pasakyti mintį, normalią. Dvyliką klasių baigę... gi gerais balais mūsų vaikai baigę, nemoka suformuluoti. Visiškai nemoka rašyti ... žinutės ar įvado, ar išvados. Nemoka suformuluoti minčių konkrečiai.

Nežinau... INTERPRETUOJA JIE. Neskaitantys knygų vaikai. Kokios ten interpretacijos? Aš šito niekaip nesuprantu. Man geriau parašytų rišlų tekstą ir su pradžia ir su pabaiga. Tai būtų daugiau negu interpretacija. <...> Aš nežinau kokio lygio turi būti filologas, kad perskaitęs gabalą galėtų ten išplėtoti mintį. Nu, gali filosofas, gali filologas bet šitie, jie gi knygų tai neskaito. <...> Šiek tiek aš pykstu ant tų interpretacijų. Aš pavyzdžiui neparašyčiau. (E 003)

„Dabar vyksta šiokia tokia reforma valstybiniuose egzaminuose. Manoma, kad reikia baigti dėlioti kablelius svetimuose tekstuose, o reikia pasižiūrėti kaip žmogus kuria tekstą pats. Pasigirsta iš tikslųjų mokslų tokių pasamprotavimų. Neva tegul literatai kuria tekstus, o mums palikite testą, nosines įrašysime, kablelius sudėliosime ir būsime patenkinti. Čia ir yra nesuvokimas. Teksto rašymas yra kiekvieno studento pareiga. (E 009)

„Mokykla turėtų išmokyti elementariausių dalykų, dėl to toks Kalbos komisijos prašymas buvo nors matau, mokytojai yra nepatenkinti. Diskusijose gana dažnai pasigirsta, kad čia išsklaidė tą kalbos kultūrą po kitus dalykus. Jie 12 klasėje grįždavo prie kalbos kultūros, nesąmoningai kaldavo kažkokius pavyzdžius. Puikiai prisimenu ir iš to kiek čia skambindavo mokytojai ir kaip būdavo sudarinėjami testai, kokių ten būdavo abstrakčių dalykų, kuriuos gali taisyti, kuriuos gali netaisyti, dėl to nesutaria net kalbos kultūros specialistai. O čia reikia įdėti į valstybinius egzaminus, kaip čia yra lemiamas to vaiko balas ar jis įstos, ar jis neįstos ir tai lems į kurią pusę pakryps tavo gyvenimas. <...> Juokingai atrodo kai moko sintaksę ir nepasako kalbos klaidų, o 12 klasėje grįžta prie klaidų ir klaidas mokosi. Puikiai žinome, kad rezultatas yra toks, kad vaikai išmoka klaidų.“ (E 005)

„Kokie mokinukai ateina iš vidurinės mokyklos, iš gimnazijos? Prieš kokius šešerius, penkerius metus aš tikrai galėjau, ranką ant širdies padėjusi, pasakyti: „mokykloje apskritai nemoko kalbos kultūros. Na, tikrai toks jausmas buvo. Visiškai nesusivokia kas yra kalbos norma ir panašiai. Toks įspūdis buvo, kad vidurinių mokyklų mokytojai lituanistai, gerbiu jų darbą ir panašiai, visą dėmesį, iš esmės, sutelkia į stilistiką, į kūrinį analizę, į rašybą, skyrybą... visiškai nieko nemokėjo. Dabar jeigu tarkim iš penkiasdešimties studentų girdėjo apie kalbos kultūrą vidurinėje mokykloje ... tarkim koks trečdalis. Bet kai pradėdame gilintis į struktūrinius dalykus, kas iš tiesų ardo kalbą ... visokie tokie „turėkite gerą laiką“, „užeikite, prašau“ ... bėda. Apie 70 procentų studentų nesusigauja kas yra norma.“ (E 001)

„ Sunku sakyti ko reikia aukštojoje ir ko reikia mokykloje. Visko reikia. Mokykloje mokoma absoliučiai visko. Aišku, kad mokykloje mokiniai stengiasi mokytis egzaminui, stengiasi mokytis pagal egzamino užduotis ir tikrai tuos dalykus, kurių prireiks teste pavyzdžiui.“ (E 006)

Baigiamųjų darbų vertinimas lietuvių kalbos požiūriu

Ekspertų nuomone vertinant studentų baigiamuosius darbus skirtinos šios probleminės sritys:

1. Baigiamųjų darbų vertinimas kalbos taisyklingumo požiūriu yra fragmentinio pobūdžio. Nėra vykdomas nuoseklus, sisteminis, pastovus visų studentų baigiamųjų darbų vertinimas visose aukštosiose mokyklose. Tobulintina darbų vertinimo sistema, detaliau reglamentuojant kokią vertinimo dalį gali sudaryti taisyklinga (netaisyklinga) kalba.
2. Aukštosiose mokyklose stinga žmonių studentų baigiamųjų darbų vertinimui. Pageidautina vertinti kalbos taisyklingumo požiūriu visų studijų pakopų studentų darbus.
3. Semestriniai, kursiniai darbai yra visai nevertinami arba yra vertinami tik tiek, kiek specialybės dalyko dėstytojai, darbo vadovai išmano kalbos taisyklingumą. Pažymėtina, kad ekspertai nėra linkę suabsoliutinti taisyklingos kalbos reikšmės, vertinant studentų darbus. Jų nuomone, svarbiausia studento darbe yra dalykinė pusė, o tik po to kalbos taisyklingumas.

„<...> manau, kad jie yra vertinami tik tiek, kiek kitų dalykų specialistai kalbos taisyklingumą išmano. Realiai ten tos vertinimo sistemos nėra. Tai įmanoma, nebent sukūrus kokią nors sistemą universiteto mastu arba net valstybės mastu, kad ,maždaug, visi baigiamieji arba atsiskaitomieji darbai kalbos požiūriu turi būti vertinami ir, kad tai yra vienas iš kriterijų ar studentas gali būti vertinamas maksimaliu pažymiu. <...> Institucinių poveikio priemonių nėra. Iš esmės, fakulteto valdžia, universiteto valdžia jina į šituos dalykus kišasi tik tiek, kad programoje įrašo tą dalyką, kurį studentas turi išlaikyti.“ (E 005)

„Kitų dalykų dėstytojai neypatingai kreipia dėmesį. Patys studentai sako, kai su jais bendrauji, kad jie netaisyklingų sakinių prisirenka iš kitų dėstytojų kalbos per paskaitas. Va, čia yra bėda. Darbus kai rašo... tai irgi... kai kurie specialybės dėstytojai

yra šiek tiek pataisę, o taip randų tokių klaidų ir rašybos, ir kalbos kultūros dalykų. Dar pamiršau pasakyti... mes recenzuojam... lietuvių kalbos katedros dėstytojai... recenzuojam baigiamuosius darbus prieš ginant juos, vertiname juos, ... manau, kad šitas dalykas yra labai veiksmingas dėl to, kad pataisai nors ir ne visą darbą, bent trečdalį, pusę mmm... jei studentas yra rūpestingas jis jau reaguoja ir kitą darbo dalį pasitaiso. <...> parašome savo pažymį. Šis darbas yra apmokomas iš Kalbos komisijos ir sakyčiau ne taip prastai apmokomas, bet ir darbas yra nelengvas.“ (E 010)

„<...> visą laiką mes juos konsultuojame, kol jie apsigina savo darbus. Be mūsų parašo jie negali ginti baigiamųjų darbų, būtinai turi būti mūsų parašas. Yra antras antraštinis puslapis, kuriame yra konsultantai: dalyko konsultantai, kalbos konsultantai. Jeigu mes nepasirašome jie negali ginti darbo. Buvo keli tokie atvejai.“ (E 013)

„Bakalauro darbų mes negalim [vertinti]... tiesiog neapprėpiam. Mūsų yra keturios dėstytojos, mes turime tik penkis etatus, keturi yra pastovūs, o tas vienas etatas <..> Tam vienam etatui mes galime tik laikinai priimti žmogų, o kas gali metams, žinot... kaip metam yra. Žmogus nei išitraukia, nei nieko,... nei straipsnius rašo, nei jis metodinių darbų rašo. Tokia, va, padėtis. Labai pageidauja... vienas kitas bakalauros pageidauja, kad jų darbus pažiūrėtume, bet labai pageidauja doktorantai šito universiteto. Aš kreipiausi į Valstybinę lietuvių kalbos komisiją, kad galėtų daugiau lėšų, kad mes galėtume priimt daugiau žmonių ir doktorantų darbus pažiūrėti. Jie atsisakė kategoriškai, jie sako: „mes čia jau nefinansuojam. Mes finansuojam, galim finansuoti bakalauro ir magistro studijas.“. Šiaip magistrantus mes šefuojame nuo pirmo kurso, jie dabar gali atnešti savo tezes, pranešimus, mes skaitom, taisom, paaiškinam.“ (E 011)

„<...> Vis dėlto čia yra universitetas ir turi būti vertinama dalykinė pusė, niekai, kad ir kaip ten viskas bus parašyta poetiškai, nieko verti. Negalima perlenkti lazdos.“ (E 009)

Aplinkybių, nepalankių lietuvių kalbos vartojimui aukštosiose mokyklose išryškinimas ir priemonės situacijai gerinti

Ekspertų nuomone, nepalankūs lietuvių kalbos taisyklingumui veiksniai yra labai įvairūs. Jie skiriasi savo kilme ir problemiškumo laipsniu, prevencijos galimybėmis. Žemiau pateikta nuomonių tipologija yra santykinė.

1. Globalizacijos ir integracijos procesai skatindami mobilumą, aktualizuoja užsienio kalbų svarbą. Studentas, dėstytojas, norėdamas dirbti ar studijuoti Europos universitetuose, turi mokėti kalbų, lietuvių kalbos nepakanka.
2. Kalbos kultūra ekspertų yra suvokiama kaip sudėtinė kultūros, plačiąja prasme, dalis. „*Kokia visuomenės kultūra, elgesio kultūra, vairavimo kelyje kultūra, tokia ir kalbos kultūra.*“ Kalbos taisyklingumas, kalbos kultūra tiesiogiai priklauso nuo visuomenės kultūringumo lygio. Taisyklingos lietuvių kalbos poreikio nėra politikoje, žiniasklaidoje, akademinėje bendruomenėje, vidurinėje mokykloje ir etc.
3. Mokslinių publikacijų vertinimo tvarka neskatina autorių rašyti lietuviškai. Mokslinė lietuvių kalba nyksta. Aukštosiose mokyklose fiksuoti atvejai, kai dėstomi kursai, rašomi studentų baigiamieji darbai užsienio kalba, bet tai nesiejama su specialybės kalbos tobulinimu.
4. Litanistams trūksta susitarimo kalbos taisyklingumo idealo požiūriu. Nors visuotinai pripažįstamas bendrinės kalbos pirmumas viešojoje erdvėje, ginčijamasi dėl kalbos normų variantiškumo ir jų taikymo griežtumo. Nepakankamas lietuvių kalbos vartojimą viešajame gyvenime kontroliuojančių institucijų (Valstybinės lietuvių kalbos komisijos, Valstybinės kalbos inspekcijos, Nacionalinės vartotojų teisių apsaugos tarybos ir etc.) tarpusavio bendradarbiavimas ir bendradarbiavimas su aukštosiomis mokyklomis bei moksliniais institutais.
5. Dėl, ekspertų nuomone, objektyvių priežasčių (mokyklinių lietuvių kalbos programų turinio apimties, valstybinių egzaminų tvarkos, priėmimo į aukštąsias mokyklas taisyklių) prastėja studentų, buvusių mokinių, lietuvių kalbos raštingumas.

Ekspertų klausta ką, jų nuomone, pirmiausiai būtina daryti tobulinant lietuvių kalbos vartojimo taisyklingumą aukštosiose mokyklose. Ekspertų siūlymai grupuoti taip:

1. Šios grupės siūlymai akcentuoja, kad būtina ugdyti visos visuomenės poreikį taisyklingai lietuvių kalbai. Būtina „ugdyti visuomenę, kad ji nebijotų kurti kalbą.“ Šiam tikslui realizuoti ekspertai siūlo įvairias „švelnias“, reklamines, šviečiamąsias akcijas, socialinę reklamą. Akcentuojamas šviečiamųjų radijo ir televizijos laidų, skirtų lietuvių kalbai, tobulinimas ir atnaujinimas. Šios laidos, anot ekspertų, turi būti įdomios, aktualios, šiuolaikiškos ir pagaulios.

2. Užtikrinti jau priimtų teisės aktų, reglamentuojančių lietuvių kalbos vartojimą, įgyvendinimą. Įstatymų, ekspertų nuomone, priimta pakankamai, svarbu, kad jie veiktų. Ekspertai siūlo griežčiau kontroliuoti reklamą ir viešuosius pavadinimus.
3. Tobulinti dėstytojų ir mokslo darbuotojų kvalifikacinius reikalavimus, subalansuojant mokslinių publikacijų lietuvių kalba svorį. Akademinei bendruomenę skatinti rašyti mokslo populiarinamuosius straipsnius, suteikiant jiems didesnę mokslinės veiklos balą. Ekspertai siūlo peratestuojant dėstytojus atsižvelgti į jo kalbos ir tarties taisyklingumą. Ši priemonė, pačių ekspertų nuomone, susilauktų kontraversiškiausių akademinės bendruomenės vertinimų ir vargu ar būtų įgyvendinta. Ekspertai sutaria, kad tikslinga vertinti baigiamuosius studentų darbus kalbos taisyklingumo požiūriu. Būtina detaliau reglamentuoti šio vertinimo tvarką. Tikslinga specialybės kalbos mokyti ne tik studentus, bet ir specialybės dėstytojus.
4. Ekspertai siūlo subalansuoti vidurinės mokyklos lietuvių kalbos programą, siekiant didinti mokinių raštingumą. Ekspertai pageidauja, kad didesnis dėmesys lietuvių kalbai būtų skiriamas ir kitų dalykų pamokose.

Iliustratyviausios ekspertų mintys:

„Svarbiausia - tam tikrų visuomenės nuostatų formavimas. Jeigu nebus teigiamų visuomenės nuostatų formuojama nuo pat vaikystės, šeimos, mokyklos, tai bus labai sunku ką padaryti. Kaip teisiškai tai įgyvendinti – labai sunku pasakyti. Be galo.“ (E 007)

„Teisiniais aktais reikėtų sureguliuoti, kad lietuvių kalba kaip mokslo kalba neišnyktų Lietuvos aukštosiose mokyklose. Ir gal paskiausia būtų tas taisyklingumo kriterijus. Visu pirma kalbą reikia turėti, išlaikyti kaip sistemą, o po to žiūrėti taisyklingumo.“ (E 001)

„Galbūt su įstatymais jau ir nieko nereikėtų persūdyti. Pagrindiniai darbai yra padaryti. Yra inspekcijos, komisijos. Vienas dalykas, aš manau kad neįmanoma apsieiti be mokymo. Turiu galvoje pačius elementariausius dalykus, turiu galvoje lietuvių kalbos seminarus, praktinių kalbos dalykų aptarimus <...> su Europos pinigais galime padaryti labai daug. Skatinčiau mokymą visoje visuomenėje. Tą patį daryčiau ir su aukštųjų mokyklų dėstytojais. Jokių daktarinių, jokių disertacijų kol nemoka kalbos. <...> Reikia pripažinti mokslinius straipsnius čia spausdinamus. Aš suprantu, kad

mums reikia inovacijų, reikia pavyti ir aplenkti Ameriką, reikia... visko mums reikia, bet kažkokias proporcijas susidėliokime.“ (E 002)

„<...> išvalyčiau prospektus nuo tų „palaciu“, „grandukų“. Reklamas reikia prižiūrėti. Daugiau tokių švietėjiškų akcijų, tokių švelnių kaip tas Nacionalinio diktanto rašymas, kad skatintų pačių žmonių ėjimą... <...> ir aišku mokyti, mokyti, mokyti dėstytojus, mokyti, mokyti, mokyti Seimo narius. <...> Tos laidelės kažkokios senoviškos, jėzūs marija, jos man dvidešimto amžiaus viduriu šviečia, pelėsiais aptraukta. Negaliu pasakyti kas, bet man pačiai nepatinka. Tie visi lituanistai, kaip žuvys pusdvėsės ištrauktos ... kva, kva, kva. Gūžio! Jaunatviškumo!“ (E 003)

„ <...> Pati pagrindinė problema yra pagrindinė ir vidurinė mokykla. Tartis, kirčiavimas juk yra mokykloje, o mokykloje dėl to per didelio krūvio, kad turi išsiaiškinti visus kitus dalykus kalbai, būtent šiai daliai skiriama labai nedaug. Požiūris pačių lietuvių į savo kalbą tobulintinas.“ (E 006)

„Vidurinėje mokykloje, baisu kad visuomenė tam nepritars, turėtų būti vis dėlto kriterijus, kad moksleiviui, kuris netaisyklingai kalba, atsakinėja per kitų dalykų pamokas, nebūtų skiriamas aukščiausias įvertinimas. Tai būtų stūmimas per kitų dalykų pamokas kaip taisyklingiau perteikti savo mintis, reikšti, kalbėti. <...>

Aukštosiose mokyklose galėtų būti tas pats. Rašto , rašomieji darbai... kažkoks kriterijus galėtų būti įtvirtintas, kad būtinai turi būti atsižvelgiama į raštingumą. Galėtų būti skiriamas asmuo, kuris peržiūri tuos darbus, nebūtinai nuo pradžios iki galo. Tai turėtų būti daroma valstybiniu mastu nes individualiai nieko padaryti negali. Aišku televizija, radijas ir visa kitas ... reikėtų griežčiau kontroliuoti, nesakau, kad ten finansines budas turėtų skirti, tiesiog laidų vedėjai kontroliuoti labiau.“ (E 011)

„Kiekvienais metais, na dabar viešieji pirkimai, mes prašydavome, bet prodiuserinės kompanijos nesiima laidų, laidų apie kalbą. Kaip nors netradiciškai apie kalbą, kad būtų žiūrovams gerai. Ji bijo. Jie bijo kalbininkų. Nes jeigu kokia nors klaidelė pasirodo, kalbininkai sukritikuoja: „ten negerai padarė“, „aš girdėjau, o man ne taip sakė“, „ten būna klaidų“ Tada visai neįmanoma šnekėti, todėl tokios ir lieka laidelės, konspektyvios. Didaktika jau neveikia, jau praėjo N metų. Noriu, kad kas nors parašytų kitaip. Ir niekas, ir matyt šita kliše yra tiek įsiėdusi į kraują, kad niekas nieko geriau nesugalvojo. Ko nors naujo iš prodiuserinių kompanijų nėra.“ (E 005)

„Publikacijos prestižiniuose žurnaluose, kurie dažniausiai yra užsienio kalba irgi yra problema. Būna, aš nesakau kad dažnai, straipsnis paskelbtas užsienio leidinyje vos ne eilėraščio lygio ir kitas čia pat Lietuvoje išleidžia monografiją apie

visai mūsų tautai rūpimus dalykus. Jo monografija nulinės vertės, o ano gauna labai daug balų. Tai yra didelė neteisybė ir tai tikrai reikėtų taisyti. Šiomis dienomis bene svarbiausias uždavinys bent jau mokslo srityje yra siekti, kad lietuvių kalba nebūtų išguita iš oficialaus bendravimo, iš paskaitų srities. Antras dalykas, kad mokslo darbai rašyti lietuviškai, skelbti lietuviškuose leidiniuose būtų vertinami. Verta galvoti ar nevertėtų kur kas didesnę balą skirti mokslo populiarinimo darbams, jie yra bene pamiršti. Be abejo skiriasi turinys, bet svarbiausia čia yra ne turinys, o tai kam jis yra skirtas, bet svarbu esmė. Visuomenė bus šviečiama, visuomenė bus pateikiama to mokslo naujiena.“ (E 001).

„Pirmiausiai reikėtų, kad peratestuojuot dėstytojus būtų atsižvelgta į jo taisyklingą kalbą ir į tartį, kaip docentas Pupkis pasakytų. <...> Vėl grįšiu prie to paties, man atrodo, kad kiekvienas žmogus turi pradėti nuo savęs, nekaltinti kitų... šiaip ar taip mūsų visuomenės kultūra yra smukusi.“ (E 008)

„Pirma. Mokslo srity būtina priversti rašyti mokslo populiarinimo tekstus. Sutinku, kad mes nuo pasaulio reikalavimų nepabėgsime – chemijos svarbiausius straipsnius skelbti angliškai, bet už jį balai turi būti duodami tik tada, kai ta pačia tema pasirodys mokslo populiarinimo straipsnis lietuvių kalba. Paprasta ir veiksminga. Antra. Surengčiau visiems kalbos kultūros dėstytojams atestaciją. Irgi yra problemų. Trečia. Sureguliuoti ir sutvarkyti vidurinės mokyklos lietuvių kalbos mokymo turinį. Ketvirta. Ugdyti visuomenę, ji turi nebijoti kurti kalbą.“ (E 009)

„<...> Visos tos komisijos, inspekcijos turėtų inicijuoti tuos dalykus. Ne tik bausti, bet ir skleisti informaciją, reklamą, parodyti gražiąją, šviesiąją lietuvių kalbos pusę. Galėtų būti nominacijos už lietuvių kalbos vartojimą.“ (E 004)

„<...> studentų kursiniai darbai diplominiai ir visa kita turi būti vertinami ne tik dalykiniu, bet ir kalbos kultūros požiūriu. Viena iš vertinimo dalių turi būti ir kalbos kultūros vertinimo dalis. <...>. Galėtų būti kokie nors kalbos kultūros kursai aukštosios mokyklos lektoriams, dėstytojams. Jie gali būti ir ne tęstiniai. Na juk atsiranda vis nauji terminai. Galėtų būti kas semestrą po savaitę. Žmonėms pristatomos naujovės, štai tokie terminai, taip juos reikia kirčiuoti, tokie yra rašymo reikalavimai.“ (E 003)

III. AUKŠTŲJŲ MOKYKLŲ LIETUVIŲ KALBOS KULTŪROS PROGRAMŲ ANALIZĖ

Bendrosios pastabos

Lietuvių kalbos kultūros ir specialybės kalbos kursas aukštosiose universitetinėse ir neuniversitetinėse mokyklose – viena sudedamųjų studijų turinio dalis, iš vienos pusės, turėtų būti labai svarbi rengiant specialistus, siekiant išsaugoti tautinį tapatumą ir lietuvių kalbą. Iš kitos pusės, pastebima tendencija, kad darbdaviai tarp reikalavimų priimant į darbą nurodo gerą užsienio kalbų mokėjimą, bet neakcentuoja valstybinės kalbos mokėjimo. Nesant poreikio gerai mokėti lietuvių kalbą iškyla pavojus kalbos kultūros ir specialybės kalbos kurso efektyvumui aukštosiose mokyklose. Šio tyrimo vienas iš uždavinių yra paanalizuoti, kaip kalbos kultūros ir specialybės kalbos mokoma universitetuose ir kolegijose, kiek pateikiama medžiaga atitinka šiuolaikinius jauno žmogaus ir rinkos poreikius. Medžiagą analizei pristatė Lietuvos žemės ūkio universitetas (LŽŪU), Vilniaus universitetas (VU), Lietuvos kūno kultūros akademija (LKKA), Lietuvos veterinarijos akademija (LVA), Vilniaus pedagoginis universitetas (VPU), Kauno medicinos universitetas (KMU), Alytaus kolegija, Lietuvos jūrų universitetas, Marijampolės kolegija, Vilniaus statybos ir dizaino kolegija, Žemaitijos kolegija, Panevėžio kolegija, viešoji įstaiga Klaipėdos verslo kolegija. Programos analizuojamos šiais aspektais: kurso tikslai, apimtis (kreditai), atsiskaitymas, struktūra, turinys².

Kalbos kultūros ir specialybės kalbos kursų apimtis, valandų paskirstymas, atsiskaitymas

Kaip matome iš pateiktos lentelės, daugumoje universitetų kalbos kultūrai ir specialybės kalbai skiriami 2 kreditai. Tik VPU skiria 3 kreditus. Tai, matyt, galima motyvuoti tuo, kad būsimiems pedagogams taisyklingos kalbos poreikis yra didesnis nei kitų specialybių atstovams. LŽŪU nemažai valandų skiria teorinėms paskaitoms, nors pristatomas kursas yra praktinio pobūdžio, todėl manytina, kad svarbiausia dėstant šį kursą yra ugdyti taisyklingos kalbos gebėjimus, ir todėl valandas reikėtų skirti praktiniams užsiėmimams bei studentų savarankiškiems darbams, o teorijos pateikti tiek, kiek būtina praktinių įgūdžių formavimui. Kursas skaitomas įvairiuose

² Visose mokymosi institucijose atskirose specialybose kalbos kultūros kursui skiriami kreditai ir atsiskaitymo formos šiek tiek varijuoja. Analizuojant remiamasi dominuojančiais kreditais.

semestruose, tačiau manytume, kad tikslinga jį skaityti tuomet, kai studentai jau yra susipažinę su specialybės kalba, t. y. netikslinga būtų specialybės kalbos mokytį pirmo kurso pirmame semestru. Iš bendro konteksto išsiskiria KMU: kursui skiriamas vienas kreditas, neaišku, kaip valandos paskirstomos. Be to, pagal aukštojo mokslo studijų reglamentą negali būti mokomųjų dalykų, turinčių mažiau kaip du kreditus.

1 lentelė

Kalbos kultūros ir specialybės kurso apimtis, atsiskaitymas universitetuose³

Universitetas	Kreditai ir valandos	Kursas, semestras	Paskaitos (val.)	Seminarai (val.)	Savarankiškas darbas (val.)	Atsiskaitymas
LŽŪU	2 (80val.)	nenurodyta	45	35	nenurodyta	egzaminas
VU ⁴	2 (80val.)	3 kursas, 3 semestras	nenurodyta	nenurodyta	nenurodyta	egzaminas
LKKA	2 (80val.)	3 kursas, 5 arba 6 semestras	neskiriama	32	48	suminis pažymys
KMU	1 (40 val.)	nenurodyta	nenurodyta	nenurodyta	nenurodyta	įskaita
LVA	2 (80val.)	1 kursas, 2 semestras	8	34	38	įskaita
VPU	3 (120)	nenurodyta	neskiriama	64	56	egzaminas

2 lentelė

Kalbos kultūros ir specialybės kurso apimtis, atsiskaitymas kolegijose

Kolegija	Kreditai ir valandos	Kursas, semestras	Paskaitos (val.)	Seminarai (val.)	Savarankiškas darbas (val.)	Atsiskaitymas
Alytaus	2 (80 val.)	nenurodyta	16	32	32	egzaminas
Lietuvos jūreivystės	2 (80 val.)	nenurodyta	nenurodyta	nenurodyta	nenurodyta	vertinamoji įskaita
Marijampolės ⁵	2 (80 val.)	nenurodyta	neskiriama	48	32	egzaminas
Vilniaus statybos ir dizaino	2 (80 val.)	nenurodyta	24	24	32	savarankiškų darbų pristatymas
Žemaitijos	2 (80 val.)	nenurodyta	26	22	32	egzaminas
Panevėžio	1,5 (60 val.)	nenurodyta	12	28	20	egzaminas
Klaipėdos verslo	3 (120 val.)	1 kursas, 1 semestras	32	32	56	egzaminas

³ Visuose universitetuose kalbos kultūros kursas dėstomas pirmojoje – bakalauro – studijų pakopoje. Tai yra bendrojo universitetinio lavinimo dalykas.

⁴ VU pristatė tik filologams (anglų, vokiečių kalbų) skirtą programą. Tai specifinė programa, pagal ją sunku spręsti apie kitų specialybių programas.

⁵ Marijampolės kolegijoje dėstomi du skirtingi moduliai: kalbos kultūros ir specialybės kalbos.

Kaip matyti iš lentelės, kolegijų programose daugiau dėmesio skiriama teoriniams, o ne praktiniams dalykams. Tai kelia abejonių, nes kolegijų paskirtis ugdyti praktinius gebėjimus, be to, kaip jau buvo minėta, kalbos kultūros kursas yra praktinio pobūdžio. Panevėžio kolegija vienų specialybių studentams skiria 1,5 kredito kalbos kultūros kursą, kitų specialybių – 3 kreditų kalbos kultūros kursą. Tokio skirstymo motyvai nepateikti, neaišku, ir kiek semestrų mokomasi 3 kreditų apimties kurso.

Apibendrinant pateiktus duomenis galima teigti, kad iš esmės ir universitetai, ir kolegijos laikosi bendrųjų reikalavimų, t. y. dalyko apimtis ne mažesnė nei du kreditai, skiriama laiko pratyboms, savarankiškam studentų darbui, kursas dažniausiai baigiamas egzaminu. Į galutinį vertinimą įeina darbas pratybose, tarpiniai atsiskaitymai. Pažymėtina, kad nėra formalių atsiskaitymų, studentai atlieka nemažai praktinių darbų, ir tai dar kartą patvirtina mintį, kad kalbos kultūros ir specialybės kalbos kursas turėtų būti praktinio pobūdžio.

Kalbos kultūros ir specialybės kalbos kursų tikslai, turinys

Kaip jau buvo minėta, aukštosiose universitetinėse mokyklose ir kolegijose esama įvairių modulių, skirtų lietuvių kalbos mokymui. Šiame tyrime didesnis dėmesys kreipiamas į ne filologinių disciplinų studentų kalbos kultūros ir specialybės kalbos mokymą, todėl išsamiau negalime analizuoti VU pateiktos anglų ir vokiečių filologijos studentams skirtos kalbos kultūros programos. Neanalizuojama ir VPU Lituanistikos fakulteto studentų kalbos kultūros programa. Tik atkreiptinas dėmesys į VPU pateiktus dviejų programų projektus: specialybės kalba (kalbinės kompetencijos pagrindai) ir kalbinės komunikacijos kultūra. Programos orientuotos į komunikacinių gebėjimų ugdymą, yra pratybinio pobūdžio, ugdomas kritiškas požiūris į klabą, skatinama vertinti savo ir kitų kalbą. Manytume, kad tokia kalbos kultūros ir specialybės kalbos ugdymo kryptis yra perspektyvi. Ko siekiama kiekvienoje mokymosi institucijoje dėstant kalbos kultūros ir specialybės kalbos kursus, galime matyti iš suformuluotų dalyko tikslų.

Dėstomų dalykų tikslai

Paanalizuokite dalyko programose suformuluotus dalykų tikslus (žr. 3 lentelę).

3 lentelė

Kalbos kultūros ir specialybės kalbos kursų tikslai⁶

Mokymo įstaiga	Dalyko tikslas
LŽŪU	Programoje nėra suformuluota dalyko tikslų ir uždavinių.
LKKA	Ugdyti lingvistinį sąmoningumą ir pagarbą kalbai. Lavinti studentų filologinį jausmą taip, kad jie sugebėtų suvokti pagrindines to dalyko sąvokas, stengtųsi perprasti norminę kalbos kultūros ir specialybės kalbą, jos leksines, gramatines, sintaksines subtilybes. Jie turi suvokti turizmo ir sporto vadybos terminų darybos, tvarkybos normas, jų gramatines ir sintaksines formas. Busimieji vadybininkai turėtų išvengti neteiktinų variantų, dvejobos vartosenos, tam tikro sudvejiniimo, kurie ypač paveikia taisyklingą rašytinę ir sakytinę kalbą. Jie turėtų išmokyti turizmo ir sporto vadybos bei apskritai vadybos tekstų turinį perteikti aiškiai, glaustai ir tiksliai, kad būtų perteikiama dalyko esmė.
KMU	Ugdyti sąmoningą požiūrį į taisyklingą, raiškia, stilingą specialybės kalbą, mokyti vartoti bendrinę kalbą, įtvirtinti taisyklingos kalbos vartojimo įgūdžius. Per pratybas siekti, kad studentai suvoktų lietuvių kalbos sistemą ir bendrinės kalbos normų visumą, vengtų medikų kalbos negerovių bei šampų ir galėtų argumentuotai paaiškinti kalbos negerovių priežastis. Mokyti studentus naudotis terminų, norminamaisiais, sąvokų žodynais, įvairiais kalbos praktikos patarimais ir kalbos kultūros periodika. Tuo siekiama, kad Universitetą baigę specialistai pasirengtų tobulinti savo kalbą ateityje ir vartotų norminę valstybinę kalbą.
LVA	Ugdyti sąmoningą požiūrį į taisyklingos bendrinės kalbos mokymąsi, išmokyti gerai perprasti norminamąsias rekomendacijas, be priekaištų išmanyti žodynų, gramatikų, vadovų ir vadovėlių taisykles, išugdyti gebėjimą analizuoti konkretų kalbos reiškimąsi ir savarankiškai vertinti kiekvieną jiems nepažįstamą reiškinį.
VPU	Ugdyti busimojo pedagogo specialybės kalbą, kalbinės komunikacijos kultūrą.
Alytaus kolegija	Suvokti bendrinės kalbos ir kalbos kultūros svarbą Ugdyti gebėjimą taisyklingai, stilingai ir sklandžiai reikšti mintis žodžiu ir raštu Ugdyti poreikį nuolat rūpintis profesinės kalbos kultūra
Lietuvos jūreivystės kolegija	Gebėti prisilaikant tarties dėsnių taisyklinga bendrine kalba kalbėti, tarti specialybės terminus, naudotis žodyne nurodytomis kirčiuotėmis ir mokėti taikyti kirčio šokinėjimo dėsningumus. Gebėti atpažinti ir ištaisyti leksikos, žodžių darybos, netaisyklingus specialybės terminus ir kitas kalbos klaidas.
Marijampolės kolegija	Naudotis įvairiais šaltiniais kalbos formų vartosenai pasirinkti: a) valstybinės lietuvių kalbos komisijos nutarimais; b) specialybės terminų žodynais; c) mokyklos raštvedybos instrukcija; d) kalbos praktikos patarimai ir kt. Identifikuoti taisyklingą specialybės leksiką. Pastebėti žargoninės kalbos apraiškas viešajame kalbėjime, pateikti taisyklingą variantą. Suvokti akademinės bei profesinės aplinkos kalbos kultūros svarbą, reikšmę busimajai profesijai. Suvokti viešojo kalbėjimo svarbą profesinėje bei visuomeninėje aplinkoje.
Vilniaus statybos ir dizaino kolegija	Įtvirtinti taisyklingos specialybės kalbos vartosenos ir dalykinio teksto kūrimo įgūdžius. Formuoti gebėjimą savarankiškai kurti naujus terminus, pritaikant kalbos normas. Gebėti aiškiai, raiškiai ir įtaigiai bendrauti. Mokėti taisyklingai įforminti svarbiausius raštvedybos dokumentus.
Žemaitijos kolegija	Susipažinti su terminologijos teorija. Gebėti laikytis reikalavimų, kurie keliama vartojamiems terminams. Gebėti elektroninėmis priemonėmis bendrauti taisyklinga kalba. Žinoti kompiuteriu renkamo teksto reikalavimus. Gebėti kurti įvairių rūšių elektroninius tekstus. Susipažinti su valstybinės kalbos politika. Žinoti kalbos

⁶ Tikslų formuluotės pateikiamos taip, kaip suformuluota programose.

	norminimo principus. Susipažinti su valstybinės kalbos politika. Žinoti kalbos norminimo principus. Gebėti vartoti įvairias sakytinės kalbos formas, atsižvelgiant į kalbėjimo situaciją, tikslus, adresatą. Gebėti parengti ir pasakyti viešąją kalbą. Gebėti kurti ir redaguoti tekstus. Gebėti atrinkti informacijos šaltinius, nustatyti jų naudingumą.
Panevėžio kolegija	Mokėti taisyklingai vartoti specialybės terminus. Gebėti taisyklinga kalba reikšti mintis raštu ir žodžiu. Išmanyti bendruosius reikalų raštų reikalavimus, rengti ir rašyti dokumentus. Skirti kalbos normas ir klaidas. Mokėti taisyti kalbos klaidas. Gebėti vertinti šnekamosios kalbos žodį kaip kultūringo bendravimo priemonę.
Klaipėdos verslo kolegija	Supažindinti su lietuvių sakytinės ir rašytinės (ypač oficialiųjų raštų) kalbos kultūra. Baigę šį kursą studentai turi mokėti: 1) taisyklingai vartoti kalbos vienetų, gebėti atskirti netaisyklingo vartojimo atvejus ir rasti jiems adekvačių pakaitalų; 2) išmanyti griežtai reglamentuojamų rekvizitų rašymo būdus ir kurti dažniausiai rengiamus dokumentus, gebėti organizuoti jų apyvartą.

Išanalizavus suformuluotus mokomojo dalyko tikslus, galėtume teigti, kad daugelis mokymo institucijų formuluoja labai išplėstus dalyko tikslus, neskiria jų nuo konkrečių uždavinių. Kai kuriose mokymo institucijose suformuluoti tikslai primena, o kai kur net ir pakartoja, bendrojo lavinimo mokyklų bendrosios lietuvių kalbos programos tikslus, o to neturėtų būti. Apskritai susidaro įspūdis, kad aukštosios mokyklos nori išmokyti visko: ir rašybos, ir skyrybos, ir kirčiavimo, ir redagavimo it t. t. Manytume, kad konkretnių tikslų formulavimas ir prioritetų išskyrimas palengvintų dalyko dėstymą, jis taptų ir patrauklesnis, ir efektyvesnis.

4 lentelė

Kalbos kultūros ir specialybės kalbos kursų turinys

Mokymo įstaiga	Dalyko pavadinimas	Glaustas turinys ⁷
LŽŪU	Kalbos kultūra ir specialybės kalba	Valstybės kalba. Viešojo ir neviešojo kalbėjimo funkcijos. Pasirengimo viešosioms kalboms formos. Viešojo dialogo rūšys. Sąvoka ir objektas. Reikalavimai terminams. Pagrindiniai terminų darybos būdai. Terminologija. Specialybės tekstų samprata. Atskirų mokslinio teksto dalių rašymo ypatumai. Rašto darbų žanrai. Populiarūs mokslinis stilius. Specialieji raštai. Viešasis specialistų bendravimas elektroninėmis priemonėmis.
LKKA	Kalbos kultūra ir specialybės kalba	Įvadas. Viešasis kalbėjimas. Terminija, specialybės ir profesinė leksika. Rašytinis specialybės tekstas. Viešasis ir privatusis bendravimas elektroninėmis priemonėmis.
KMU	Specialybės kalba	Įvadas. Viešasis kalbėjimas. Terminija ir kita specialybės leksika. Rašytinis specialybės tekstas. Kalba elektroninėje terpėje.
LVA	Specialybės kalbos kultūra	Kalbos vaidmuo visuomenėje. Bendrinės kalbos normų kodifikavimas. Viešasis ir privatusis bendravimas elektroninėmis priemonėmis. Mokslinis stilius ir jo postiliai. Tarties klaidos. Bendrieji kirčiavimo dėsniai. Terminai. Specialybės terminų daryba, kirčiavimas. Leksikos normos. Sintaksės

⁷ Turinys pateikiamas apibendrinus programose suformuluotas temas.

		normos. Specialybės teksto struktūra, rašymo ypatumai. Vertimas. Viešųjų kalbų tipai.
VPU	Specialybės kalba	Įvadas. Mokslo ir profesinės kalbos ypatumai. Sakytinė mokytojo kalba – viešasis kalbėjimas. Rašytinis specialybės tekstas. Elektroninės kalbos kultūra.
Alytaus kolegija	Kalbos kultūra Specialybės kalbos kultūra ir oratorinis menas Kalbos kultūra (ir raštvedyba)	Bendrinės kalbos formavimosi principai. Kalbos kultūra. Norminamieji dokumentai. Mokslinis, dalykinis stiliai. Kalbos etiketas. Specialybės terminų tartis ir rašymas. Tipiškų specialybės tekstų konstrukcijų skyryba. Tarties normos ir pažeidimai. Rašyba. Skyryba. Bendrosios kirčiavimo taisyklės. Specialybės terminų kirčiavimas. Leksikos normos. Morfologijos klaidos. Sakinių sandaros klaidos.
Lietuvos jūreivystės kolegija	Kalbos kultūra	Kalbos kultūros samprata. Raštingumo įtvirtinimas. Bendrinės kalbos tarties taisyklės ir pažeidimai. Kirčiavimas. Leksikos klaidos ir trūkumai. Žodžių darybos klaidos. Kalbos dalių vartojimo klaidos ir trūkumai. Specialybės kalbos klaidų atpažinimas ir taisymas.
Marijampolės kolegija	Kalbos kultūra Specialybės kalba Specialybės kalba ir raštvedyba Lietuvių kalbos kultūra ir tvarkyba	Kalbos kultūros objektas. Funkcinė stilistinė kalbos diferenciacija ir kalbos normos. Rašyba. Specialybės terminų rašyba. Trafaretinių raštų pildymas. Taisyklinga tartis. Leksikos klaidos. Žargonas. Žodžių darybos normos. Žodžių formų netaisyklingo vartojimo priežastys. Linksnų ir prielinksnių vartojimas. Kalbos etiketas. Klausymas, skaitymas, kalbėjimas, rašymas. Sakytinės ir rašytinės kalbos ypatumai. Komunikacinė situacija pamokoje.
Vilniaus statybos ir dizaino kolegija	Kalbos kultūra	Terminija ir kita specialybės leksika. Rašytinis specialybės tekstas. Viešasis kalbėjimas.
Žemaitijos kolegija	Specialybės kalbos kultūra	Įvadas. Terminija ir kita specialybės leksika. Kalba elektroninėje terpėje. Viešasis kalbėjimas. Rašytinė kalba.
Panevėžio kolegija	Kalbos kultūra Kalbos kultūra ir raštvedyba Kalbos kultūra ir specialybės kalba	Lietuvių bendrinė kalba ir jo kultūra. Tarties ir kirčiavimo kultūra. Žodyno kultūra. Morfologijos normos ir klaidos. Sintaksės normos ir klaidos. Reikalų raštai.
Klaipėdos verslo kolegija	Lietuvių kalbos kultūra ir raštvedyba	Bendrinės kalbos samprata. Norminimo ir kodifikavimo kriterijai. Kalbos klaidos (kirčiavimo, leksikos, žodžių darybos ir kt.). Specialybės kalba. Raštvedybos sąvoka. Dokumentų įforminimas.

Atlikta programų turinio dalykinė analizė leidžia teigti, kad visų dalykų (kalbos kultūros, specialybės kalbos, kalbos kultūros ir specialybės kalbos, lietuvių kalbos kultūros ir raštvedybos ir kt.) programų turinys yra vienodas. Todėl pagrįstai kyla klausimas, koku tikslu registruojami skirtingi dalykai. Kitas pastebėjimas susijęs su programos tikslų atitikimu dalyko turiniui. Pateikiame kai kurių mokymosi institucijų dalyko tikslų ir turinio lyginamąją lentelę.

Kaip dalyko tikslai atitinka dalyko turinį

Mokymo įstaiga	Dalyko tikslas	Dalyko turinys	Išvada
LKKA	Ugdyti lingvistinį sąmoningumą ir pagarbą kalbai. Lavinti studentų filologinį jausmą taip, kad jie sugebėtų suvokti pagrindines to dalyko sąvokas, stengtųsi perprasti norminę kalbos kultūros ir specialybės kalbą, jos leksines, gramatines, sintaksines subtilybes. Jie turi suvokti turizmo ir sporto vadybos terminų darybos, tvarkybos normas, jų gramatines ir sintaksines formas. Būsimieji vadybininkai turėtų išvengti neteiktinų variantų, dvejetainės vartosenos, tam tikro sudvejinimo, kurie ypač paveikia taisyklingą rašytinę ir sakytinę kalbą. Jie turėtų išmokyti turizmo ir sporto vadybos bei apskritai vadybos tekstų turinį perteikti aiškiai, glaustai ir tiksliai, kad būtų perteikiama dalyko esmė.	Įvadas. Viešasis kalbėjimas. Terminija, specialybės ir profesinė leksika. Rašytinis specialybės tekstas. Viešasis ir privatusis bendravimas elektroninėmis priemonėmis.	Dalyko tikslai daug platesni už dalyko turinį.
LVA	Ugdyti sąmoningą požiūrį į taisyklingos bendrinės kalbos mokymąsi, išmokyti gerai perprasti norminamąsias rekomendacijas, be priekaištų išmanyti žodyną, gramatiką, vadovų ir vadovėlių taisykles, išugdyti gebėjimą analizuoti konkretų kalbos reiškimąsi ir savarankiškai vertinti kiekvieną jiems nepažįstamą reiškinį.	Kalbos vaidmuo visuomenėje. Bendrinės kalbos normų kodifikavimas. Viešasis ir privatusis bendravimas elektroninėmis priemonėmis. Mokslinis stilius ir jo postiliai. Tarties klaidos. Bendrieji kirčiavimo dėsniai. Terminai. Specialybės terminų daryba, kirčiavimas. Leksikos normos. Sintaksės normos. Specialybės teksto struktūra, rašymo ypatumai. Vertimas. Viešųjų kalbų tipai.	Programoje neatsispindi, kaip ugdomas gebėjimas analizuoti ir vertinti nepažįstamus kalbos reiškinius. Iš esmės tikslai atitinka turinį.
VPU	Ugdyti busimojo pedagogo specialybės kalbą, kalbinės komunikacijos kultūrą.	Įvadas. Mokslo ir profesinės kalbos ypatumai. Sakytinė mokytojo kalba – viešasis kalbėjimas. Rašytinis specialybės tekstas. Elektroninės kalbos kultūra.	Programos tikslai atitinka turinį.
Žemaitijos kolegija	Susipažinti su terminologijos teorija. Gebėti laikytis reikalavimų, kurie keliami	Įvadas. Terminija ir kita specialybės leksika. Kalba elektroninėje	Dalyko tikslai daug platesni už dalyko turinį.

	vartojamiems terminams. Gebėti elektroninėmis priemonėmis bendrauti taisyklinga kalba. Žinoti kompiuteriu renkamo teksto reikalavimus. Gebėti kurti įvairių rūšių elektroninius tekstus. Susipažinti su valstybinės kalbos politika. Žinoti kalbos norminimo principus. Susipažinti su valstybinės kalbos politika. Žinoti kalbos norminimo principus. Gebėti vartoti įvairias sakytinės kalbos formas, atsižvelgiant į kalbėjimo situaciją, tikslus, adresatą. Gebėti parengti ir pasakyti viešąją kalbą. Gebėti kurti ir redaguoti tekstus. Gebėti atrinkti informacijos šaltinius, nustatyti jų naudingumą.	terpėje. Viešasis kalbėjimas. Rašytinė kalba.	
Alytaus kolegija	Suvokti bendrinės kalbos ir kalbos kultūros svarbą. Ugdyti gebėjimą taisyklingai, stilingai ir sklandžiai reikšti mintis žodžiu ir raštu. Ugdyti poreikį nuolat rūpintis profesinės kalbos kultūra.	Bendrinės kalbos formavimosi principai. Kalbos kultūra. Norminamieji dokumentai. Mokslinis, dalykinis stiliai. Kalbos etiketas. Specialybės terminų tartis ir rašymas. Tipiškų specialybės tekstų konstrukcijų skyryba. Tarties normos ir pažeidimai. Rašyba. Skyryba. Bendrosios kirčiavimo taisyklės. Specialybės terminų kirčiavimas. Leksikos normos. Morfologijos klaidos. Sakinių sandaros klaidos.	Programos tikslai atitinka turinį.

Pažymėtina, kad visose programose skiriama daug dėmesio specialybės kalbai, tačiau abejonių kelia tai, kad dažnu atveju akcentuojamos ne normos, o kalbos klaidos. Praktinių ir teorinių užsiėmimų metu derėtų kalbėti apie normas, jų taikymą. Norėtusi, kad būtų daugiau dėmesio skiriama kalbos ypatybių kompiuterinėje terpėje analizei.

Išanalizavus pateiktus literatūros sąrašus akivaizdu, kad literatūros studentams mokytis pakanka. Kaip teigia studentai, didesnę dalį specialybės literatūros sudaro literatūra lietuvių kalba ir verstinė literatūra į lietuvių kalbą, vadinasi specialybės kalbos kultūrai įtaką daro ir vadovėlių kalba.

Atkreiptinas dėmesys į keletą svarbių pastebėjimų, susijusių su anketine apklausa. Iš jos ryškėja tendencijos, kokio kalbos kultūros kurso reikėtų aukštosiose mokyklose, kad būtų įgyvendinti studentų poreikiai kalbėti ir rašyti taisyklingai (42 %), sklandžiai reikšti mintis įvairiose situacijose įvairiomis temomis (43 %). Šiuo aspektu vertinant studentų ir dėstytojų nuomonę pastebimas prieštaravimas: dėstytojai (50 %) mano, kad svarbiausia kalbos taisyklingumas, tik 33 % procentai dėstytojų mano, kad svarbiausia minčių raiška, nors ir ne visada taisyklinga. Toks požiūrių skirtumas lemia ir dėstomų kalbos dalykų turinį: 47 % studentų teigia, kad jiems dėstoma bendro pobūdžio kalbos kultūra, 40 % studentų teigia, kad dėstoma bendro pobūdžio kalbos kultūra atkreipiant dėmesį į specifinius terminus, tik 12 % studentų teigia, kad jiems dėstoma specialybės kalba. Programų analizė leidžia daryti prielaidą, kad turi būti visur dėstoma specialybės kalba, atkreipiamas dėmesys į rašto darbų kalbą, struktūrą ir kitus teksto kūrimo dalykus. Prieštaravimas tarp anketinių duomenų ir programų analizės akivaizdus.

Studentai mano, kad būtina taisyklingai rašyti įvairius rašto darbus, reikšti mintis paskaitose, seminaruose (97 %), kalbėti su darbdaviais, dėstytojais (93 %). Jiems, kaip ir dėstytojams, svarbu, kad baigiamieji darbai būtų vertinami ir kalbos požiūriu. Kad studentas parengtų darbą taisyklinga kalba, jam būtina įgusti vartoti lietuviškus terminus, skaityti kokybiškai išverstą (arba pačiam versti) literatūrą arba literatūrą lietuvių kalba. Kaip parodė tyrimas, terminijos problemos aktualios, todėl kalbos kurse nemažas dėmesys turėtų būti skiriamas taisyklingam terminų vartojimui.

IŠVADOS

1. Arti pusės Lietuvos aukštųjų mokyklų studentų tarp šiandienių lietuvių kalbos funkcijų akcentuoja, kad svarbiausia yra laisvai ir sklandžiai reikšti savo mintis įvairiose situacijose, įvairiomis temomis (nors ir ne visada taisyklingai), panaši dalis išskiria kalbos ir rašybos taisyklingumą, o dešimtadalis pirmenybę teikia kalbos vaizdingumui ir turtingumui. Taigi galima teigti, kad kalbos funkcijų atžvilgiu ši tikslinė švietimo grupė yra savo nuostatomis pakankamai nevienalytė.
2. Tarp aukštųjų mokyklų dėstytojų didžiausia dalis (pusė) laikosi nuomonės, kad svarbiausia šiuo metu yra kalbos taisyklingumas, trečdalis akcentuoja kalbos vartojimo laisvumą ir sklandumą įvairiose socialinėse situacijose. Tyrimas nefiksuoja statistiškai reikšmingų skirtumų pagal respondentų amžių, darbo stažą ir studijų sritis.
3. Nuostatų vartoti lietuvių kalbą įvairiose socialinėse situacijose lygmenyje studentai gana aiškiai skiria viešas ir neformalias, privačias situacijas ir viešajai kalbai kelia gana aukštus taisyklingumo reikalavimus, ypač kalbos vartojimui aukštojoje mokykloje. Jų požiūriu, taisyklinga kalba turi aukštą prestižą daugumoje viešų jos vartojimo situacijų, taip pat ir darbo rinkoje. Bet taisyklingos lietuvių kalbos vartojimo reikalavimus jie taiko ne visoms viešoms situacijoms, pavyzdžiui, jie gana abejingi anglų kalbos plitimui viešuose pavadinimuose, jaunimo muzikoje ir pan., taip pat ir patys ne visose situacijose stengiasi vartoti taisyklingą kalbą.
4. Studentų nuomone, didžiausią neigiamą įtaką lietuvių kalbos vartojimui ir jos taisyklingumui daro visų pirma netaisyklinga viešoji lietuvių kalba – ypač žiniasklaidos bei jaunimo žargonas. Studentai suvokia ir įvertina ne visus jų kalbinėje aplinkoje esančius ir neigiamą įtaką jų lietuvių kalbai darančius veiksnius, kai kuriems yra abejingi arba jiems pritaria. Studentai gana retai įžiūri grėsmę lietuvių kalbai svetimų kalbų, ypač anglų, vartojime tokiose situacijose, kaip kompiuterių programų kalba, nelietuviški įstaigų pavadinimai ir kt. Visumoje negatyvių lietuvių kalbos veiksnių atžvilgiu didelė dalis studentų

yra ambivalentiški, tai lietuvių kalbos palaikymo požiūriu vertintina kaip pavojinga aplinkybė.

5. Duomenys, rodantys respondentų požiūrį į kalbos kaitą ir jos subjektus, rodo, kad apie pusę studentų ir dėstytojų laikosi nuomonės, kad reikia saugoti lietuvių kalbos grynumą, o kalbos kitimą būtinai turi reguliuoti specialistai. Apie ketvirtadalį studentų ir trečdalį dėstytojų mano, kad kalba visų pirma yra bendravimo priemonė ir ją turi teisę keisti visi nebijodami naujadarų ir svetimybų. Likusieji abiejų grupių respondentų laikosi konsensuso ir siūlo kalbos kaitoje derinti specialistų bei visuomenės nuomones.
6. Tyrimo duomenys rodo, kad aukštųjų mokyklų studentai dažniausiai studijų reikmėms naudoja literatūrą lietuvių kalba (lietuvių autorių darbus arba į lietuvių kalbą išverstais darbus). Yra statistiškai reikšmingų skirtumų pagal mokyklų tipą ir studijų sritis. Dažniau už universitetų atstovus literatūra lietuvių kalba naudojasi kolegijų studentai, mažiau fizinių ir socialinių mokslų studentai. Verstiniais darbais dažniau naudojasi menų, biomedicinos ir technologijos sričių studentai. Dėstytojų atsakymai rodo, kad kokybiškam mokymo procesui organizuoti literatūros lietuvių kalba nepakanka.
7. Įvairiais tyrimo metodais surinkti duomenys rodo, kad mokslinės profesinės terminijos lietuvių kalba kūrimas ir vartojimas viena problematiškiausių sričių. Anot ekspertų, tikslųjų mokslų akademinė bendruomenė lyginant su kitų mokslų atstovais yra geriau įsisąmoninusi šio darbo svarbą. Tikslųjų mokslų terminai yra labiau lituanizuoti negu socialinių ar humanitarinių. Akademinė bendruomenė, didžiąja dalimi, supaprastintai suvokia šio darbo esmę ir šią funkciją linkusi deleguoti lituanistams. Studentų patirtis rodo, kad aukštosiose mokyklose nėra veiksmingos nelietuviškų dalykinių terminų vartojimo ir pateikimo sistemos. Universitetuose dažniau nei kolegijose dalis dalykinių terminų pateikiami neišversti į lietuvių kalbą, taip pat dažniau ši aplinkybė būdinga fizinių ir technologinių mokslų krypties studijoms. Tik absoliuti mažuma dėstytojų laikosi nuomonės, kad jų srityje mokslinė terminija lietuvių kalba yra nusistovėjusi, aiški ir visuotinai priimta. Nėra jokios aiškiau

nusistovėjusios tradicijos kaip pateikti terminus lietuvių kalba – jie pateikiami ir originalo kalba, ir verčiant į lietuvių kalbą, arba derinant abu ankstesnius būdus.

8. Tyrimo duomenys vienareikšmiškai rodo profesinės kalbos kultūros mokymo būtinybę studentų akimis. Labiausiai toks kursas reikalingas socialinių mokslų studentams, mažiausia tokio kurso reikalingumui pritaria technologijos mokslų krypties studentai. Faktas, kad dalis dėstytojų nežino, ar jų studijų programoje dėstomas atitinkamas kursas iš dalies rodo jo menką statusą bendrame dalykų kontekste.
9. Vertinant lietuvių kalbos taisyklingumo lygį aukštosiose mokyklose fiksuotos kelios, savo esme, priešingos ekspertų nuomonės. Vieni ekspertai mano, kad kalbos taisyklingumo lygis yra pakankamas, antri - nepakankamas, tretieji pabrėžia situacijos sudėtingumą ir akcentuoja teigiamas ir neigiamas tendencijas. Esminių skirtumų tarp universitetų ir kolegijų nefiksuojama.
10. „Specialybės kalbos“ dalykas aukštosiose mokyklose yra dėstomas įvairiuose kursuose. Ekspertų nuomone, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos rekomendacijų ne visada paisoma. Aukštosiose mokyklose nepakankamai skiriama kreditų ir valandų šiam kursui dėstyti. Mažiau „prestižinėse“ specialybėse ir universitetuose, kur mokosi daugiau mokinių, baigusių rusų ir lenkų mokomosios kalbos vidurines mokyklas, studentų specialybės kalbos rezultatai yra prastesni. „Specialybės kalbos“ dėstymo kokybei neigiamą įtaką daro menkos mokinių žinios, kurias jie atsineša iš vidurinių mokyklų.
11. Dokumentų analizė rodo, kad kalbos kultūros kursuose formuluojami labai platūs kurso tikslai ne visada atspindi dalyko turinį, derėtų siaurinti dalyko tikslus ir nustatyti dalyko turinio prioritetus. Kalbos kultūros ir specialybės kalbos kursas turėtų būti labiau praktinio pobūdžio. Ugdymo turinyje ir procese akcentuotinos ne klaidos, o kalbos normos. Tai nurodoma ir apibūdinant dalykų paskirtį. Vertinant dėstomo / dėstyto lietuvių kalbos kultūros kurso turinį, beveik pusė studentų teigia, kad dėstoma bendro pobūdžio kalbos kultūra. Tik kiek daugiau nei dešimtadalis studentų atsakė, kad jiems dėstoma speciali, studijuojamai programai pritaikyta kalbos kultūra. Ekspertų interviu duomenys

taip pat rodo, kad kalbos kultūros kursuose specialybės dimensija yra išreikšta nepakankamai.

12. Studentų subjektyvus savo lietuvių kalbos žinių (kalbėjimo, skaitymo, rašymo) vertinimas yra gana skeptiškas (mažuma įvertino savo žinias kaip labai geras). Greta viešosios srities neigatyvaus poveikio (netaisyklinga žiniasklaidos kalba, užrašai užsienio kalbomis ir kt.) tai greičiausia įtakoja ir artimiausia studentų aplinka. Didelė respondentų dalis teigė, kad jų šeimos nariai, studijų draugai kalba lietuviškai dažniau netaisyklingai nei taisyklingai. Studentų apklausa parodė, kad ir dalies dėstytojų kalba yra taisyklingumo požiūriu nepatenkinama. Didelė dalis dėstytojų, studentų nuomone, nėra linkusi kreipti dėmesio į studentų kalbos taisyklingumą – pusė studentų dėl netaisyklingos lietuvių kalbos nėra sulaukę jokių pastabų ir nėra girdėjęs, kad kiti studentai būtų jų sulaukę. Dažniau už universitetų atstovus pastabų sulaukia kolegijų studentai, jie dažniau randa pataisymų ir rašto darbuose. Pastebima tendencija, kad kuo svarbesnis rašto darbas, tuo didesnis dėmesys kalbai.

13. Tyrimas parodė ir problematišką lietuvių kalbos mokymo vidurinėse mokyklose ryšį su studijomis aukštosiose mokyklose. Daugiau kaip pusė studentų teigia, kad vidurinėje mokyklose įgytų žinių visiškai pakanka norint skaityti ir suprasti dalykinius tekstus, pusei respondentų beveik pakanka tokių žinių rašant rašto darbus. Ekspertų nuomonės šiuo atžvilgiu yra skeptiškesnės. Dauguma jų mano, kad į aukštąsias mokyklas studentai ateina silpnai pasirengę, lietuvių kalbos ir vartojimo įgūdžių požiūriu. Svarbiausios šios situacijos priežastys: plati, nesubalansuota vidurinių mokyklų lietuvių kalbos programa, valstybinių egzaminų tvarka, priėmimo į aukštąsias mokyklas taisyklės. Apibendrintai, aukštųjų mokyklų dėstytojai linkę manyti, kad pastaraisiais metais studentų lietuvių kalbos mokėjimas išlieka maždaug toks pats, arba blogėja. Beveik pusė dėstytojų mano, kad blogėja studentų gebėjimas taisyklingai be klaidų rašyti lietuviškai, nemaža dalis mano, kad blogėja ir gebėjimas kurti mokslinį rašytinį tekstą, žodyno turtingumas. Beveik visi dėstytojai sutinka, kad nepalankiai veikia įvairūs visuomenės gyvenimo pokyčiai su naujomis technologijomis, internetu ir kompiuteriais plintanti anglų kalba, angliškas raidynas ir pan.; žargonas, netaisyklinga kalba madinga tam tikrose, ypač jaunimo, grupėse;

užsienio kalbų svarbos didėjimas dėl studentų mainų programų, bei tai, kad naujausia, aktualiausia mokslinė (profesinė) literatūra yra užsienio kalba.

14. Didesnė dalis dėstytojų teigia, kad studentų darbai yra vertinami lietuvių kalbos taisyklingumo požiūriu, ypač baigiamieji pagrindinių studijų darbai. Tačiau ekspertų apklausa rodo, kad studentų baigiamieji darbai nėra nuosekliai ir sistemingai vertinami kalbos taisyklingumo požiūriu. Šiam darbui atlikti akivaizdžiai stinga žmonių, lėšų, nėra aiškos vertinimo sistemos net atskiroje aukštojoje mokykloje. Lietuvių kalbos vartojimo taisyklingumas nėra prioritetas akademinės veiklos tobulinime. Palanki aplinkybė - didžioji dalis dėstytojų mano, kad būtent jie patys pirmiausia galėtų prisidėti šalinant nepalankias lietuvių kalbos vartojimui aplinkybes.

REKOMENDACIJOS ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJAI

1. Remiantis surinktais kiekybiniais ir kokybiniais duomenimis, tyrėjai siūlo Švietimo ir mokslo ministerijai rekomendacijas pokyčių lietuvių kalbos ugdyme aukštosiose mokyklose įgyvendinimui. Dalis jų yra vadybinio - technologinio pobūdžio (pavyzdžiui, siūlomos naujos dėstytojų kvalifikacijos tobulinimo srityje), dalis teisinio - strateginio reguliavimo (pavyzdžiui, iniciatyvos valstybinės kalbos pozicijų viešajame gyvenime atžvilgiu), dalis vadinamojo socialinio-inžinierinio pobūdžio, kuomet rekomendacija nurodo į teigiamą ar neigiamą tendenciją, kurios atžvilgiu būtina imtis atitinkamo poveikio.
2. Atkreiptinas dėmesys į tas aukštąsias mokyklas, kurios nesilaiko rekomendacijų skirti kalbos dalykams ne mažiau kaip tris kreditus ir ne anksčiau kaip ketvirtame semestre. Siūlytina specialybės kalbos mokytis ne anksčiau kaip ketvirtame semestre. Tuomet yra didesnė studentų motyvacija ir poreikis kalbėti ir rašyti specialybės temomis.
3. Nemotyvuotas kursų išskirstymas į atskirus, nes dalykų turinys išlieka nepakitęs. Tikslingiausia dalyką būtų vadinti *specialybės kalbos kultūra*. Kita išėitis būtų koreguoti programas, jas pritaikyti prie dalyko specifikos.
4. Siūlyti aukštųjų mokyklų rektoriams (direktoriams) aptarti studentų darbų vertinimo (lietuvių kalbos vartojimo požiūriu) problemas. Tikslinga parengti semestrinių, kursinių ir baigiamųjų studentų darbų vertinimo metodiką (metodikas).
5. Svarstyti galimybę dėstytojų atestaciniuose nuostatose fiksuoti būtinybę paskaitose, seminaruose ir kituose užsiėmimuose kalbėti taisyklinga bendrine lietuvių kalba.
6. Intensyvinti mokslo ir švietimo specialistų, kultūros veikėjų, politikų, lietuvių kalbos ekspertų, nevyriausybinų organizacijų atstovų ir kt. diskusijas, siekiant palaikyti nuolatinį dėmesį lietuvių kalbos būklei viešajame gyvenime.

7. Skatinti aukštųjų mokyklų mokslininkus aktyviam bendradarbiavimui su lietuvių kalbos vartojimą prižiūrinčiomis institucijomis (pvz.: VLKK) atliekant kalbos norminamąjį darbą.
8. Rekomenduotina ne plėsti dalyko programas, o numatyti aiškius prioritetus, atsižvelgiant į studentų poreikius. Kiekvienoje aukštojoje mokykloje dėstomų kursų turinys gali skirtis, nes parenkant turinį derėtų atsižvelgti ir į studentų kontingentą, ir į specialybės pobūdį.
9. Skatinti lietuviškos terminijos kūrimą ar terminų sulietuvinimą, remti terminų žodynų leidimą, vertinti aukštųjų mokyklų vadovėlių kalbą.
10. Siekti, kad lietuvių kalba parašyta mokslinė produkcija būtų vertinama ne mažiau nei užsienyje išleista arba parašyta užsienio kalba (tai ypač aktualu humanitariniams ir socialiniams mokslams).
11. Siekti, kad kalbos laidos radijo, televizijos programose būtų kuo aktualesnės, patrauklesnės. Būtina inicijuoti plačią diskusiją (valstybinės lietuvių kalbos komisijos, mokslininkų, TV ir radijo kampanijų ir kt.) dėl lietuvių kalbos taisyklingumo populiarinimo, kuris pastaruoju metu yra neadekvatus pokyčiams, rutiniškas, stokoja novatoriškumo.
12. Aktyviau dalyvauti lietuvių kalbos kaip valstybinės kalbos pozicijų stiprinime viešajame gyvenime, organizuoti socialinės reklamos kampanijas siekiant lietuvių kalbos taisyklingumo. Šiuo metu viešojo gyvenimo srityje (buitis, reklama, politika ir t.t.) lietuvių kalba nėra vertinama ir pakankamai gerbiama.
13. Remiantis dėstytojų apklausos duomenimis, pirmiausia būtina skatinti pačių dėstytojų dėmesį taisyklingai lietuvių kalbai, tobulinti lietuvių kalbos kursus daugiau dėmesio skiriant profesinei terminijai lietuvių kalba, inicijuoti specialistų konsultacijas dėstytojams.

14. Tyrimo duomenys rodo, kad poreikis taisyklingai lietuvių kalbai viešajame gyvenime įvairių respondentų grupių ir jų pogrupių vertinamas nevienareikšmiškai, - akcentuojamos ir palaikančios ir slopinančios lietuvių kalbą tendencijos. Turint omenyje, kad lietuvių kalba gyvybiškai svarbi valstybės gyvenime, tikslinga plėtoti intensyvesnę švietimo specialistų, lietuvių kalbos ekspertų, pedagogų, nevyriausybinių organizacijų atstovų ir kt. diskusiją, siekiant palaikyti nuolatinį dėmesį lietuvių kalbos būklei sparčiai kintančiame pasaulyje. Tam tiktų pavyzdžiui, tęstiniai seminarai, metinės konferencijos ir pan.
15. Ugdytume panaudoti ir toliau skatinti taisyklingos viešosios kalbos prestižą tarp studentų. Skatinti ir mokytį studentus vartoti taisyklingą lietuvių kalbą tose situacijose, kuriose jie linkę vartoti netaisyklingą kalbą arba anglų ir kitų svetimų kalbų intarpus (pvz. komunikacijos priemonėse, kompiuterių programose ir kt.). Tokio pobūdžio iniciatyvoms tinkami įvairūs konkursai, socialinė reklama (plakatai, lankstinukai ir pan.)

DISKUSIJA

1. Ekspertai pabrėžia taisyklingos lietuvių kalbos poreikio visuomenėje ugdymą. Viena vertus, šio tikslo siekia vieši renginiai (*Nacionalinis diktantas*), šviečiamosios radijo ir televizijos laidos. Antra vertus, ekspertai abejoja šių laidų šiuolaikiškumu, aktualumu ir rezultatyvumu („*jūs man dvidešimto amžiaus viduriu šviečia, pelėsiais aptraukta*“). Šie faktai patvirtina šviečiamųjų laidų rezultatyvumo tyrimų bei naujų jų formų, turinio, finansavimo šaltinių paieškos būtinybę.
2. Tyrimo metu įvardinta aktuali, jau ne vienerius metus akademinėje aplinkoje diskutuojama, lietuvių kalbos kaip mokslo ir studijų kalbos problema. Ekspertai, suvokdami šiuolaikinio mokslo raidos tendencijas ir iššūkius, siūlo didinti mokslinių ir mokslo populiarinamųjų publikacijų lietuvių kalba įvertinimą, stabdyti nepagrįstą dalykų dėstymą ir baigiamųjų darbų užsienio kalba rašymą. Žinant šių problemų įvairialypiškumą, tikslinga plati akademinės bendruomenės diskusija.
3. Tikslinga vertinti studentų baigiamuosius darbus kalbos taisyklingumo požiūriu, bet tyrimas išryškino, kad trūksta institucinių, žmogiškųjų išteklių šiam darbui atlikti, neaiškūs vertinimo kriterijai, stinga specialybės dėstytojų, kartais ir administracijos supratimo. Šias problemas aptarti tikslinga tiek konkrečioje aukštojoje mokykloje, tiek visoje akademinėje bendruomenėje. Skatintina ir gerosios patirties sklaida.
4. Viena iš nepalankių lietuvių kalbos vartojimo aukštosiose mokyklose aplinkybių yra įvardijama nesubalansuota bendrojo lavinimo mokyklos lietuvių kalbos programa. Šiame ir kituose tyrimuose (pvz.: Lietuvių kalbos (gimtosios ir valstybinės) ugdymo organizavimas bendrojo lavinimo mokyklose) prastėjančio moksleivių raštingumo priežastimis dažniausiai įvardijamos valstybinių egzaminų testo užduotys („*kablelių dėliojimas svetimuose tekstuose*“), interpretacijos („*kūrinių fragmentų skaitymas*“), didelis reikalaujamos perskaityti literatūros kiekis. Šie faktai liudija platesnės specialistų ir visų suinteresuotų visuomenės grupių diskusijos poreikį, aptariant

lietuvių kalbos mokymą vidurinėse mokyklose, jo sąsajas su studijomis aukštesiose mokyklose.

5. Tyrimo autoriai stengėsi atsakyti į visus tyrimo klausimus, tačiau kai kurie jų aspektai liko nevyskai išplėtoti. Tai sąlygojo laiko numatyto atlikti tyrimui trūkumas ir vieno ar kito klausimo specifika. Ateityje būtina išsamiau, taikant atitinkamus metodus, tirti baigiamųjų darbų taisyklingumą kalbos požiūriu, giliau įvertinti kalbos kursų organizacines charakteristikas (planavimo, finansavimo ir pan.) Tyrimas atskleidė, kad skiriasi studentų poreikiai ir jiems pateikiamas kalbos kultūros kurso turinys. Derėtų atlikti tęstinį tyrimą, kurio metu būtų analizuojamos ne programos, bet pats studijų procesas, t. y. stebimos paskaitos, analizuojami studentų atliekami darbai, diskutuojama (taip vertinama jų sakytinės kalbos kultūra). Reikėtų inicijuoti studentų kalbinio raštingumo tyrimą, nes jau keliuose tyrimuose konstatuojama, kad mokinių ir studentų raštingumas negerėja. Diskutuotina dėl raštingumo sampratos (kaip supranta dėstytojai ir kaip studentai) ir tyrimo būdų.

PRIEDAI

PRIEDAS Nr. 1 DEMOGRAFINĖS RESPONDENTŲ CHARAKTERISTIKOS ANKETINĖSE APKLAUSOSE

Apklausoje dalyvavusių *studentų* charakteristikos

Mokosi	Dalis procentais
Kolegijoje	50
Universitete	51
Kursas	Dalis procentais
Pirmas	25
Antras	25
Trečias	29
Ketvirtas	20
Pirmas magistrantūros	1
Antras magistrantūros	0
Studijų kryptis	Dalis procentais
Menų studijos	11
Fizinių studijų kryptis	25
Socialinių mokslų kryptis	16
Biomedicinos mokslų kryptis	20
Humanitariniai-kalbos mokslai	11
Technologijos mokslų kryptis	17
Tautybė	Dalis procentais
Lietuvis (-ė)	89
Lenkas (-ė)	4
Rusas (-ė)	5
Kita	1
Lytis	Dalis procentais
Moteris	64
Vyras	36
Mokymo įstaiga	Dalis procentais
Kauno kolegija	5
Vilniaus kolegija	14
Klaipėdos kolegija	8
Muzikos ir teatro akademija	6
Vilniaus universitetas	13
Marijampolės kolegija	8
Vilniaus pedagoginis universitetas	5
Utenos kolegija	6
Žemės ūkio universitetas	6
Klaipėdos universitetas	5
Vytauto Didžiojo universitetas	6
Kauno technikos kolegija	8
Šiaulių universitetas	9

Apklausoje dalyvavusių dėstytojų charakteristikos:

Dirba	Dalis procentais
Universitete	55
Kolegijoje	45
Mokslo laipsnis	Dalis procentais
Habilituotas mokslų daktaras	4
Daktaras	30
Mokslo laipsnio neturiu	66
Pedagoginės pareigos	Dalis procentais
Profesorius	6
Docentas	27
Lektorius	39
Asistentas	23
Kita	5
Studijų sritis	Dalis procentais
Humanitarinių mokslų	10
Meno studijų	8
Socialinių mokslų	15
Fizinių mokslų	35
Biomedicinos	20
Technologijos	13
Administracinės pareigos	Dalis procentais
Neužimu jokių	71
Katedros vedėjas (-a)	10
Fakulteto dekanas (-ė)	2
Skyriaus vadovas (-ė)	5
Laboratorijos, tyrimų centro vadovas (-ė)	2
Rektorato darbuotojas	1
Kita	9
Dėsto	Dalis procentais
Pagrindinėje (universitetinės, neuniversitetinės) studijų pakopoje	71
Aukštesnėje (arba II) studijų pakopoje	2
Ir pagrindinėje, ir aukštesnėje (arba II) studijų pakopose	27
Pedagoginio darbo stažas	Dalis procentais
1-10 metų	38
11-20 metų	27
21-30 metų	20
31-40 metų	13
41 > metų	3
Kiek metų dirbate dabartinėje įstaigoje	Dalis procentais
1-10 metų	48
11-20 metų	25

21-30 metų	18
31-40 metų	7
41 > metų	2
Amžius	Dalis procentais
22-30 metų	14
31-40 metų	24
41-50 metų	28
51-60 metų	21
61-70 metų	11
70 > metų	1
Lytis	Dalis procentais
Moteris	65
Vyras	36
Mokymo įstaiga	Dalis procentais
Kauno kolegija	5
Vilniaus kolegija	15
Klaipėdos kolegija	5
Muzikos ir teatro akademija	4
Vilniaus universitetas	9
Marijampolės kolegija	9
Vilniaus pedagoginis universitetas	12
Utenos kolegija	6
Žemės ūkio universitetas	7
Klaipėdos universitetas	6
Vytauto Didžiojo universitetas	8
Kauno technikos kolegija	5
Šiaulių universitetas	8

PRIEDAS Nr. 2 DĖSTYTOJŲ IR STUDENTŲ ANKETOS

Tyrimo anketa dėstytojams

Gerb. kolegos,

šiuo metu, vykdant Švietimo ir mokslo ministerijos užsakymą, tiriamos lietuvių kalbos vartojimo aukštosiose mokyklose problemos bei ieškoma išskylančių sunkumų sprendimo būdų. **Jūsų nuomonė labai svarbi.** Maloniai prašytume atidžiai ir nuoširdžiai užpildyti anketą. Pasirinkite ir pažymėkite kryželiu, pabraukdami ar pan. tokį atsakymą, kuris tiksliausiai atspindi Jūsų nuomonę. Kai kuriais atvejais prie klausimo nurodyta, kad galima pasirinkti kelis atsakymų variantus.

Anketoje žymėti vardo ir pavardės nereikia. Bus analizuojami tik apibendrinti duomenys.

Dėkojame, kad dalyvaujate apklausoje ir linkime sėkmės.

Iškilus klausimams ir pastaboms –
Tadas Tamošiūnas
Didlaukio g. 82
Tel. 85 2777 690
tadas.tamosiunas@lssic.smm.lt

1. Kas, Jūsų nuomone, svarbiausia šiuolaikiniam žmogui, vartojančiam lietuvių kalbą Lietuvoje?

Pažymėkite tik vieną atsakymą.

1. Kalbėti ir rašyti taisyklingai lietuviškai
2. Laisvai ir sklandžiai reikšti mintis įvairiose situacijose įvairiomis temomis (nors ir ne visada taisyklingai)
3. Kalbėti vaizdinga ir turtinga kalba
4. Kitoks atsakymas (įrašykite)_____

2. Kuris iš šių teiginių labiausiai atitinka Jūsų nuomonę? Pažymėkite tik vieną atsakymą.

1. Reikia saugoti lietuvių kalbos grynumą, svetimybės ją darto. Kalbos kitimą būtinai turi reguliuoti specialistai
2. Kalba visų pirma - bendravimo priemonė, todėl lietuvių kalbą keisti ir kurti turi teisę visi ja kalbantys žmonės. Ją galima pildyti kitų kalbų žodžiais, naujadarais (taip pat jaunimo žargonu), jei tai priimtina daugumai
3. Nebūtina griežtai saugoti kalbos grynumo, bet, ją keičiant, reikia derinti ir specialistų ir visuomenės nuomones

3. Profesinę sėkmę gyvenime gali lemti daug dalykų. Kiek ji, Jūsų nuomone, dabartinėje Lietuvoje priklauso nuo lietuvių ir kitų kalbų mokėjimo? Pažymėkite atsakymą kiekvienoje eilutėje.

PRIKLAUSO NUO	Labai priklauso	Priklauso	Nei priklauso, nei nepriklauso	Nepriklauso	Visiškai nepriklauso
1. Mokėjimo taisyklingai, be klaidų rašyti lietuviškai	1	2	3	4	5
2. Gebėjimo laisvai ir sklandžiai lietuviškai reikšti mintis	1	2	3	4	5
3. Taisyklingo (be barbarizmų) kalbėjimo lietuviškai	1	2	3	4	5
4. Anglų kalbos mokėjimo	1	2	3	4	5
5. Kaimyninių užsienio kalbų mokėjimo (pvz., lenkų, rusų)	1	2	3	4	5
6. Kitų didžiųjų Europos kalbų mokėjimo (vokiečių, prancūzų, italų, ispanų)	1	2	3	4	5

4. Mokslinės (profesinės) terminijos vartojimas lietuvių kalba studijų srityje, kurioje Jūs dirbate, yra (pažymėkite tik vieną atsakymą):

1. Aiškus, nusistovėjęs ir visuotinai priimtas
2. Iš esmės nusistovėjęs, nors pavieniai painiavos atvejai pasitaiko
3. Dar vis painus, nors pastebimos vienodinimo tendencijos
4. Visiškai chaotiškas ir nematyti vienodinimo perspektyvų
5. Sunku pasakyti

5. Kokią dalį visų mokymo(si) priemonių, naudojamų Jūsų vedamuose užsiėmimuose (seminaruose, pratybose ir pan.), sudaro leidiniai lietuvių kalba. Apytikriai įvertinkite procentais ir apibraukite atitinkamą skaičių.

0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100

6. Kokybiškam studentų mokymo procesui organizuoti mokslinės (profesinės) literatūros lietuvių kalba Jums (pažymėkite tik vieną atsakymą):

1. Visiškai pakanka
2. Beveik pakanka
3. Gerokai nepakanka
4. Visiškai nepakanka

7. Ar studijų programoje, prie kurios įgyvendinimo Jūs tiesiogiai dirbate, yra mokoma šių dalykų (pažymėkite atsakymą kiekvienoje eilutėje):

DALYKAI	TAIP	NE	NEŽINAU
1. Bendrosios kalbos kultūros	1	2	3
2. Profesinės kalbos kultūros	1	2	3

8. Ar vertinami lietuvių kalbos taisyklingumo požiūriu šie Jūsų studijų programos studentų darbai (pažymėkite atsakymą kiekvienoje eilutėje):

DARBAI	TAIP	NE	NEŽINAU
1. Kursiniai	1	2	3
2. Baigiamieji pagrindinių studijų darbai	1	2	3
3. Baigiamieji II pakopos studijų darbai	1	2	3

9. Kaip, Jūsų nuomone, pastaraisiais metais kinta Jūsų aukštosios mokyklos studentų lietuvių kalbos mokėjimas? Pastaba: negalvokite apie vieną studentą ar akademinę grupę, vertinkite apibendrintai. Pažymėkite atsakymą kiekvienoje eilutėje.

KALBOS MOKĖJIMO FORMOS	Gerėja	Išlieka maždaug toks pat	Blogėja
1. Gebėjimas taisyklingai, be klaidų rašyti lietuviškai	1	2	3
2. Gebėjimas tiksliai reikšti mintis	1	2	3
3. Žodyno turtingumas	1	2	3
4. Gebėjimas kurti mokslinį rašytinį tekstą	1	2	3
5. Gebėjimas suvokti mokslinį (profesinį) informacinį tekstą	1	2	3

10. Jeigu manote, kad Jūsų aukštosios mokyklos studentų lietuvių kalbos mokėjimas negerėja, pažymėkite kodėl? Įvertinkite atsakymus kiekvienoje eilutėje. Jeigu manote, kad raštingumas gerėja, klausimą praleiskite.

LIETUVIŲ KALBOS MOKĖJIMAS NEGERĖJA, NES	Tikrai taip	Turbūt taip	Turbūt ne	Tikrai ne
1. Lietuvių kalbą per menkai gina įstatymai	1	2	3	4
2. Visuomenėje per žemas taisyklingos kalbos prestižas, trūksta nepakantumo svetimybėms ir žargonui	1	2	3	4
3. Su naujomis technologijomis, internetu ir kompiuteriais plinta anglų kalba, angliškas raidynas ir pan.	1	2	3	4
4. Taisyklingo lietuvių kalbos mokėjimo nereikalauja darbdaviai	1	2	3	4
5. Žargonas, netaisyklinga kalba madinga tam tikrose, ypač jaunimo, grupėse	1	2	3	4
6. Netaisyklingai kalba kai kurie Lietuvos politikai, kiti žymūs žmonės	1	2	3	4
7. Tik nedidelė dalis kolegų dėstytojų kalba taisyklingai lietuviškai				
8. Naujausia, aktualiausia mokslinė (profesinė) literatūra yra užsienio kalba	1	2	3	4
9. Užsienietiški žodžiai, sentencijos madingi akademinėje kalboje ir tekstuose	1	2	3	4
10. Studentų mainų programos didina užsienio kalbų svarbą	1	2	3	4
11. Studentai nemokomi profesinės lietuvių kalbos kultūros	1	2	3	4
13. Kita (parašykite)	1	2	3	4

11. Kiek Jums asmeniškai svarbu ar nesvarbu taisyklingai kalbėti lietuviškai šiose situacijose? Negalvokite apie vieną kokią nors atvejį, vertinkite apibendrintai. Pažymėkite atsakymą kiekvienoje eilutėje.

SITUACIJOS	Labai svarbu	Svarbu	Nei svarbu, nei nesvarbu	Nesvarbu	Visiškai nesvarbu
1. Paskaitose	1	2	3	4	5
2. Vedant studentams praktinius užsiėmimus (seminarus, laboratorinius darbus ir pan.)	1	2	3	4	5
3. Neformaliai bendraujant su kolegomis dėstytojais	1	2	3	4	5
4. Neformaliai bendraujant su studentais	1	2	3	4	5
5. Vadovaujant studentų darbams (kursiniams, bakalauro ir pan.)	1	2	3	4	5

12. Ar Jūs studijų metu išsakote studentams pastabas, komentarus dėl netaisyklingos lietuvių kalbos? Pažymėkite visus tinkančius atsakymo variantus.

1. Taip, išsakau pastabas paskaitų metu
2. Išsakau pastabas egzaminų metu, aptarimuose po egzaminų
3. Pateikiu pastabas, pataisymus, skaitydamas studentų rašto darbus
4. Dažniausiai jokių pastabų nesakau
5. Kitoks atsakymas (parašykite) _____

13. Kaip studijų metu vartojate mokslinę (profesinę) terminiją? *Pažymėkite atsakymą kiekvienoje eilutėje.*

KAIP VARTOJAMI TERMINAI	Dažnai	Kai kada	Niekada	Negaliu pasakyti
1. Paskaitų metu dalį mokslinių (profesinių) terminų pateikiu anglų (kita užsienio) kalba (t.y. neverčiu jų į lietuvių kalbą)	1	2	3	4
2. Paskaitų metu terminus pateikiu ir lietuvių, ir originalo kalba	1	2	3	4
3. Užsiėmimuose mokslinius (profesinius) terminus vartoju tik lietuvių kalba	1	2	3	4

14. Ką pirmiausiai reikėtų nuveikti Jūsų studijų programoje šalinant nepalankias lietuvių kalbos vartojimui aplinkybes? *Pažymėkite tris svarbiausius variantus.*

1. Reikėtų tobulinti lietuvių kalbos kultūros kursus daugiau dėmesio skiriant profesinės terminijos vartojimui
2. Įtraukti į studijų programą lietuvių profesinės kalbos kultūros kursus, nes jų nėra
3. Dirbdami su studentais dalykų dėstytojai turėtų daugiau dėmesio kreipti į lietuvių kalbos taisyklingumą
4. Administracija (katedrų, laboratorijų, fakultetų ir pan.) turėtų skatinti dalykų dėstytojus taisyklingai vartoti lietuvių kalbą
5. Reikia vertinti lietuvių kalbos taisyklingumą renkant ir atestuojant dėstytojus aukštojoje mokykloje
6. Inicijuoti specialistų konsultacijas dalykų dėstytojams lietuvių kalbos taisyklingumo klausimais
7. Propaguoti taisyklingos lietuvių kalbos vartojimą neformalioje dėstytojų aplinkoje
8. Kita (parašykite) _____

15. Kiek sutinkate ar nesutinkate su žemiau pateiktais teiginiais? *Įvertinkite teiginius kiekvienoje eilutėje.*

TEIGINIAI	Sutinku	Turbūt sutinku	Turbūt nesutinku	Nesutinku
1. Siekiant profesinės karjeros svarbiau gerai mokėti užsienio, o ne lietuvių kalbą	1	2	3	4
2. Valstybės institucijos turėtų labiau reglamentuoti ir kontroliuoti lietuvių kalbos vartojimą studijose	1	2	3	4
3. Dėstytojų mokslinės veiklos vertinimo sistema (pagal publikacijas prestižiniuose užsienio žurnaluose) skatina užsienio, o ne lietuvių kalbos mokėjimą	1	2	3	4
4. Reikia skatinti mokslinės (profesinės) terminijos lietuvių kalba vartojimą Lietuvos mokslo leidiniuose	1	2	3	4

16. Ką pirmiausiai siūlytumėte nuveikti tobulinant lietuvių kalbos vartojimą aukštosiose mokyklose? *(Parašykite)*

.....

.....

.....

.....

.....

PABAIGOJE DAR KELETAS TRUMPŲ KLAUSIMŲ

17. Jūs dirbate

1. Universitete *(parašykite, kokiame)* _____
2. Kolegijoje *(parašykite, kokioje)* _____

18. Jūsų mokslo laipsnis?

1. Habilituotas mokslų daktaras
2. Daktaras
3. Mokslo laipsnio neturiu

19. Jūsų pedagoginės pareigos?

1. Profesorius
2. Docentas
3. Lektorius
4. Asistentas
5. Kitos (*parašykite*) _____

20. Kokioje studijų srityje Jūs dirbate?

1. Humanitarinių mokslų
2. Meno studijų
3. Socialinių mokslų
4. Fizinių mokslų
5. Biomedicinos
6. Technologijos

21. Ar užimate administracines pareigas?

1. Neužimu jokių
2. Katedros vedėjas (-a)
3. Fakulteto dekanas (-ė)
4. Skyriaus vadovas (-ė)
5. Laboratorijos, tyrimų centro vadovas (-ė)
6. Instituto vadovas (-ė)
7. Rektorato darbuotojas
8. Kita (*parašykite*) _____

22. Jūs dėstote?

1. Pagrindinėje (universitetinės, neuniversitetinės) studijų pakopoje.
2. Aukštesnėje (arba II) studijų pakopoje.
3. Ir pagrindinėje, ir aukštesnėje (arba II) studijų pakopose.

23. Jūsų pedagoginio darbo stažas? Parašykite _____ m.

24. Kiek metų dirbate šioje įstaigoje? Parašykite _____ m.

25. Jūsų amžius (*Parašykite*) _____ m.

26. Jūsų lytis?

1. Moteris
2. Vyras

DAR KARTĄ DĖKOJAME UŽ JŪSŲ ATSAKYMUS.

Jeigu norėtumėte ką nors pridurti, prašytume parašyti visas savo pastabas.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tyrimo anketa studentams

Gerb. studente,

šiuo metu, vykdant Švietimo ir mokslo ministerijos užsakymą, tiriamos lietuvių kalbos vartojimo aukštosiose mokyklose problemos bei ieškoma išskylančių sunkumų sprendimo būdų. **Jūsų nuomonė labai svarbi.** Maloniai prašytume atidžiai ir nuoširdžiai užpildyti anketą. Pasirinkite ir pažymėkite kryželiu, pabraukdami ar pan. tokį atsakymą, kuris tiksliausiai atspindi Jūsų nuomonę. Kai kuriais atvejais prie klausimo nurodyta, kad galima pasirinkti kelis atsakymų variantus.

Anketoje žymėti vardo ir pavardės nereikia. Bus analizuojami tik apibendrinti duomenys.

Dėkojame, kad dalyvaujate apklausoje ir linkime sėkmės.

Iškilus klausimams ir pastaboms –
Tadas Tamošiūnas
Didlaukio g. 82
Tel. 85 2777 690
tadas.tamosiunas@lssic.smm.lt

1. Kas, Jūsų nuomone, svarbiausia šiuolaikiniam žmogui, vartojančiam lietuvių kalbą?

Pažymėkite tik vieną atsakymą.

1. Kalbėti ir rašyti taisyklingai lietuviškai
2. Laisvai ir sklandžiai reikšti mintis įvairiose situacijose, įvairiomis temomis (nors ir ne visada taisyklingai)
3. Kalbėti vaizdinga ir turtinga kalba
4. Kitoks atsakymas (įrašykite)_____

2. Kiek Jums asmeniškai svarbu taisyklingai lietuviškai kalbėti, rašyti, reikšti mintis šiose situacijose? Pažymėkite atsakymą kiekvienoje eilutėje.

SITUACIJOS	Labai svarbu	Gana svarbu	Beveik nesvarbu	Visiškai nesvarbu
1. Kalbėti šeimoje	1	2	3	4
2. Kalbėtis su draugais, bendraamžiais savo aplinkoje, gatvėje, vakarėliuose	1	2	3	4
3. Rašyti telefonines žinutes (SMS), elektroninius laiškus (e-mail)	1	2	3	4
4. Reikšti mintis paskaitose, seminaruose	1	2	3	4
5. Rašyti rašto darbus (referatus, baigiamuosius darbus)	1	2	3	4
6. Kalbėtis su studijų draugais pertraukų tarp paskaitų metu	1	2	3	4
7. Kalbėtis su dėstytojais ne paskaitų metu	1	2	3	4
8. Kalbėtis su įvairių įstaigų darbuotojais, pavyzdžiui, pardavėjais, gydytojais ir pan.	1	2	3	4

3. Ar žemiau išvardyti veiksniai daro neigiamą įtaką Jūsų asmeniniam lietuvių kalbos (rašybos, kalbėjimo ir pan.) mokėjimui? Pažymėkite atsakymą kiekvienoje eilutėje.

VEIKSNIAI:	Labai didelę	Didelę	Nei didelę, nei mažą	Mažą	Jokios neigiamos įtakos
1. Nelietuviški įstaigų (pvz., viešbučių) pavadinimai, užrašai reklamose, gatvėse	1	2	3	4	5
2. Netaisyklinga Lietuvos žiniasklaidos (spaudos, TV ir kt.) kalba	1	2	3	4	5
3. Užsienio žiniasklaida, kinas, muzika ir kt.	1	2	3	4	5
4. Kompiuterinės programos, žaidimai, internetas, kitos naujos technologijos	1	2	3	4	5
5. Netaisyklinga kai kurių Lietuvos politikų, kitų žinomų žmonių kalba	1	2	3	4	5
6. Jaunimo žargonas	1	2	3	4	5
7. Netaisyklinga jaunimo muzikos atlikėjų kalba	1	2	3	4	5
8. Anglų kalbos plitimas visuomenėje	1	2	3	4	5
9. Kiti veiksniai (įrašykite) _____					

4. Profesinę sėkmę gyvenime gali lemti daug dalykų. Kiek ji, Jūsų nuomone, dabartinėje Lietuvoje priklauso nuo lietuvių ir kitų kalbų mokėjimo? Pažymėkite atsakymą kiekvienoje eilutėje.

PRIKLAUSO NUO	Labai priklauso	Priklauso	Nei priklauso, nei nepriklauso	Nepriklauso	Visiškai nepriklauso
1. Mokėjimo taisyklingai, be klaidų rašyti lietuviškai	1	2	3	4	5
2. Gebėjimo laisvai ir sklandžiai lietuviškai reikšti mintis	1	2	3	4	5
3. Taisyklingo (be barbarizmų) kalbėjimo lietuviškai	1	2	3	4	5
4. Anglų kalbos mokėjimo	1	2	3	4	5
5. Kaimyninių užsienio kalbų mokėjimo (pvz., lenkų, rusų)	1	2	3	4	5
6. Kitų didžiųjų Europos kalbų mokėjimo (vokiečių, prancūzų, italų, ispanų)	1	2	3	4	5

5. Ar, Jūsų nuomone, reikalingas aukštosiose mokyklose lietuvių kalbos kultūros kursas?

1. Taip
2. Ne
3. Sunku pasakyti

6. Ar aukštojoje mokykloje Jums yra/buvo/bus dėstomas lietuvių kalbos kultūros kursas?

1. Taip, kalbos kultūros kursas buvo dėstomas ankstesniais metais
2. Taip, kalbos kultūros kursas mums dėstomas dabar
3. Kalbos kultūros kursas nebuvo dėstomas, tačiau žinau, kad jis bus dėstomas vėliau (pereiti prie 9 klausimo)
4. Kalbos kultūros kursas man nebuvo dėstomas ir nežinau, ar bus dėstomas vėliau (pereiti prie 9 klausimo)
5. Kalbos kultūros kursas man nebuvo dėstomas ir nebus dėstomas vėliau (pereiti prie 9 klausimo)
6. Kita (parašykite) _____

7. Jei Jums buvo/yra dėstomas lietuvių kalbos kultūros kursas, kuris iš šių teiginių geriausiai apibūdintų jo turinį (pažymėkite tik vieną atsakymą)?

1. Dėstoma bendro pobūdžio kalbos kultūra
2. Dėstoma bendro pobūdžio kalbos kultūra, kartais atkreipiant dėmesį į mano studijuojamos programos dalykinės kalbos ypatumus
3. Dėstoma speciali, mano studijuojamai programai pritaikyta kalbos kultūra
4. Kitoks atsakymas (parašykite) _____

8. Jums dėstomas kalbos kultūros kursas yra (pažymėkite tik vieną atsakymą):

1. Privalomas dalykas
2. Alternatyviai pasirenkamas dalykas
3. Laisvai pasirenkamas dalykas
4. Nežinau, negaliu pasakyti

9. Kaip manote, ar taisyklingai lietuviškai kalba Jūsų šeimos nariai ir draugai (vengia svetimybų, žargono ir pan.)? Negalvokite apie vieną kurį asmenį, vertinkite apibendrintai. Pažymėkite atsakymą kiekvienoje eilutėje.

LIETUVIŠKAI KALBA	Visada taisyklingai	Dažniau taisyklingai nei netaisyklingai	Dažniau netaisyklingai nei taisyklingai	Visada netaisyklingai
1. Šeimos nariai	1	2	3	4
2. Studijų draugai	1	2	3	4
3. Kiti draugai	1	2	3	4

10. Ar, Jūsų nuomone, taisyklingai lietuviškai kalba Jūsų aukštosios mokyklos dėstytojai? Pažymėkite tik vieną atsakymą.

1. Visi dėstytojai kalba taisyklingai lietuviškai
2. Didesnė dalis kalba taisyklingai, mažuma netaisyklingai
3. Mažuma kalba taisyklingai, dauguma netaisyklingai
4. Sunku pasakyti, nes nepastebiu, ar taisyklingai lietuviškai kalba kiti žmonės
5. Kitoks atsakymas (parašykite) _____

11. Jeigu manote, kad tam tikra dėstytojų dalis nelabai taisyklingai kalba lietuviškai, ar tai Jums kelia sunkumų? Pažymėkite tik vieną atsakymą.

1. Nekelia jokių sunkumų
2. Sunkiau suprasti dalykines užduotis, dėstomus dalykus
3. Tai rėžia ausį ir kelia nepasitenkinimą
4. Kalbos klaidos rodo blogą pavyzdį
5. Kitoks atsakymas (parašykite) _____

12. Kaip asmeniškai vertinate savo lietuvių kalbos žinias ir įgūdžius? Pažymėkite atsakymą kiekvienoje eilutėje.

KALBINĖ VEIKLA	Labai gerai	Gerai	Vidutiniškai	Blogai	Labai blogai
1. Skaitau	1	2	3	4	5
2. Rašau	1	2	3	4	5
3. Kalbu	1	2	3	4	5

13. Ar, Jūsų nuomone, vidurinėje mokykloje įgytų lietuvių kalbos žinių ir įgūdžių pakanka studijuojant aukštojoje mokykloje? Pažymėkite atsakymą kiekvienoje eilutėje.

STUDIJŲ ASPEKTAI	Visiškai pakanka	Beveik pakanka	Gerokai nepakanka	Visiškai nepakanka
1. Skaityti ir suprasti dalykinius tekstus	1	2	3	4
2. Rašyti rašto darbus (referatus, baigiamuosius darbus)	1	2	3	4
3. Laisvai diskutuoti dalykinėmis temomis	1	2	3	4
4. Pristatyti medžiagą auditorijoje	1	2	3	4

14. Ar esate Jūs, Jūsų kurso (grupės) draugai kada nors sulaukę pastabų, komentarų iš kurio nors dėstytojo dėl netaisyklingos lietuvių kalbos? Pažymėkite visus tinkančius atsakymo variantus.

1. Taip, dėstytojai sako pastabas paskaitų metu
2. Dėstytojai sako pastabas egzaminų metu, aptarimuose po egzaminų
3. Dėstytojai pažymi pastabas, pataisymus, skaitydami studentų rašto darbus
4. Aš asmeniškai jokių pastabų nesu sulaukęs ir nesu girdėjęs, kad kiti studentai būtų jų išgirde
5. Kitoks atsakymas (parašykite) _____

15. Remdamasis savo patirtimi įvertinkite, kiek dėstytojams yra svarbu, kad studentai taisyklingai kalbėtų, rašytų, skaitytų lietuviškai įvairiose situacijose. Pažymėkite atsakymą kiekvienoje eilutėje.

SITUACIJOS	Labai svarbu	Svarbu	Nei svarbu, nei nesvarbu	Nesvarbu	Visiškai nesvarbu
1. Diskutuojant, kalbant paskaitų, seminarų metu	1	2	3	4	5
2. Egzaminų metu	1	2	3	4	5
3. Rašant referatus, rašto darbus	1	2	3	4	5
4. Rašant metinius rašto darbus (kursinius)	1	2	3	4	5
5. Rašant baigiamuosius darbus	1	2	3	4	5
6. Ginantis baigiamuosius darbus	1	2	3	4	5

16. Kokia dalykine literatūra dažniausiai tenka naudotis studijuojant pagal Jūsų pasirinktą programą? Pažymėkite tik vieną atsakymą.

1. Lietuvių autorių darbais, knygomis, parašytomis lietuvių kalba
2. Į lietuvių kalbą išverstais darbais, knygomis
3. Literatūra užsienio kalba
4. Kitoks atsakymas (parašykite) _____

17. Remdamasis savo patirtimi, įvertinkite šiuos teiginius apie tai, kaip studijų metu vartojami, pateikiami nelietuviški dalykiniai terminai? Pažymėkite atsakymą kiekvienoje eilutėje.

KAIP VARTOJAMI TERMINAI	Dažnai	Kai kada	Niekada	Negaliu pasakyti
1. Paskaitų metu dalis dalykinių terminų vartojami, pateikiami anglų (kita užsienio) kalba (t.y. neišversti į lietuvių kalbą)	1	2	3	4
2. To paties termino vertimas iš užsienio kalbos įvairių dėstytojų paskaitose skiriasi	1	2	3	4
3. Paskaitų metu terminai pateikiami ir lietuvių, ir originalo kalba	1	2	3	4

18. Kuris iš šių teiginių labiausiai atitinka Jūsų nuomonę? Pasirinkite tik vieną atsakymą.

1. Reikia saugoti lietuvių kalbos grynumą, svetimybės ją dardo. Kalbos kitimą būtinai turi reguliuoti specialistai
2. Kalba visų pirma - bendravimo priemonė, todėl lietuvių kalbą turi teisę keisti ir kurti visi ja kalbantys žmonės. Ją galima pildyti kitų kalbų žodžiais, naujadarais (taip pat jaunimo žargonu), jei tai priimtina daugumai
3. Nebūtina griežtai saugoti kalbos grynumą, bet, ją keičiant, reikia derinti ir specialistų, ir visuomenės nuomones

19. Šiuolaikinis pasaulis sparčiai keičiasi, dėl to keičiasi ir lietuvių kalba. Pavyzdžiui, išpopuliarėjus kompiuteriui, atsirado naujų atitinkamų lietuviškų terminų. Kaip manote, ar lietuvių kalba, kurios mokėtės vidurinėje mokykloje, pakankamai gerai tinka naujiems dabarties reiškiniams, procesams ir daiktams apibūdinti Jūsų studijų metu?

1. Visiškai gerai tinka
2. Pakankamai gerai
3. Gana blogai
4. Visiškai blogai

20. Jeigu manote, kad lietuvių kalba, kurios mokėtės vidurinėje mokykloje, ne visiškai tinka naujiems dabarties reiškiniams, procesams ir daiktams apibūdinti Jūsų studijų metu, prašytume savo atsakymą pagrįsti.

21. Kiek Jūs pritariate ar nepritariate šiems mūsų gyvenimo reiškiniams?

REIŠKINIAI	Visiškai pritariu	Pritariu	Nei pritariu, nei nepritariu	Nepritariu	Visiškai nepritariu
1. Nelietuviškiems pavadinimams (pvz., parduotuvių, įmonių, muzikinių grupių)	1	2	3	4	5
2. Nelietuviškiems žodžiams lietuvių kalboje, jei yra lietuviški atitikmenys (pvz., kompiuterių programų kalba, angliški intarpai ir pan.)	1	2	3	4	5
3. Lietuvos dainininkų, muzikos grupių dainoms anglų ir kitomis kalbomis	1	2	3	4	5
4. Žargono vartojimui ne mokykloje	1	2	3	4	5
5. Angliškų ir kitų kalbų žodžių, žargono intarpams žiniasklaidos kalboje (per TV, radiją ir pan.)	1	2	3	4	5
6. Anglų ir kitų kalbų intarpams Jūsų studijų dalykuose	1	2	3	4	5

PABAIGOJE DAR KELETAS KLAUSIMŲ APIE JUS**22. Jūs mokotės**

1. Kolegijoje
2. Universitete

23. Kursas

1. Pirmas
2. Antras
3. Trečias
4. Ketvirtas
5. Pirmas magistratūros
6. Antras magistratūros

24. Studijų kryptis (parašykite) _____**25. Jūsų tautybė**

1. Lietuvis (ė)
2. Lenkas (ė)
3. Rusas (ė)
4. Kita (įrašykite) _____

26. Jūsų lytis

1. Moteris
2. Vyras

GAL DAR KĄ NORS NORĖTUMĖTE PRIDURTI? PARAŠYKITE.

DĖKOJAME UŽ ATSAKYMUS.